

Lord Byron i Italia:
Antituristiske strategier i turismens vugge.
av Magnus Helgerud

Masteroppgave i idéhistorie
ved Institutt for filosofi, idé- og kunsthistorie og klassiske språk

Veileder: Ellen Krefthing
UNIVERSITETET I OSLO

September 2014

Tittelblad

Lord Byron i Italia: Antitunistiske strategier i turismens vugge. ”You must not mind what the English fools say of Italy.”

Skrevet i Oslo, Porsgrunn, Sestri Levante, Milano, Roma og Emlia-Romagna.

Copyright Forfatter

År: 2014

Tittel: Lord Byron i Italia: Antiturstiske strategier i turismens vugge.

Forfatter: Magnus Helgerud

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

IV

Sammendrag

Denne idéhistoriske avhandlingen tar for seg den engelske dikteren George Gordon Byron (1788-1824), og hans opphold i Italia fra 1816 til 1823. Gjennom Lord Byrons brev og poesi fra denne perioden viser jeg hvordan han benytter seg av et sett med antiturstiske strategier for å fremstille seg selv som et motstykke til de andre engelske reisende i datidens Italia.

Disse antiturstiske strategiene har jeg identifisert som: *reisen utenfor allfarvei*; *reisen utenfor sesong*; *akkulturasjon*; *heltedåder og prøvelser*. Avhandlingen vektlegger hvordan og hvorfor disse strategiene kommer til uttrykk i Byrons tekster fra Italia, og videre hvordan Byrons antiturstiske holdninger kan forstås i lys av romantikken og dens idékompleks.

Takk

Først og fremst vil jeg takke Ellen Krefting for å ha veiledet meg på den lange farefulle ferden fra idéstadiet til ferdig avhandling. Din konstruktive kritikk, din innsikt og den måten du har vist interesse for prosjektet på, har vært til meget stor hjelp for meg.

Takk til alle dere på Blindern som kommet med tips til litteratur underveis. En takk til min familie som alltid har oppfordret meg til å reise utenfor allfarvei. Takk til min kjæreste for moralsk support under arbeidet med oppgaven. Takk til mine lunsjkompanjonger på Blindern som jeg har delt til tider surrealistisk kantinemat og mange merkelige samtaler med i løpet av det siste året. Hvis jeg har glemt å nevne noen så er det ikke fordi jeg har glemt dere altså.

Innholdsfortegnelse

1	Avreise	1
1.1	Historisk avgrensning	2
1.2	Tematisk og geografisk avgrensning	5
1.3	Turist og antiturst: definisjoner	9
1.4	Eksisterende forskningslitteratur	11
1.5	Avhandlingens hovedkilder	12
1.6	Metodiske refleksjoner og problemformulering	13
1.7	De antiturstiske strategier - Oppgavens gang	14
2	Bortelensel og reisen utenfor allfarvei	18
2.1	Byron i Italia: borte bra og borte best	20
2.2	Bakgrunnen for Byrons eksil	24
2.3	Byrons reise utenfor allfarvei	27
2.4	Kosmopolitisme som bortelensel og hjemlensel	30
2.5	Reisen utenfor allfarvei på jakt etter friheten	34
3	Reisen utenfor sesong	38
3.1	Byron i Roma: Via Appia	39
3.2	Pantheon	41
3.3	Peterskirken	42
3.4	Colosseum	43
3.5	Roma som reisemål i romantikken	46
3.6	Reisen utenfor sesong og meditativ sightseeing	49
3.7	Reisen utenfor sesong på jakt etter autenticiteten	52
4	Akkulturasjon	58
4.1	Fra George til Giorgio: Byrons italienske identitet	59
4.2	Byron og Carbonari-bevegelsen	66
4.3	Byron posisjonerer seg overfor turistene	71
4.4	Den gjengse turist som "orientalist"	75
4.5	Byron og det paradoksale	79
4.6	Akkulturasjon som antiturstisk strategi	85
5	Helteåder og prøvelser	88
5.1	Byron og havet	89
5.2	Fryktløse Byron	92
5.3	Byron og jakten på det sublime i romantikken	94
5.4	Byron som en skuespiller på en scene	97

6	Hjemreise.....	100
6.1	Den romantiske reisearven	100
6.2	Svar på problemformuleringen.....	102
7	Litteraturliste.....	104

1 Avreise

Det finnes mange grunner til å legge ut på en reise. Emigrantene har forflyttet seg over landegrenser i sin søken etter et bedre liv. Pilgrimmene har reist langt i sin søken etter hellig grunn. Forskerne har pakket kofferten og satt kursen mot fjerne himmelstrøk i vitenskapens navn, og mange er vi som har flyktet fra hverdagslivet for en stakket stund og gått om bord i et fly som turister. På det samme flyet sitter ofte en som skuler bort på disse turistene med et nedverdiggende blikk. Vi kan kalle ham antituristen. Han oppfatter de gjengse turistene som sin rake motsetning. For ham er turisten en platt karakter som han gjør sitt ytterste for å distansere seg fra. Der turistene skummer overflaten, mener han at han går i dybden. Der turistene er fordomsfulle hevder han å være åpen. Når turistene lengter hjem, lengter han enda lenger bort. Når turistene søker trygghet og avslapning, søker han farer og eventyr. Det er i alle fall slik han ser det selv.

I dag finnes det også reisebyråer som henvender seg til denne antituristen i oss. De har det som sin spesialitet å selge reiser heller enn ferier. Jeg har selv jobbet i et av disse selskapene, Kilroy Travels, som med slagord som "Be Explordinary" og "Go before it's too late" har eventyreren og antituristen som målgruppe. På mitt visittkort stod det sågar skrevet "Travel Expert," og mine kunder så ofte på seg selv som reisende, og ikke som ferierende. Mange av dem stilte spørsmålsteget ved et steds autenticitet basert på det faktum at mange har besøkt stedet før dem og at mange besøkende vil komme til å være der samtidig som dem. "For vi vil jo ikke være turister," fortalte de meg. Jeg slang meg på og svarte at dersom man ikke gjorde sånn men slik, og ikke gikk hit men dit, så ville de ikke rote seg inn i den etter hvert så fryktede turistfella. En felle som fører til et sosialt nedrykk.

Jeg kan først som sist innrømme at jeg stadig vekk forsøker å unngå denne fella selv. Jeg har oppholdt meg over lengre perioder på kontinentet, for å lære våre europeiske naboer bedre å kjenne, for å lære språk og ikke minst for å lære meg selv bedre å kjenne. I Italia har jeg

irritert meg over amerikanske turistenes mangel på historisk forståelse foran *la Rotonda* i Roma, japanerne og deres maniske fotografering i møte med *il ponte dei sospiri* i Venezia og skandinavere kulinære uvitenhet og kresenhet på diverse *trattorie*. Jeg har akkurat gitt eksempler på subtile men meget funksjonelle virkemiddel for å fremstille meg selv som en bedre reisende enn den gjengse turist. Jeg nevnte en personlig vekst som motivasjonen for min reise og jeg påpekte lengden på mitt opphold. Denne kombinasjonen trumfer en helgetur med shopping. Videre brukte jeg romernes eget kjæle navn på Pantheon og jeg kunne videre valgt å si Rialtobroen og restaurant, men jeg valgte å bruke lokale navn og betegnelser. Dette gjør jeg for å vise frem min lokalkunnskap. Jeg forsøker å vise dere at jeg har gått i dybden og ikke skummet overflaten. En strategi tatt i bruk for å fortelle dere at jeg reiser på en bedre måte enn den vanlige turisten.

Hvorfor denne trangen til å gjøre dette? Hvor kommer den fra? Hvorfor var så mange av kundene mine opptatt av et steds autenticitet og hvorfor fryktet de å bli sett på som turister? Eller var det kanskje ikke en frykt for hvilken rolle de ble tilskrevet av andre, men et genuint ønske om å oppleve noe partikulært og autentisk? Har reisende alltid oppført seg slik? Det er denne typen spørsmål, og det faktum at en slik antitouristisk posering og posisjonering stadig inntas av nye reisende, som har ført meg frem til denne masteroppgaven om Lord Byron i Italia og antitourismens opphav i romantikken som har følgende problemformulering: Hvordan kom Byrons antitouristiske holdninger til uttrykk i løpet av hans tid i Italia fra 1816 til 1823, og hvordan kan disse holdningene hos Byron forstås i lys av den romantiske periodens idékompleks?

1.1 Historisk avgrensning

I et historisk perspektiv kan vi si at et veiskille innen reisevirksomhet fant sted der hvor selve reisen ikke lenger kun ble sett på som et ukomfortabelt og farlig foretakende som man måtte gjennomføre for å oppnå et bakenforliggende mål. Pilgrimmens ferd mot hellig grunn har

eksempelvis ikke alltid vært like komfortabel som det den er for de fleste i dag. Uten vannavstøtende GoreTex sko med støtte i ankelen, kan det ha vært vanskelig å nyte landskapet underveis og dette var nok heller ikke målet med turen. Det engelske ordet *travel* har da også sitt etymologiske opphav i det franske ordet *travail* som kan oversettes med å jobbe eller å streve, og dette sender jo ikke tankene i retning av en lystbetont aktivitet. Å reise ble sett på som et slitsomt foretakende. Men dette skulle endre seg i tidlig moderne tid. Reisen i seg selv antar etter hvert en viss egenverdi. De første tegn på populariseringen av denne typen reiser, som ikke ble sett på som *travail*, kan man se i dannelsesreisene som unge menn av velstående engelske familier la ut på. Denne tradisjonen kalt *the Grand Tour* var en lenger reise som man gjerne la ut på etter endt studium ved Oxford eller Cambridge, og den etableres for alvor i løpet av siste halvdel av 1600-tallet. Den etter hvert velkjente Roma-biografen Edward Gibbon besøkte for eksempel den evige stad for første gang under sin Grand Tour i 1763. Målet med disse reisene? Kort fortalt kan man si at målet var å besøke steder på kontinentet og med egne øyne se de kunstverk man hadde studert i bøker, besøke klassiske byer samt å drive en slags nettverksbygging for å bekrefte sin stilling eller for å klatre enda høyere i det sosiale hierarkiet i hjemlandet. Det var i alle fall dette som var beskjeden fra mor og far. Ung og rik mann i fremmed land pleier jo strengt tatt å bety et fokus på enda mer lystbetonte aktiviteter, og dette var også tilfellet for den gjennomsnittlige britiske aristokrat på reise i Italia. En tur til et av Firenzes bordeller, og dets severdigheter, var nok like giltet for en ung dannelsesreisende brite på 1700-tallet som det et besøk i Uffizi galleriet var. Dette var altså en reisende med en ny type motivasjon for å bevege seg bort fra hjemstedet og ut i verden. Reisen og det man kunne oppleve underveis var nå i ferd med å bli et mål i seg selv, for de som hadde tid og penger til det.

Denne nye måten å reise på, for erfaringens og forlystelsens skyld ser ut til å gå hånd i hånd med noen av de intellektuelle og litterære tendensene frem mot 1800-tallet, og spesielt i romantikken. Blant de ideer som stod sentralt i romantikkens idékompleks finner vi søken etter menneskets indre natur og dets forhold til de andre(s) naturer. Følelsene skulle være veiviseren i denne søken som skulle legge premissene for redefineringen av selvet og sette

fokus på den personlige frihet. Som filosofen Charles Taylor sier det i *Sources of the Self* (1989), så var ideen om impulser, følelser og den indre stemme som veien til sannheten “crucial justifying concepts of the Romantic rebellion in its various forms.”¹ Dette romantiske opprøret tok form som et oppgjør med opplysningstidens måte å betrakte verden på. Romantikerne mente at de idealene som hadde blitt satt opp som veiskilt i løpet av opplysningstiden ikke var verdt å følge dersom man ønsket å komme frem til en forståelse menneskene, deres samfunn og naturen som omringet dem. Det dominerende paradigmet i opplysningstiden var fundert på et mekanistisk verdensbilde hvor man så mennesket og naturen som maskiner og søkte å forklare deres handlinger og fenomener ved hjelp av naturlover. Det romantiske opprøret, som Taylor kaller det, bestod av å snu kartet på hodet, snu ryggen til det rasjonelle, objektive og lovmessige for så å vende seg mot følelsene, det subjektive og mot det indre. Denne bevegelsen fra rasjonalitet til følelser, fra fakta-fokus til forestillingsevner og fra objektivitet til subjektivitet var altså et underliggende tema for mye av den romantiske epokens intellektuelle virksomhet.

Dette opprøret, denne nye måten å forholde seg til omverdenen på, gjorde seg også gjeldende innen reisevirksomhet. I 1625 hadde Francis Bacon, som kan regnes som en av de første opplysningsfilosofene og som definitivt var med på å fremme den vitenskapelige revolusjon, publisert et essay kalt *Of Travel*. Dette var mer eller mindre en punkt for punkt manual for hva den reisende burde se samt hvordan han skulle forholde seg til det han etter all sannsynlighet kom til å møte underveis på en reise. Når essayisten William Hazlitt snaue to hundre år senere publiserer *On Going a Journey* (1821) så ser vi hvordan fokuset har flyttet seg: ”The soul of a journey is liberty, perfect liberty, to think, feel, do, just as one pleases.”² Der Bacon hadde bedt den reisende om å reise rasjonelt, ba Hazlitt den reisende om å dyrke den friheten som reisen kunne tilby.³ For Hazlitt var selve målet med reisen, målet med denne

¹ Taylor, 1989. Side 369.

² Hazlitt 1917, side 141.

³ De to essayene har to århundrer mellom seg, så de er skrevet i vidt forskjellige historiske kontekster. At Bacon oppfordret den reisende til å besøke og betrakte strategisk viktige steder som havner, arsenaler og bymurer, samt viktige institusjoner som kirker, biblioteker og børser, har sammenheng med at dette var en urolig periode i europeisk historie. Religionskrigene hadde satt sitt preg på kontinentet siden midten av 1500-tallet, og på

friheten, en slags selvrealisering. Ideen om reisen som et mål i seg selv fordi den kunne være “an expression of personal freedom and a route to the re-definition of the self,” blir for alvor tydelig i romantikken.⁴

De nevnte dannelsesreisende til Italia på 16- og 1700-tallet hadde til en viss grad søkt oppfylle visse krav som ble stilt dem. Slik sett imiterte de hverandre og slik bekreftet de sin posisjon i det sosiale hierarkiet. Men ettersom flere og flere tilreisende nå hadde dukket opp i eksempelvis Firenze var det ikke lenger nok å vise til at man hadde vært i byen for å nyte respekt. For “alle” hadde jo vært der. Den gradvise demokratiseringen av reisen som fant sted fra 1700-tallet og videre gjorde at flere og flere av dem som reiste for reisens skyld nå søkte å distingvere seg fra de andre reisende heller enn å distingvere seg fra de som ikke kunne reise. Mange av de besøkende følte altså en trang til å vise at de ikke bare var en av de mange som hadde besøkt et sted. Det lå status i å bevise at man ikke bare hadde besøkt et land, men at man også hadde opplevd dets landskaper på en unik og autentisk måte. Dermed ble den gjengse turist, han som kun fulgte strømmen, sett ned på og gjort narr av. Som litteraturviter James Buzard sier det: “the desiderata of travelling turned inward and created the honorific sense of –’traveller’ which means essentially ’the one who is not a tourist.’”⁵ Den perioden hvor denne tendensen blir veldig tydelig, er begynnelsen av 1800 tallet.

1.2 Tematisk og geografisk avgrensning

Det overhengende temaet for denne avhandlingen er antiturisme i engelsk litteratur fra romantikken. Denne epoken i engelsk kunst- og litteraturhistorie tidfestes gjerne til den første halvdel av 1800-tallet. Den kjennetegnes blant annet av en uttrykt kjærlighet til naturen og til det “naturlige” mennesket, hvor urbanisering blir stilt ansvarlig for forfall og umoral.

Bacons tiden ble det derfor sett på som viktig og riktig at den reisende fulgte visse retningslinjer ettersom disse reisene ikke ble gjort for forlystelsens skyld. Se Bacon 1625 for dette essayet.

⁴ Jarvis, 2004. Side 84.

⁵ James Buzard i *The Cambridge Companion to Travel Writing* (Hulme/Youngs 2002) Side 49.

Romantikken leses gjerne som en søken tilbake til middelalderen ettersom kunstnere hentet inspirasjon fra det overnaturlige, det mystiske, det partikulære og det eksotiske. I England er forfatteren William Blake (1757-1827) og hans fantasifulle illustrasjoner og graveringer et av eksemplene på hvordan disse ideene hentes opp igjen og blir en del av et opprør mot de klassiske idealer som hadde dominert i opplysningstiden. Den engelske romantikken var slik sett en opprørsbevegelse, og romantikerne så også på seg selv som revolusjonære. Blant de mest kjente litterære eksempler fra de britiske øyer som knyttes til denne epoken finner vi førstegenerasjonsromantikerne William Wordsworth (1770-1850) og Samuel Taylor Coleridge (1772-1834). Førstnevnte kjent for sine mange hyllester til sitt hjemsteds naturlandskap, flora og fauna. Sistnevnte huskes for sine opiumsinspirerte og episke fortellinger. Blant andregenerasjonsromantikerne finner vi den kompromissløse poeten John Keats (1795-1821), kjent for sine odes, og den radikale lyrikeren Percy Bysshe Shelley (1792-1822). Her kunne jeg nevnt enda flere eksempler, for dette temaet er stort. Derfor gjelder det å gjøre en avgrensning i tid og rom, og finne en representativ protagonist som kan belyse de mer spesifikke tendenser fra romantikken som jeg ønsker å sette fingeren på. Jeg har valgt å fokusere min undersøkelse på han som er, og som allerede var det i sin tid, selve erkesymbolet på den britiske romantiske kunstneren: dikteren George Gordon Byron (1788-1824). Bedre kjent under navnet Lord Byron. Jeg skal ta for meg hans opphold i Italia fra 1816 til 1823, de tekster og brev han produserte der og de tingene han selv foretok seg der i samme periode. Hva gjør Lord Byron og hans forhold til Italia spesielt egnet til å undersøke antiturisme?

Alle veier fører som kjent til Rom og dermed fører alle veier også til Italia. Den italienske halvøy har til alle tider vært et yndet mål for reisende. Spesielt Roma by har fungert som en magnet på reisende i godt og vel to tusen år. Først i kraft av sin status som midtpunkt i Romerriket, deretter som det endelige mål for pilgrim�er og videre som studieobjekt for historikere, arkeologer og kunstnere. Rike bystater som Venezia og Genova var i hundrevis av år å regne blant Europas handelssenter, og dermed har mang en handelsreisende gått seg vill i et tåkebelagt Venezia vinterstid. Her kunne du også finne pilgrimmene på vei om bord

på båten til Konstantinopel, med en drøm om å nå Jerusalem i bagasjen. Torino, Firenze, Napoli, og sist men ikke minst Roma, var imidlertid målet for de dannelses-reisende fra slutten av 1600 tallet. Det var hovedsakelig i disse italienske byene at de nevnte unge menn fra den europeiske overklasse skulle drive nettverksbygging og tilegne seg selskapslivets kutymer.⁶ I dag er Italia blant de mest besøkte landene i verden, og alle finner veien hit: de solhungrige/solbrente britene; de høyrøstede amerikanerne og de dokumaniske japanerne. Leseren får ha meg unnskyldt stereotypiene. Poenget mitt er at dette er landet som alle har besøkt, som alle besøker og deretter har skrevet og skriver hjem om. Det vil ikke være urimelig å kalle Italia for turismens vugge, og Italia som en destinasjon for det man med rette kan kalle turister når altså et første høydepunkt i romantikken. Man vil derfor med tydelighet kunne undersøke på hvilke måter noen av landets besøkende, i dette tilfellet Byron, forsøkte å tegne et bilde av seg selv som en motsetning til de andre samtidig besøkende. Samt hvilke strategier, det være seg bevisste eller ubevisste, mer eller mindre artikulerte, han tok i bruk for å gjennomføre dette. Dette er hovedgrunnene til at Italia og Byron egner seg godt som utgangspunkt for et studium av antiturstiske tendenser i perioden. Byrons reise til Albania, et land nesten ingen andre engelskmenn hadde besøkt, egner seg eksempelvis ikke like godt til dette nettopp fordi fraværet av andre reisende i landet gjorde behovet for posisjonering mindre. I Italia var altså det motsatte tilfellet.

Det finnes også flere samtidige personer og reisemål som egner seg som henholdsvis protagonister og kulisser i en studie av antituristen og dennes strategier. Den nevnte dikteren William Wordsworth, og hans lange fotturer i hjemfylket Cumberland, er et godt eksempel. Han ønsket at hans poesi, som ofte ble unnfanget på disse vandringene, skulle inspirere de andre tilreisende til å respektere det landskapet de beveget seg i. Til å søke en dypere forståelse av det. Han skrev også en guidebok om dette området kalt *A Guide To The Lakes* (1810-1835), som skulle fungere som en motvekt til de mer standardiserte og overfladiske guidene. Wordsworth, i likhet med Byron, var altså en sterk motstander av det man kan kalle turistiske holdninger. Hvorfor har jeg så valgt Lord Byron?

⁶ Se Jeremy Blacks *Italy and the Grand Tour* (2003) og Attilio Brillis *Quando viaggiare era un'arte* (1995) for gode studier av engelske reisende til Italia i denne perioden.

George Gordon Byron oppholdt seg i Italia fra 1816 til 1823, i et slags selvpålagt eksil. Han hadde sin residens over lengre perioder i Venezia, Ravenna, Pisa og Genova. I tillegg besøkte han også Roma. Han likte godt å fremstille seg selv som en ekspert på ting som hadde med Italia å gjøre, enten det gjaldt de sosiale og politiske realitetene på halvøya eller det syndige liv i Venezia. Litteraturviter Attilio Brilli, som har skrevet ekstensivt om reisende i Italia, påpeker i sin bok *Il Viaggio in Italia* (2006) at de fleste av Byrons besøkende landsmenn ofte beskrev datidens Italia på en overfladisk og tidvis nedlatende måte og at de gjorde det uten å ta høyde for, de rådende sosiale og politiske forhold. Byron var ifølge Brilli, “l’amico di casa.” En husets venn.⁷ Byron har også blitt kalt “the Anglo-Italian par excellence,”⁸ og han la sjelden skjul på sin begeistring når han beskrev det italienske folk: “(...) that man must be willfully blind, or ignorantly heedless, who is not struck with the extraordinary capacity of this people (...).”⁹ Lord Byron snakket italiensk, han talte det frie og samlede Italias sak og tok del i den hemmelige *Carbonari* bevegelsen som hadde dette som mål. Han tilbragte sin tid med lokale folk og sist men ikke minst så var han opptatt av å formidle dette personlige kjærlighetsforholdet han hadde til Italias natur, kultur og dets mennesker. Han produserte også masse lyrikk under sitt seks år lange opphold. Blant annet *Don Juan*, *Beppo* og den siste cantoen av *Childe Harolds Pilgrimage*. Fraser fra hans diktverk som omhandlet Italia ble senere tatt i bruk i populære guidebøker og dermed benyttet som retningslinjer for hva man kunne og burde føle som en besøkende i møte med storslagne ruiner og kjent landemerker i Italia.¹⁰ Det er altså gjennom kombinasjonen Byron og Italia at jeg mener at antiturstens strategier best kan belyses. Oppgaven har derfor tittelen: *Lord Byron i Italia. Antiturstiske strategier i turismens vugge.*

⁷ Brilli 2006, s. 335.

⁸ Schoina 2009, s. 91.

⁹ Byron 2008, side 147.

¹⁰ I Victoria tidens England var det for eksempel for en kjensgjerning å regne at en engelskmann i utlandet hadde med seg en guidebok fra Murray, for informasjon om hvilke steder man skulle besøke, og Byrons dikt for å vite hva man skulle føle på stedet. Se Buzard 1993, side 120.

1.3 Turist og antiturist: definisjoner

Begrepene “turist” og “antiturist” står naturlig nok sentralt i denne avhandlingen.

Definisjoner av disse er derfor på sin plass. Begge begrepene er komplekse og har hatt skiftende betydning gjennom historien.¹¹ Særlig turismebegrepet har hatt ulike betydninger i forskjellige kontekster og dermed forskjellige konnotasjoner og ulike symbolverdier. *Oxford English Dictionary* definerer i dag turisme som “travelling for pleasure”, og en turist som en person som besøker “a number of places for their objects of interest, scenery or the like.”¹²

En ganske objektiv definisjon som de fleste av oss kan stille oss bak i dag. Denne definisjonen alene er ikke anvendbar med tanke på min avhandling, nettopp fordi den er objektiv. I de tekster og kontekster som jeg baserer min avhandling på brukte man ofte begrepet turist, på en langt mer negativt ladet måte. Byron skrev om turistene han hadde møtt i Sveits til sin venn Thomas Moore: “the most distant glimpse or aspect of them poisoned the whole scene.”¹³ Moore på sin side skrev i 1819 et dikt med tittelen *Rhymes on the Road*, hvor han klager på sine landsmenns tilstedeværelse og ignoranse. Han hevder at alt håp er ute med tanke på å klare å unnsnippe “eternal London” dersom alle disse britene fortsetter å reise rundt på kontinentet:

If Cockneys of all sects and castes,
Old maidens, aldermen, and squires,
Will leave their puddings and coal fires,
To gape at things in foreign lands
No soul among them understands;¹⁴

Denne “definisjonen” av turisten, som den overfladisk reisende, vil jeg også baserer meg på i denne avhandlingen.

¹¹ Oxford English Dictionary viser til at *tourist* for første gang dukket opp i 1780, og begrepet *tourism* i 1811.

¹² Oxford English Dictionary online.

¹³ Byron sitert i Buzard 1993, side 84.

¹⁴ Moore 1823, side 93-99.

“Antitulist” blir dermed en motsetning til denne definisjonen av en turist. Selve begrepet “antitulist” finner man ikke definert i *OED*. Det er heller ikke en betegnelse Byron og hans samtidige brukte om seg selv. Som nevnt tidligere ble ordet “traveller” brukt som en slags hedersbetegnelse som ble brukt som en motsetning til turisten, men betegnelsen “antitulist” eller “antiturisme” finner man ikke i litteratur fra romantikken eller tidligere perioder. Dette begrepet finner man derimot brukt i nyere forskningslitteratur. En antitulist kan defineres på forskjellige måter. Det kan være en som har et ønske om å motarbeide turismens fremvekst på et gitt sted, altså å hindre at flere mennesker reiser til et sted kun for fornøynsens skyld. Det var en slik holdning som fikk William Wordsworth til å skrive sin alternative guidebok og det var derfor han var negativ til utbyggingen av jernbanelinjer gjennom det naturskjønne The Lake District i Nordvest-England. Det er denne typen antiturisme vi også ser et eksempel på i Alex Garland's velkjente bok *The Beach* (1996), der en gruppe tilreisende mennesker har dannet et slags idealsamfunn i en skjult lagune i Thailands skjærgård og forgjeves forsøker å holde dette stedet hemmelig og forhindre (flere) turistens ankomst. I slike tilfeller stiller antitulisten seg til dels utenfor den turistiske sfære. Han opptrer da som en kritiker av et system han selv mener at han selv ikke tar del i og ikke ønsker å ta del i overhodet. Videre kan antitulisten også være en som er vel vitende om at han befinner seg i en turistisk sfære. Derfor forsøker han ved hjelp av ulike strategier, det være seg bevisste eller ubevisste, å presentere seg selv som en motsetning til de andre besøkende han har rundt seg. Han er en kritiker av turisten, men han står også i et forhold til de andre tilreisende som han forsøker å posisjonere seg overfor, enten han liker det eller ei. Begge disse måtene å være en antitulist på glir ofte over i hverandre og i begge tilfeller identifiseres turisten som en karakter det er ønskelig å distansere seg fra. Dermed vil ikke jeg trekke et klart skille mellom disse to karakteristikkene i forhold til denne avhandlingen. Hvordan denne posisjoneringen og distanseringen i forhold til de andre reisende kommer til uttrykk i romantikken, med Byron i Italia som eksempel, er det denne avhandlingen skal vise.

1.4 Eksisterende forskningslitteratur

Det finnes en god del litteratur jeg har ønsket å koble meg på og stille meg i forhold til, og som jeg også har støttet meg på i denne avhandlingen. Det finnes mye forskningslitteratur som generelt sett tar for seg reisemotivet i engelsk romantisk litteratur. Det finnes også forskning som spesifikt tar for seg forholdet mellom Italia og dets besøkende. James Buzards bok fra 1993, *The Beaten Track: European Tourism, Literature, and the Ways to Culture*, har i sin helhet et fokus på de lange linjene fra 1800 frem til slutten av første verdenskrig. Her retter han oppmerksomhet mot hvordan turismen i Europa vokser frem og han argumenterer for hva som drev den fremover. Materialet til denne boken er hovedsakelig hentet fra en britisk kontekst, og han er også inne på de antitunistiske tendensene hos flere av de reisende i romantikken. Av spesifikke bøker som går på engelske romantikere og deres opphold i og tekst fra Italia ønsker jeg å fremheve Maria Schoina's utgivelse fra 2009 med tittelen *Romantic Anglo-Italians: Configurations of Identity in Byron, the Shelley's and the Pisan Circle*. Hun tar hovedsakelig for seg forholdet mellom de engelske poetene som oppholdt seg i Italia, og deres forskjellige måter å tilnærme seg Italia på og hvordan de tilegnet seg *Italianità* (italienskhhet). Schoina benytter seg av begrepet *akkulturasjon* som betyr å etterligne/tilegne seg en fremmed kultur. Hun bruker dette begrepet for å kaste lys over det komplekse trekantforholdet mellom Italia, de poetene som oppholdt seg der og den litteraturen de produserte om og i landet. Som hun sier det selv handler boken om å "elucidate the stakes, tensions and strains involved in the acculturating practices of the Anglo-Italians."¹⁵ Det er også skrevet artikler som på forskjellige måter tar for seg Byron som en slags antitunist,¹⁶ men meg bekjent finnes det ikke en større studie som tar på seg oppgaven med å identifiserer en rekke antitunistiske strategier og deres innbyrdes forhold, og deretter studere hvordan og hvorfor disse kommer til uttrykk i og preges av en gitt historisk kontekst. Dette er da stammen i mitt prosjektet, og det er dette som skiller denne avhandlingen fra annen forskningslitteratur på feltet.

¹⁵ Schoina 2009, s. 5.

¹⁶ Her er J.A. Hubbells artikkel fra 2010 "Byrons's Cultural Ecology" et godt eksempel. Denne artikkelen tar for seg Byrons reise i Hellas (1810) og hvordan han forholdt seg til det greske landskap og den greske kultur.

1.5 Avhandlingens hovedkilder

For å kunne si noe om hvordan og hvorfor Byron tok i bruk antitunistiske strategier under sitt Italia opphold, skal jeg undersøke to forskjellige typer tekst som han skrev under sin tid i landet; poesi og korrespondanse. Jeg vil her presentere to dikt som er sentrale kilder sentrale i min avhandling.

Childe Harolds Pilgrimage (heretter *CHP*), ble publisert i fire deler mellom 1812 og 1818, et diktverk bestående av fire cantoer, i stor grad basert på Byrons egne reiser i Europa og mot Midtøsten. Diktets hovedperson, Childe Harolder i de to første cantoene en ung mann med en sterk utferdstrang.¹⁷ Han forlater England med eventyr i blikket for å utvide sin horisont. I diktverkets to siste cantoer reiser han gjennom Europa etter Napoleons fall ved Waterloo, og disse cantoene bærer preg av en slags historisk og personlig selvransakelse. Den fjerde cantoen i dette diktet er basert på hans opphold i Italia, blant annet i Venezia, regionen Emilia-Romagna og Roma. Det er hovedsakelig denne fjerde og siste delen av diktet jeg vil benytte meg av som en av primærkildene til mitt prosjekt.¹⁸

Videre vil også diktet med tittelen *Beppo* vies plass. Utgitt i 1817 er dette et dikt som utspiller seg i Venezia. Den venetianske handelsmannen Beppo forsvinner på havet. Hans forlatte kone Laura, gjør som vanlig var, og finner seg en såkalt *cavalier servente*. Et fenomen som kan oversettes med lisensiert elsker. Men under det årlige karnevalet i Venezia, tre år etter at han forsvant, dukker plutselig Beppo opp igjen. Han har vært i fangenskap hos pirater, men nå har han returnert for å gjøre krav på det som er sitt. Men det hele ender med at Laura blir hos sin elsker og de to mennene blir venner. Diktet tolkes ofte som Byrons

¹⁷ *Childe* er en betegnelse som ble brukt i middelalderens England om en sønn av en aristokrat som ikke hadde oppnådd *knighthood*.

¹⁸ Selv om det finnes en norsk oversettelse av *CHP* så har jeg valgt å referere til den engelske originalen i denne avhandlingen. Den norske versjonen er en gjendiktning gjort av Geir Uthaug fra 2012 og siden jeg skal lese dette diktet som en idéhistorisk kilde er det derfor viktig å studere Byrons egne ord. Jeg benytter meg av 2012 utgaven av referanseverket *The Major Works*, utgitt av Oxford University Press, som kilde til *CHP*.

kritikk av dobbeltmoral i sitt hjemland, da det lett kan leses som en slags sammenligning av England og Italia og deres respektive seksualmoraliske normer.

I tillegg vil jeg også gjøre meg bruk av Byrons korrespondanse og dagbøker fra den perioden han oppholdt seg i Italia, altså mellom 1816 og 1822.¹⁹ Å bruke korrespondanse og skjønnlitterære tekster om hverandre for å undersøke ideene og holdningene til en forfatter er åpenbart en vei med mange fallgruver. Likevel vil kombinasjonen av Lord Byrons brev og hans poesi bli både metodisk og teoretisk viktige for denne avhandlingen. Et spørsmål som gjerne melder seg i slike settinger er ”can you separate the art from the artist?” De to typer tekster og deres forskjeller, legger gjerne føringer og tvinger en til å foreta et valg: enten undersøke Byrons uttalte holdninger eller den fiktive Childe Harolds. Men de nevnte diktverk, og spesielt *CHP*, går for å inneholde mange selvbiografiske elementer. Byron påpekte selv dette i sine notater til canto nummer fire av *CHP*, når han sier at hovedpersonen ikke lenger er den fiktive pilgrimmen Harold: ”With regard to the conduct of the last canto, there will be found less of the pilgrim than in any of the preceding, and that little slightly, if at all, separated from the author speaking in his own person.”²⁰ Dermed skal jeg ikke lese diktene som kunst. Jeg skal lese dikt og korrespondanse sammen som kilder til og eksempler på en romantikers antiturstiske posisjonering og tenkning.

1.6 Metodiske refleksjoner og problemformulering

Jeg har nevnt hvordan disse diktene til Byron kan sies å være i stor grad basert på hans eget liv, om hvordan de er selvbiografiske. Målet for denne avhandlingen er ikke å samle sammen de antiturstiske uttalelsene og handlingene hos Byron, og deretter presentere dette som en slags biografi. Jeg er ikke ute etter å bevise at Byron var en antiturst. Jeg vil vise hvordan Byrons antiturstiske holdninger kommer til uttrykk og forsøke å forklare hvorfor han

¹⁹ Byrons brev har blitt samlet i 11 volumer av Leslie Marchand med tittelen *Byrons Letters and Journals* (1976), heretter vil dette verket refereres til som *BLJ* og det aktuelle volumets nummer.

²⁰ Byron 2008, side 146.

uttrykte seg på den måten. Derfor spiller en idéhistorisk kontekstualisering en viktig rolle i analysen. Videre er det viktig å ha en metodisk og teoretisk tilnærming til de originaltekstene jeg skal studere, og nyere samfunnsvitenskapelig teori vil videre kunne bidra til å forklare det jeg finner der. Som Maria Schoina sier det: "Byron's complex coalition with Italian place, culture, language and community raises undeniably modern issues concerning identity construction."²¹ Begrepet identitetskonstruksjon brukes gjerne i psykologi og sosialpsykologisk litteratur, men det kan også være nyttig å gjøre seg bruk av det for å forstå historiske kilder. Det gjelder ikke minst romantikerne og det jeg kaller for antituristiske strategier. Det er hvordan denne identitets-konstruksjonen kom til uttrykk i romantikken, med Byron som eksempel og reiseaktivitet som tematisk kontekst, jeg ønsker å se nærmere på. Det jeg da har sett etter i hovedkildene mine, som kan hjelpe meg til å belyse avhandlingens problemformulering, er eksempler på antituristiske strategier som en form for en slik identitetskonstruksjon. Jeg har altså først stilt meg spørsmålet: hva sier og gjør en antiturist for å distansere seg fra turistene? Deretter har jeg lest mine hovedkilder for å se i hvilken grad Byron distanserte seg på en slik måte. Disse ulike strategiene, som jeg kommer tilbake til, er også det som danner det tematiske grunnlaget for avhandlingens kapitler.²² Denne avhandlingen skal til slutt skal gi svar på følgende problemformulering: Hvordan kom Byrons antituristiske holdninger til uttrykk i løpet av hans tid i Italia fra 1816 til 1823, og hvordan kan disse holdningen hos Byron forstås i lys av den romantiske periodens idékompleks?

1.7 De antituristiske strategier - Oppgavens gang

Etttersom mitt prosjekt består av å undersøke hvordan og hvorfor disse antituristiske strategiene implementeres av Byron i Italia, lar jeg disse strategiene styre oppgavens gang.

²¹ Schoina 2009, s. 91.

²² Det er viktig å allerede her påpeke at disse ovennevnte punktene ikke kan sies å være antituristiske strategier i seg selv. Det blir de først når de faktisk brukes, det være seg bevisst eller ubevisst, som et middel til å posisjonere seg i forhold til turistene.

Hvert kapittel vil ta for seg en strategi, forklare hva den består av samt i hvilken grad og hvordan denne strategien kommer til uttrykk i Byrons tekster fra og om Italia. Men å gjøre seg bruk av et begrep som ”strategi” er ikke helt uproblematisk. Ved å bruke dette begrepet mener jeg ikke å hevde at Byron hadde en intensjon om å være en antituroist og deretter laget seg en bevisst strategisk plan som han så iverksatte for å oppnå dette målet. Det jeg ønsker å finne ut av, er i hvilken grad det foreligger det jeg vil kalle et slags antituroistisk mønster i Byrons tekster fra, og handlinger i, Italia. Betegnelsen strategier om dette mønsteret brukes også i annen forskningslitteratur, men de defineres aldri skikkelig. Hos Maria Schoina kan vi lese at: ”Byron’s immersion in Italianness is articulated – or rather performed – through specific rhetorical strategies.”²³ Som James Buzard sier det: ”Against the backdrop of a noisy, milling English touring population, solutions to the problem of defining the ’traveller’ – the proper performer of cultural gestures – needed to be worked out.”²⁴ Schoina kaller det retoriske strategier mens Buzard viser til kulturelle gester som skulle hjelpe den reisende til å definere seg selv. Jeg vil foreta en systematisk studie av hva disse strategiene og gestene bestod av, ettersom dette meg bekjent ikke har blitt gjort tidligere. Dette mønsteret bestående av motivasjoner, gester og strategier, som man kan kalle den antituroistiske diskurs, har jeg identifisert og formulert på bakgrunn av forskningslitteratur og teori. En mer dyptgående refleksjon rundt dem og deres plass i det romantiske idékompleks vil jeg vende tilbake til under avhandlingens gang. Følgende motivasjoner og strategier, samt hvordan og hvorfor disse kom til uttrykk i romantikken, danner dermed grunnlaget for de kommende kapitler.

Bortelengsel. Denne motivasjonen handler om å ønske seg bort fra sine dagligdagse omgivelser grunnet et behov for å utvide den personlige horisonten. Ifølge antituroisten søker turoisten en slags bekreftelse av sitt verdensbilde når han er på ukjent grunn og dermed blir han tilskrevet en slags kronisk hjemlengsel. Antituroisten hevder derimot å ha et mål om å endre eller å utvide sitt verdensbilde ved hjelp av reisen. Han lengter stadig etter nye landskap og erfaringer, derav begrepet *bortelengsel*. *Reisen utenfor allfarvei* blir da strategien som tas i bruk for å oppfylle målet om å utvide horisonten. Ved å reise utenfor allfarvei

²³ Schoina 2009, side 91.

²⁴ Buzard 1993, side 97.

unngår du, som Hans Magnus Enzensberger sier det, at din nabos ansikt minner deg på det du har lyst til å glemme.²⁵ Slik sett sørger antituristen for å legge forholdene til rette for å utvide horisonten, ved å reise dit ingen andre reiser, fordi han dermed ikke blir minnet på det han ønsket å forlate. Ved å reise utenfor allfarvei har man ifølge antituristen automatisk tatt et steg nærmere den såkalt autentiske opplevelsen og lokalkunnskapen.

Reisen utenfor sesong. Denne strategien går ut på å oppsøke et populært sted på et tidspunkt få andre turister oppholder seg der. Som turismeforsker Dean MacCannell påpeker, så er det noen turister som føler så sterkt for et sted at de ønsker å ha det for seg selv uten å forstyrres av uønskede elementer: "Some tourists feel so strongly about the sight they are visiting that they want to be alone in its presence, and they become annoyed at other tourists for profaning the place by crowding around "like sheep".²⁶ Hensikten med å reise utenfor sesong i romantikken har jeg kalt for *meditativ sightseeing*.

Akkulturasjon. Dette er anturistens viktigste strategi. Med akkulturasjon sikter jeg til en tilegnelse av lokalkunnskap og påfølgende interaksjon med et lokalsamfunn og den lokale kulturen.²⁷ Denne akkulturasjonen oppnår man gjennom å lære seg det lokale språket for deretter å kunne tilegne seg informasjon som igjen gjør at man er i stand til å knekke kulturelle koder og å beherske de sosiale kutymene. Gjennom denne prosessen forsøker man å forstå og å tilpasse seg det stedet man befinner seg på, slik at man er i stand til å møte et sted på dets egne premisser for dermed å kunne nyte en autentisk og unik opplevelse. Denne autentisiteten finner man ved å lure seg inn bak de turistiske kulissene hvor man vil kunne se de andres sanne ansikt. Å få innpass i et lokalsamfunn, og den unike og autentiske opplevelsen av en kultur og et landskap som dette altså fører til, er anturistens store trumfkort og hans viktigste retoriske strategi når han forsøker å fremstille seg selv som en bedre reisende enn de andre turistene.

²⁵ Enzensberger 1958, side 131.

²⁶ MacCannell, 1976, side 43.

²⁷ OED definerer *Acculturation* som: "Adoption of or adaption to a different culture."

Heltdåder og prøvelser. Denne strategien handler om å trå ut av turistens komfortsone ved å utsette seg selv for en viss fare eller et visst ubehag. Vilje og evne til å gjennomføre dette er ofte betinget at man allerede har tilegnet seg noe av den tidligere nevnte lokalkunnskapen. Denne strategien kan brukes for å vise at man selv som en besøkende befinner seg på hjemmebane, og at man dermed behersker omgivelsene på en bedre måte enn hva de fleste andre tilreisende gjør.

De påfølgende kapitlene vil vise hvordan, og reflektere rundt hvorfor, disse antitouristiske motivasjonene, gestene og strategiene kommer til uttrykk i Byrons poesi, brev og handlinger i løpet av hans opphold i Italia fra 1816 til 1823.

2 Bortelengsel og reisen utenfor allfarvei

Venezia - Ravenna

Venice is not a place where the English are gregarious – their pigeon-houses are Florence-Naples-Rome &c. - & to tell you the truth this was one reason why I stayed here (...).²⁸

- Lord Byron

Reiseberetninger både fra romantikken og tidligere tider, viser at det stedet man reiser *fra* og dets mangler kan ofte være en vel så stor motivasjon for å legge ut på en reise som det stedet man reiser *til* og dets attraksjoner. Den engelske essayisten og litteraturkritikeren William Hazlitts essay med tittelen “On Going a Journey” (1822) byr på følgende passasje:

The soul of a journey is liberty, perfect liberty, to think, feel, do just as one pleases. We go a journey chiefly to be free of all impediments and of all inconveniences; to leave ourselves behind, much more to get rid of others.²⁹

Hazlitts filosofi går altså ut på å pakke kofferten, men legge seg selv igjen hjemme. Videre hevder han at “We are not the same, but another, and perhaps more enviable individual, all the time we are out of our own country.”³⁰ Ved at man forflytter seg geografisk og besøker ukjente omgivelser, vil man ifølge Hazlitt automatisk endre tankesett og væremåte. Reisen og den forflytningen og forandringen den tilbyr hjelper den reisende med å slippe unna daglige plikter. For Hazlitt ser det ut til at hovedmålet med en reisen er den forandringen og friheten den tilbyr.

²⁸ Til John Murray, Venezia 25. mars 1817, *Byrons Letters and Journals* (heretter *BLJ*) Vol. 5, side 191.

²⁹ Hazlitt 1917, side 141.

³⁰ Hazlitt 1917, side 150.

En generell søken etter frihet lå som en sterk understrøm i romantikken. Dette ønsket om frihet kom til uttrykk i alt fra kunst og politisk tenkning til reisevirksomhet. Perioden fra 1775 og opp mot 1850 blir gjerne kalt revolusjonenes tidsalder. Betegnelsen viser til alle de krigene i denne perioden som førte til opprettelse av konstitusjonelle stater.³¹ Seierherrene i disse krigene kjempet under faner og paroler som proklamerte enkeltmenneskets frigjøring fra undertrykkelse. Filosofen Jean-Jacques Rousseau hadde i 1762 formulert det som skulle vise seg å bli et slags mantra for de neste tiårenes revolusjonære aktiviteter: ”Mennesket er født fritt, men overalt er det i lenker.”³² Denne jakten på friheten, dette forsøket på å bryte ut av Rousseaus lenker, kom ikke bare til uttrykk på den politiske arena. Innen malerkunsten beveget mange seg bort fra de neoklassiske estetiske prinsipper som imitasjon, logikk og orden, og gav mer plass til originalitet og subjektiv intuisjon i sine bilder.³³ For romantikerne representerte det neoklassiske uttrykket det konforme og det bundne, mens de selv mente at deres uttrykk representerte det rebelske og det frie.

En bevegelse mot et moralsk paradigmeskifte påvirket, og ble påvirket av, dette opprøret. Charles Taylor sier i *The Ethics of Authenticity* (1991) at forflytning av ”the moral accent” gjorde at ideen om individets selvbestemmende frihet fikk stadig bedre fotfeste. Taylor beskriver denne nye positive friheten på følgende måte: “I am free when I decide for myself what concerns me, rather than being shaped by external influences. (...) Self-determining freedom demands that i break the hold of all such external impositions, and decide for myself alone.”³⁴ Det holdt ikke å frigjøre seg fra eksterne krav til komformitet, ifølge dette nye moralske paradigmet burde ikke enkeltmennesket engang søke etter gode modeller for hvordan det burde leve sitt liv utenfor seg selv. Man skulle nå gå i seg selv for å finne svaret.

³¹ De mest åpenbare eksempler er den amerikanske revolusjon (1775-1783), den franske revolusjon (1789-1799), grekernes frigjøringskamp fra det ottomanske riket (1821-1832) og de latin-amerikanske revolusjoner. Samlingen av Italia var en lenger prosess, men de mange revolusjonære opprørene våren 1848, kjent som *la primavera dei popoli* eller *Revolusjonsåret* på norsk, fikk stor betydning for den endelige samlingen.

³² Rousseau 2001, side 6.

³³ M.H. Abrams har i *The Mirror and the Lamp* (1971) beskrevet dette skiftet ved å bruke allegoriene speil og lampe for å forklare denne endringen. Man beveget seg altså bort fra å se på kunst som noe som skulle speile verden slik den var, til noe som skulle belyse verden og fortelle hvordan den ble opplevd av enkeltindividet. Se Abrams 1971 for mer om dette.

³⁴ Taylor 1991, side 27.

Taylor kaller dette for “the principle of originality”, og kjernen i dette var at “each of our voices has something of its own to say.” Dette nye, frie og selvbestemmende mennesket, som for alvor entrer scenen med de romantiske kunstnerne, finner altså svaret på hva som er rett og galt ved å være i kontakt med sin egen natur og følelser.³⁵ Introspeksjon ble slik til en moralsk dyd, og den som evnet å finne frem til sin egen indre stemme og la denne styre sitt liv var for et kunstverk i seg selv å regne.

Taylor peker på Rousseaus politiske skrifter og Kants moralfilosofi som noen av de tidligste uttrykk for denne måten å forstå menneske og samfunn på. Denne elven av intellektuelle frihetsidealer som rant i strie strømmer under Vest-Europa i perioden kom også til syne innen reiseaktivitet. Den tidligere nevnte lengselen etter å befinne seg et annet sted i verden for å kunne anta en ideell identitet kan plasseres i denne tradisjonen. Den franske poeten Charles Baudelaire gav i et av sine dikt uttrykk for at han mislikte sine daglige omgivelser så sterkt, at han hadde et så stort behov for å frigjøre seg fra Taylors “external impositions”, at han var villig til å dra “hvor som helst! Så lenge det er ut av denne verden!”³⁶ Reisen og dens scenskifte ble sett på som en perfekt måte å oppnå frihetsfølelsen på. I dette kapittelet skal jeg vise hvordan Byrons reise til Italia og hans flukt fra England og det engelske kan leses som en slik søken etter frihet som var så typisk for romantikken, og hvordan Byron brukte denne frigjøring fra “external impositions” retorisk overfor de andre turistene for å fremheve sin egen originalitet.

2.1 Byron i Italia: borte bra og borte best

I 1816 var Byrons forhold til England blitt så anstrengt at han så seg nødt til å forlate de britiske øyer, for det som skulle vise seg å bli for godt. Mot slutten av april satt han derfor

³⁵ Taylor 1991, side 27-29.

³⁶ Egen oversettelse fra Charles Baudelaires dikt *N'importe où hors du monde* (1869). Originalt sitat: “n'importe où! pourvu que ce soit hors de ce monde!” Hans dikt kan ikke plasseres rent tidsmessig i romantikken, men ideen bak det kan plasseres i det romantiske univers, derfor har jeg tatt det med for å illustrere poenget mitt.

kursen for kontinentet sammen med sin gode venn og reisekompanjong John Cam Hobhouse. Det neste halvåret oppholdt de seg hovedsakelig i Sveits, hvor de leide et hus ved Genfersjøen sammen med forfatterparet Percy og Mary Shelley. I oktober reiste Byron og Hobhouse videre og krysset grensen til Italia. Her begynner Byrons selvpålagte eksil for alvor å ta form. Flukten fra det dagligdage og jakten på den ideelle identitet er i gang.

Den samme dagen som de ankommer Verona skriver han til sin venn Thomas Moore: “The north of Italy is tolerably free from the English ; but the south swarms with them, I am told.”³⁷ Byron holder seg til den nordlige delen av Italia, og unngår dermed sine landsmenn, når han få dager senere forflytter seg til Venezia. Etter å ha tilbragt drøye fire uker der, forteller han til sin forlegger John Murray at byen er “most alive at night – the theatres are not open till nine – and the society is proportionably late – all this is to my taste – but most of your countrymen miss & regret the rattle of hackney coaches – without which they can’t sleep.”³⁸ Det Byron sier her indikerer altså at han var svært fornøyd med å ha bosatt seg i en by som tilsynelatende passet hans vaner og livsstil, et sted han kunne føle seg hjemme på, i motsetning til Murrays landsmenn som ifølge Byron slet med å sove utenfor hjemmets fire vegger, hjemsøkt av sin egen hjemlengsel.³⁹

Høsten 1816 og den påfølgende vinteren var Byron fast bestemt på at han aldri igjen ønsket å bosette seg i England. I sine brev til Douglas Kinnaird, hans venn og bankmann, kommer dette tydelig frem. Han skrev om å bo i England: “it neither suits me – nor I it – my greatest error was remaining there (...).”⁴⁰ Kinnaird på sin side ønsket at Byron skulle komme tilbake, blant annet for å forenkle prosessen rundt salget av eiendommen og godset Newstead Abbey, men Byron var lite lysten på dette:

³⁷ Til Thomas Moore, Verona 6. nov. 1816, i *BLJ* Vol. 5 side 124.

³⁸ Til John Murray, Venezia 25. nov. 1816, i *BLJ* Vol. 5 side 133.

³⁹ Allerede her kan vi se at Byron forsøker å skape seg en ny identitet, den italienske versjonen av seg selv, ved at han distanserer seg fra England ved å kalle sine egne landsmenn for Murrays landsmenn. Dermed antyder Byron at han ikke ser seg selv som engelskmann. Mer om dette i kapittel 4.

⁴⁰ Til Douglas Kinnaird, Venezia 27. nov. 1816, i *BLJ* Vol. 5 side 135.

So you wish me to come to England – why? For what? – my affairs – I wish they could be settled without – I repeat that your country is no country for me. I have neither ambition nor taste for your politics – and there is nothing else among you which may not be had better elsewhere.” (...) ”In ten years i could unteach myself even to your language (...).⁴¹

Byron nektet å returnere til et land som ifølge ham selv ikke kunne tilby noe som helst, og han gjentok dette til stadighet overfor Kinnaird: “(...) but in any case do not let me be obliged to return to England – if it can be helped – you can have no idea of my disgust and abhorrence to the thought of living there even for a short time. I am serious.”⁴² Ifølge Byron var gresset tilsynelatende alltid grønnere utenfor England, og alt kunne gjøres, oppleves eller fås bedre andre steder. Hans korrespondanse fra de første årene i Italia er fulle av denne typen kraftsalver mot England og han påpekte til stadighet at han ikke hadde noen intensjon om å returnere. Holdningen i brevene han sendte hjem var klar og tydelig: borte bra og borte best. Hans forhold til hjemlandet var altså så forbitret at han mente å kunne avlære seg det engelske språk.

Allerede før sin ankomst behersket Byron det italienske språket godt: “As for italian I am fluent enough, even in it’s Venetian modification.”⁴³ Det følgende verset fra diktet *Beppo*, skrevet i Venezia i 1817, illustrerer videre hans ambivalente forhold til sitt morsmål og det amorøse forholdet han hadde til sitt ervervede språk:

I love the language, that soft bastard Latin,
Which melts like kisses from a female mouth,
And sounds as if it should be written on satin,
With syllables which breathe of the sweet South,
And gentle liquids gliding all so pat in,
That not a single accent seems uncouth,
Like our harsh northern whistling, grunting guttural,
Which we’re oblig’d to hiss, and spit, and sputter all.⁴⁴

⁴¹ Til Douglas Kinnaird, Venezia, 20. jan. 1817, i *BLJ* Vol. 5 side 162.

⁴² Til Douglas Kinnaird, Venezia, 30. mai 1817, i *BLJ* Vol. 5 side 230.

⁴³ Til John Murray, Venezia, 4. des. 1816, i *BLJ* Vol. 5 side 138.

⁴⁴ Byron, *Beppo*, Vers 4.

Her sammenligner han først det italienske språket (bastard Latin) med kyss fra en kvinnes munn. Han hevder det er et språk som bør skrives på sateng, et språk som er fritt for klossete aksenter. Deretter beskrives engelsk som et hardt, gutturalt språk som består av hvesing og grynting. Denne sammenligning av Italia og England, jukstaposisjoneringen av det italienske og det engelske, er selve kjernen i dette diktet og dets narrativ. Den venetianske handelsmannen Giuseppe, kalt Beppo, forsvinner på havet. Hans forlatte kone Laura finner seg en såkalt *cavalier servente*. Et fenomen som innebar en sosialt akseptert utroskap. Denne lisensierte elskereren, med navnet “the count,” er diktets hovedperson. Under det årlige karnevalet i Venezia, tre år etter at han forsvant, dukker plutselig Beppo opp igjen. Han har vært i fangenskap hos pirater, men nå har han returnert for å gjøre krav på sin kone. Laura går tilbake til Beppo og de to mennene blir venner. I løpet av diktet kommer Byron stadig med syrlige stikk og ironiske komplimenter til sitt hjemland, der en slik jovial overenstemmelse og lykkelig slutt ifølge ham aldri ville vært mulig:

For bating Covent Garden, I can hit on
No place that's called 'Piazza' in Great Britain.⁴⁵

But 'Cavalier Serventes' are quite common,
And no one notices nor cares a pin;
And we may call this (not to say the worst)
A Second Marriage which corrupts the First.
(...)
But Heaven preserve Old England from such courses!
Or what becomes of damage and divorces?⁴⁶

Byron lovpriser her den åpenheten han mente å finne i den italienske kulturen. Både åpenhet i form av de italienske byenes åpne plasser (piazza) og åpenhet i forhold til det han så som en friere og mer temperamentsfull livsførsel. Han maler et bilde av den engelske seksualmoralen og dens normer som en forknytt fornektelse av at mennesker har en lei tendens til å falle i synd. Byron ser ut til å ha ment at det var hyklersk å alltid skulle opprettholde en plettfri fasade i offentligheten mens man drev med både det ene og det andre på kammerset. Sør for

⁴⁵ Byron, *Beppo*, Vers 7.

⁴⁶ Byron, *Beppo*, Vers 36 og 37.

Alpene derimot, i dette tilfellet i Venezia, ble han vitne til at man i større grad syndet på ærlig vis og spilte på lag med menneskenaturen heller enn mot den, også i det offentlige. Som Byron sa det selv: “In short they transfer marriage to adultery – and strike the not out of that comandment. – The reason is that they marry for their parents and love for themselves.”⁴⁷ Her hadde man i langt større grad akseptert at ettersom kvinnene giftet seg for sine foreldre, mens de elsket for sin egen del, så kunne man akseptere at hun tok seg en *cavalier servente*.

2.2 Bakgrunnen for Byrons eksil

Byron forlot altså England fordi han mistrivdes der, men det er en rekke hendelser som ofte blir sett på som grunnen til mistrivsel og katalysatoren for hans selvpålagte eksil. I januar 1815 giftet han seg med Annabella Milbanke. Rett etter bryllupet reiste de sammen for å besøke Byrons halvsøster Augusta Leigh. De påfølgende to ukene sov Byron sammen med Augusta mens Annabella sov alene. Ekteskapet var i realiteten over før det hadde begynt. Et drøyt år senere hadde Annabella født en datter ved navn Ada, mens ryktene ville ha det til at Byron hadde et incestuøst forhold til sin halvsøster Augusta. Et rykte som alle Byron forskere og historikere i dag mener at medførte riktighet. Byrons egne verselinjer fra diktet *Stanzas to Augusta* (1816), levner liten tvil om hans store kjærlighet til henne: “And the Love which my spirit hath painted / It never hath found but in Thee.”⁴⁸ Ettersom han på dette tidspunktet var en av Englands mest kjente menn så løp sladderens løpsk. Byron tenkte kanskje at det ble skapt stor ståhei for ingenting, men dette seksualmoraliske rabalderet var på ingen måte akseptabelt i de kretser Byron tilhørte og han ønsket å unngå en offentlig skittentøysvask. Et ødelagt ekteskap, ulykkelig kjærlighet, anklager om sodomi, og trusler om rettsaker, var altså bakteppet for hans scenefall i hjemlandet.

⁴⁷ Til John Murray, Ravenna, 21. feb. 1820, i *BLJ* Vol. 7 side 43.

⁴⁸ Byron, *Stanzas to Augusta*, Vers 1.

I Italia ble det, som vi har sett, ikke gjort stor ståhei for det Byron ville kalt ingenting, og han fant seg dermed fort til rette i Venezia. Han leide seg kjapt en leilighet i Calle Frezzeria, vest for Markusplassen, over en tekstilforretning.

I have got some extremely good apartments in the house of a "Merchant of Venice," who is a good deal occupied with business, and has a wife in her twenty-second year. Marianna (that is her name) is in her appearance altogether like an antelope. She has the large black oriental eyes, with that peculiar expression in them which is seen rarely among Europeans (...).⁴⁹

I samme slengen tok han også butikkeierens kone Marianna til elsker. Byron-eksperten Peter Cochran sier om henne: "As was never the case with his English women, Marianna Segati was a bourgeoisie; and as was never the case with his English women, she had no conscience at all about committing adultery – saw it, in fact, as her matrimonial right."⁵⁰

Marianna var altså en av disse ærlige og pragmatiske synderne og hun var den første av mange kvinner Byron erobret, eller lot seg erobre av, i Venezia. Her levde han offentlig ut de sider av seg selv som han var tvunget til å drive med i skjul i England, som en slags klimaflyktning på flukt fra det han opplevde som et dømmende moralsk klima. Han hyller Italia og det italienske på følgende måte i *Beppo*:

With all its sinful doings, I must say,
That Italy's pleasant to me,
Who love to see the Sun shine every day,
And vines (not nail'd to walls) from tree to tree
Festoon'd, much like the back scene of play,
Or melodrame, which people flock to see,
When the first act is ended by a dance
In vineyards copied from the south of France⁵¹

Byron begynner i dette verset med å hylle det syndefulle Italia som et behagelig sted. Et sted hvor vinrankene strekker seg i fri flyt fra tre til tre, heller enn oppover en murvegg. Et sted

⁴⁹ Til Thomas Moore, Venezia 17. nov. 1816, i *BLJ* Vol. 5 side 129-130.

⁵⁰ Cochran 2012, side 86.

⁵¹ Byron, *Beppo*, Vers 41.

hvor et melodrama kan ende med dans. Han flyktet altså fra det hyklerske og kalde klimaet i England, som han gjorde narr av i det samme diktet, til det han så på som varme, tilgivende og liberale omgivelser.

Det bør også nevnes her at det faktiske klimaet i Italia, altså været i seg selv, var noe Byron så på som overlegent det engelske. Middelhavsklimaet oppfordrer til utendørsaktiviteter nesten året rundt. For Byron betød dette mulighet til å ri på hest over sanden langs lidoen i Venezia og å svømme i havet og kanalene som omfavner byen.⁵² Noen år senere, da han hadde forflyttet seg til Ravenna, gav han til stadighet utrykk for at han var svært fornøyd med å kunne utforske landskapet rundt byen : “I am very fond of riding and always *was out* of England – but i hate your Hyde Park – and your turnpike roads - & must have forests – downs – or deserts to expatiate in – I detest *knowing* the road – one is to go (...).”⁵³ Byron var en ivrig rytter, men fant tilsynelatende ikke landskapet i hjemlandet utfordrende eller fascinerende nok. Han foretrakk å ri i skogen fremfor i et veikryss, hvor han hadde frihet til å velge sine egne veier og slapp å ri i kø. I hans korrespondanse og dagbøker fra Ravenna kommer det frem at han i perioder var på daglige rideturer i de lune pinjeskogene som ligger mellom byen og adriaterhavet. I *Beppo* hadde han sammenlignet en ridetur i England med en ridetur i Italia på følgende måte:

I like on Autumn evenings to ride out,
Without being forc'd to bid my groom be sure
My cloak is round his middle strap'd about,
Because the skies are not the most secure;
I know too that, if stopp'd upon my route,
Where the green alleys windingly allure,
Reeling with grapes red waggons choke the way,
In England 'twould be dung, dust, or a dray.⁵⁴

En ridetur på høsten i Italia kunne ifølge Byron by på grønne buktende daler, og dersom man ble forhindret på veien så var det antagelig av røde kjerrer som fraktet druer. Med andre ord,

⁵² For mer om Byrons utendørsaktiviteter se kapittelet om Heltedåder.

⁵³ Til Augusta Leigh, Ravenna 26. juli 1819, i *BLJ* Vol. 6, side 186.

⁵⁴ Byron, *Beppo*, Vers 42.

en billedskjønn måte å bli forhindret på. I England derimot ville man forsinkes og forhindres av avføring, støvskyer eller store kjerrer som fraktet gods. Hvilket av scenariene han foretrakk, hersker det liten tvil om.

2.3 Byrons reise utenfor allfarvei

Byron var ikke den eneste briter som befant seg i Italia på dette tidspunktet. Utover på 1800-tallet ble det stadig vanligere for engelskmenn å reise for reisens skyld. Det vil si, det ble vanlig for de av dem som hadde penger og tid til det å reise for reisens skyld. Når Napoleonskrigene var over i 1815 var det igjen trygt for bemidlede briter å besøke kontinentet.

Reiselitteratur var en sjanger som stadig ble mer og mer populær, og de to første cantoene av Byrons *Childe Harolds Pilgrimage*, utgitt i 1812, var et av de verkene som hadde gjort sitt vært med på å inspirere til reiselyst i de årene hvor kontinentet hadde vært utilgjengelig. Det var altså ikke bare Byron som satt kursen sørover i disse årene: “In 1819 *The Gentlemens Magazine* reckoned that there might be as many as 1,500 young Britons being educated in Italy, 500 British residents in Rome, 400 families in Naples and 800 in Tuscany.”⁵⁵ Sett ut ifra datidens målestokk var dette ganske mange personer. Byrons gode venn, poeten Thomas Moore, hevdet i 1823 at engelskmenn var “to be met with everywhere,” og han beskrev denne reisetrenden som “(a) Rage for travelling.”⁵⁶ Historikeren Roderick Cavaliero har altså rett når han sier om de tilreisende britene i Italia at “there were enough fellow visitors to form a society of their own.”⁵⁷

En strategi som sprang ut av Byrons åpenbare ønsket om å unnsnippe hjemlandet og alt som minnet om det, var at han under store deler av sitt opphold i Italia derfor gjorde sitt beste for å unngå disse hordene av briter som også befant seg sør for alpene. Fra Venezia våren 1817 skriver Byron til Murray at: “English gentlemen are very rare – at least in Venice – i doubt

⁵⁵ Brand, 1957, side 10.

⁵⁶ Moore 1823, side 99.

⁵⁷ Cavaliero, 2005, side 39.

whether there are at present any (...)⁵⁸ Byron påpeker stadig i sine brev fra det første året i Venezia, at der han befant seg var det ikke mange engelskmenn å treffe. Det lå mer enn passive observasjoner til grunn for disse uttalelsene. Han skrev til Thomas Moore at: “You may easily suppose that the English don’t seek me, and I avoid them. To be sure, there are but few or none here, save passenger. Florence and Naples are their Margate and Ramsgate (...).”⁵⁹ Byron var altså bevisst på å unngå sine landsmenn og han sammenlignet Firenze og Napoli med datidens turistmagneter i England.⁶⁰ Byrons nære venn Hobhouse tok seg derimot en tur ned til Napoli, Byron selv ønsket også å se byen, men han hevdet at der var det altfor mange engelskmenn: “I should have run down there too for a week but for the quantity of english whom i heard of there. I prefer hating them at a distance.”⁶¹

Han var nøye med å stadig påpeke at han forsøkte å lekte gjemsel: “Venice is not a place where the English are gregarious – their pigeon-houses are Florence-Naples-Rome &c. - & to tell you the truth this was one reason why i staid here (...).”⁶² Det var altså Byrons intensjon å unnsnippe sine landsmenn og deres kakling. Noen ganger dukket de dog opp i horisonten, og da så han seg nødt til å endre kurs: “I was persecuted by these tourists even to my riding ground at Lido, and reduced to the most disagreeable circuits to avoid them.”⁶³ Også nyheter og skrivelser fra hjemlandet forsøkte han å unngå: “I know nothing – and hear absolutely nothing of anybody or any thing in England - & there are no English papers (...).”⁶⁴

Denne flukten fra alt det som var engelsk påpekte han også i Ravenna noen år senere. Til Thomas Moore skrev han at: “I do not see an Englishman in half a year, and, when I do, I

⁵⁸ Til John Murray, Venezia 25. mars 1817, i *BLJ* Vol. 5 side 191.

⁵⁹ Til Thomas Moore, Venezia, 11. apr 1817, i *BLJ* Vol.5 side 210.

⁶⁰ Margate og Ramsgate er to byer beliggende langs Englands sør-østlige kyst. Disse var blant de mest kjente ”seaside resorts” i landet tidlig på 1800 tallet. Hit reiste man for å hygge seg og for å bade fra bademaskiner: Et lite hus på hjul, trukket ut i vannet av en hest, som skulle sikre privatlivets fred også blant atlanterhavets bølger.

⁶¹ Til John Murray, Venezia, 30. mai 1817, i *BLJ* Vol. 5 side 229.

⁶² Til John Murray, Venezia, 25. mars 1817, i *BLJ* Vol. 5 side 191.

⁶³ Byron i *BLJ* Vol. 8 side 141. Fotnote. Sitatet er hentet fra notene til Byrons tragedie *Marino Faliero* (1821)

⁶⁴ Til John Murray, La Mira, 7. aug 1817, i *BLJ* Vol. 5, side 254.

turn my horse's head the other way.”⁶⁵ Moore på sin side delte Byrons antipatier, og disse kom til uttrykk på følgende måte i diktet *Rhymes on the Road* (1823):

And is there then no earthly place,
Where we can rest, in dream Elysian,
Without some curst, round English face,
Popping up near, to break the vision?
(...)
Go where we may – rest where we will
Eternal London haunts us still.⁶⁶

Ifølge Moore var det altså ikke fred å få for turistene, og disse minnet ham stadig om det livet hjemme i London som man søkte seg bort ifra. Til sin forlegger Murray var Byron nøye med å understreke sitt image som en slags antiturist: “I have lived among the natives – and in parts of the country – where Englishmen never resided before – (I speak of Romagna and this place particularly).”⁶⁷ Ravenna som by, og regionen Romagna, stod på ingen måte høyt på de reisendes engelskmenns liste, så der fikk han definitivt være i fred for dem. Han ser ut til å ha fulgt oppfordringen i uttrykket “ute av syne – ute av sinn.” Det skal dog nevnes at fraværet av engelskmenn i Ravenna ikke var den eneste årsaken til at han oppholdt seg der i to år (1819-1821). Hovedgrunnen het Teresa Guiccioli. Hun var en ung grevinne, gift med en gammel greve. Byron hadde stiftet bekjentskap med henne i Venezia, de var stormende forelsket i hverandre og han flyttet etter henne da hun flyttet til Ravenna. Selv om kjærligheten var den egentlige grunnen til hans opphold i Ravenna, så var han svært nøye med å påpeke i sine brevvekslinger det faktum at det området av Italia som han befant seg i var utenfor den oppmerkede turistløypa. Som for å trekke opp en grense mellom seg selv og de andre reisende.

⁶⁵ Til Thomas Moore, Ravenna 22.. juni 1821, i *BLJ* Vol. 8 side 141.

⁶⁶ Moore 1823, side 99-100.

⁶⁷ Til John Murray, Ravenna 21. feb. 1820, i *BLJ* Vol. 7 side 42.

2.4 Kosmopolitisme som bortelengsel og hjemlengsel

Denne lengselen etter steder som tilbyr noe nytt og annerledes hos Byron, kan sees som uttrykk for den generelle søken etter frihet som vi kjenner fra romantikken. Reisen ble sett på som en ideell måte å komme i kontakt med noe nytt på, og den reisende kosmopolitten som følte seg hjemme overalt hvor han befant seg ble til et ideal hos de frihetssøkende romantikerne. Det finnes altså en kobling mellom den romantiske frihetslengselen og den kosmopolitiske idétradisjonen, nå skal vi se hvorvidt Byron kan plasseres i denne sammenhengen. Byrons eget forord til *CHPs* første canto utgitt i 1812 begynner nemlig med et sitat fra Louis Charles Foucheret de Monbrons bok *Le Cosmopolite ou le Citoyen du Monde* (1753):

The universe is a kind of book of which you have read but one page when you have seen only your country. I have leafed through a sufficient number to have found them equally bad. This study has not been unprofitable to me. I hated my country. All the peculiarities of the different people among whom I have lived have reconciled me to it. Even if I should have gained no other benefit from my voyages than that one, I should never regret the pains, and the fatigues.⁶⁸

Monbrons bok er basert på hans egne reiser, og som en selverklært kosmopolitt hadde også han en bortelengsel som motivasjon når han forlot hjemlandet sitt. Kosmopolitisme er en idétradisjon som fokuserer på de tingene jordas forskjellige folk har til felles. Her er tanken om at vi alle er i samme båt og at vi alle dypest sett har den samme moraliteten og de samme tilbøyeligheter de veiledende prinsippene. Begrepet kosmopolitisme er da satt sammen av de greske ordene for verden (cosmos) og borger (polite), og kosmopolitten ser da på seg selv som en verdensborger.⁶⁹ Monbron sammenlignet altså verden med en bok som burde leses perm til perm, og den beste måten å lese denne verdensboken på var å reise utenfor sitt eget land og utvide sin egen horisont.

⁶⁸ Byron, *CHP I* forord.

⁶⁹ For en grundig gjennomgang av denne idétradisjonens historie se Kjetil Jakobsens *Verdensborgerskapets idéhistorie – Den vestlige tradisjon* fra 2010.

Ifølge passasjen til Monbron vil man dermed forstå at alle land og alle folk er like dårlige og korrumperte, de har bare forskjellige måter å være dårlige og korrumperte på. Derfor plasserer man ofte Monbron hos den kyniske skolen av kosmopolitiske tenkere. For disse er kosmopolitismen en slags individuell frihetsfilosofi som argumenterer for at mennesket lar seg styre av egoisme og begjær. Derfor mente disse kyniske kosmopolittene at de kunne reise rundt og ta for deg av det de hadde lyst på fordi resten av menneskeheten til syvende og sist gjør akkurat det samme. Hos andre, eksempelvis hos Immanuel Kant, hadde derimot kosmopolitismen et mer politisk budskap og den handlet dypest sett om et slags moralsk brorskap mellom mennesker på tvers av grenser og kulturer. Dette var en tankekonstruksjon som sprang ut av overbevisningen om at den moralske sannheten lå naturlig forankret inne i hvert enkelt menneske som vi kjenner fra romantikkens idékompleks. Ettersom vi alle slik sett var like på innsiden, så var en slik politisk ladet kosmopolitisme fundert på ønsket om å minimere eksterne forskjeller og ulikheter i verden, fordi dette igjen skulle minske faren for unødvendige kriger.⁷⁰ Veien herfra til etnosentrisme har riktignok vist seg å være ganske kort ettersom de spillereglene man ønsker innenfor et slikt felleskap ofte vil være basert på den dominerende partens definisjon av hva som er rett og hva som er galt.⁷¹

Hva har en slik verdensanskuelse med turister og antiturister i romantikken å gjøre? Og hvordan kan vi forstå Byrons henvisning til Monbron innenfor romantikkens kontekst? Ved å male med bred pensel kan man si at en av de ideologiske tankene bak de unge engelskmenns dannelsesreiser på 16- og 1700-tallet, var at reisen ”furnished comparisons favourable to the social and political institutions of England.”⁷² Man dro altså på disse dannelsesreisene for å kunne gjøre sammenligninger som ville kunne bekreftet at moderlandet var et eksempel til etterfølgelse for resten av verden. Ifølge Historiker Jeremy Black returnerte mange briter som “better-informed xenophobes” etter sin Grand Tour i Italia: “Tourism and travel

⁷⁰ Denne ideen kommer blant annet til syne i Kants essay *Zum ewigen Frieden* i 1795.

⁷¹ Derfor kan man for eksempel hevde at implementeringen av universelle menneskerettigheter handler vel så mye om en assimilasjon som foregår på en av partenes premisser som at den handler om en grunnleggende respekt for andre mennesker. Det skal dog nevnes at jeg ikke tilskriver Kant i seg selv en slik etnosentrisk verdensanskuelse, da også han anerkjente problematikken knyttet til forhold mellom abstrakte universalistiske ideer og faktisk kulturell pluralisme.

⁷² Buzard 1993, side 102.

literature reified and affirmed national identity and values, and confirmed a sense of British exceptionalism.”⁷³ Det politiske systemet britene hadde klart å dyrke frem var de svært stolte av. Når deres unge aristokrater så beveget seg nedover på kontinentet, eller når deres handelsmenn krysset hav, ble de vitne til at de politiske og sosiale spillereglene var annerledes. Deretter vokser tanken om assimilering frem, som i praksis betyr at minoritetskulturer, altså det som den hegemoniske kulturen anser for å være mindre utviklede kulturer, oppfordres til å nærme seg det man mener er en mer utviklet og dermed bedre kultur.⁷⁴ Den reisende som beveger seg ut av sitt eget land med et slikt etnosentrisk perspektiv vil gjennomgå en prosess, bevisst eller ubevisst, hvor han søker en bekreftelse av de forventningene eller fordommene han allerede har før avreisen. Turismeforsker Duncan Light forklarer dette på følgende måte:

The social and cultural positionality of the tourist – the product of their home culture – will have a significant influence on the ”cultural baggage” that they take with them (often unconsciously) to their holiday destination. This baggage will include a broad range of beliefs, attitudes and presumptions (and so on) about how things will (or should) be at the destination. (...) Rather than accept the destination on its own terms, it was evaluated against ethnocentric Western norms. (...) ‘Home’ is a continual presence that frames the experience of being ‘away.’⁷⁵

Lights artikkel handler om turistenes forventninger i møte med Bran Castle i Romania, hvor noen påstår at den opprinnelige grev Dracula i sin tid holdt til, og videre om hvordan disse turistene stort sett opplever skuffelse fordi det er lite eller ingenting i slottet som spiller på myten om den blodtørstige greven. Jeg vil si det slik, at Light viser oss i sin artikkel hvordan de aller fleste reisende ikke er i stand til å følge William Hazlitts oppfordring fra 1822 om å “leave ourselves behind.”⁷⁶ Det finnes altså visse likhetstrekk mellom den kantianske kosmopolitiske tradisjonen, the Grand Tourists og disse Dracula-turistene: de har alle en

⁷³ Black 2003, side 12.

⁷⁴ Her bør det nevnes at også Byron mente at England var et eksempel til etterfølgelse når det gjaldt politisk kultur, og han argumenterte og kjempet for at dette burde eksporteres til Italia. Mer om dette senere i avhandlingen.

⁷⁵ Light 2012, side 62.

⁷⁶ Hazlitt 1917, side 141.

tendens til å bedømme nye landskap og fremmede fenomener med et etnosentrisk blikk og forutinntatte oppfatninger. De søker en bekreftelse av sitt eksisterende verdensbilde. De kan derfor tilskrives en slags hjemlengsel og denne kan settes opp som en motsetning til Byrons bortelengsel.

Kulturhistoriker Anne Eriksen forteller om de bofaste skandinavene i Roma på 1800-tallet og hvordan disse tilskrev de korttidsbesøkende turistene en lignende hjemlengsel: "I stedet for å gi seg hen til opplevelsen der og da, er turistene mest opptatt av det de har lest, og forsøker hele tiden å finne ut hvorvidt opplevelsen "stemmer" med reisehåndboken."⁷⁷ Byron gjorde også narr av det han mente var en lignende trangsynthet hos sine landsmenn, litteraturviter Maria Schoina påpeker også dette ved å si at han "reproached his compatriots for their insularity and resistance to external influence."⁷⁸ Heller enn å akseptere landet Italia for det det var, heller enn å lese den italienske kulturen på dens egne premisser, beskrev de fleste av Byrons landsmenn denne halvøya og dens innbyggere "med de mest utslitte klisjeer."⁷⁹ Når Byron bevisst valgte å reise utenfor allfarvei, så anla han nødvendigvis et annerledes perspektiv. Heller enn et etnosentrisk perspektiv, som vi har sett at kan tilskrives turisten, anla Byron for det meste et kulturel relativistisk perspektiv når han oppholdt seg i Italia. Selve valget om å unngå sine landsmenn og det som minnet ham om sin hjemlige kultur ved å reise utenfor allfarvei, hans omgang med lokalbefolkningen og hans tilegnelse av det italienske er eksempler på dette.⁸⁰

Det er klart at Byrons stadige reiser og hans kulturelle fleksibilitet også kan leses som kosmopolitiske trekk, men jeg mener altså at man bør være forsiktig med å skulle føye ham inn i rekken av tenkere og forfattere tilhørende den kosmopolitiske tradisjonen. Hos Byron finner vi nemlig eksempler på kosmopolitisme, nasjonalisme og imperialisme, side om side. Jeg leser hans bruk av passasjen fra Monbron som et eksempel på Byrons generelle lengsel

⁷⁷ Eriksen 1997, side 184.

⁷⁸ Schoina 2009, side 107.

⁷⁹ Brillì 2006, side 335. Originalt sitat : (...) la maggior parte dei suoi connazionali in viaggio nella penisola continuava a descrivere gli italiani secondo i più consunti e abusati luoghi comuni(...).

⁸⁰ Kapittel 4 vil ta for seg Byrons akkulturasjonsprosess i detalj.

og dragning mot det nye, det fremmede, det frie og hvordan han oppfattet reisen som den perfekte arena for å komme i kontakt med nettopp dette. Den første cantoen av *CHP*, som Monbron-sitatet jo er satt i sammenheng med, er et dikt som hyller utferdstrang, eventyrlyst og oppdagelsen av det fremmede som noe positivt. Men å sidestille ham med Monbron ville ikke være helt riktig, for ifølge litteraturviter Ingvild Hagen Kjørholt fører nemlig Monbrons følelse av å være hjemme overalt til at denne kyniske kosmopolitten har en “absolutt likegyldighet til omgivelsene, så lenge de ikke hemmer jegets livsførsel.”⁸¹ Byrons egenskaper som kulturell kameleon kan selvfølgelig settes i sammenheng med Monbrons “å være hjemme overalt,” og hans motiver for avreisen fra England i 1816 ligner på Baudelaires noe senere oppfordring til å reise “hvor som helst.” Det er heller ingen overdrivelse å si at Byron som en god kynisk kosmopolitt “treated Venice as his personal pleasure dome.”⁸² Han ankom nemlig Venezia med planer om å leve det utsvevende livet han ikke kunne leve i England. Likevel er det altså vanskelig å plassere Byron og hans tid i Italia i den kyniske kosmopolitiske tradisjonen, for selv om han flyktet fra England og det engelske, og selv om han i Venezia forsynte seg grovt av fruktfatet som en hemningsløs libertiner med imperialistiske tendenser, så var han aldri likegyldig til sine omgivelser.

2.5 Reisen utenfor allfarvei på jakt etter friheten

Filosofen Hans Magnus Enzensberger er en av mange som har satt likhetstegn mellom kulturens og reisens rolle i et samfunn.⁸³ I sitt essay *Theorie des Tourismus* (1958) beskrev han reisen gjort for reisens skyld som en slags ventil som hjelper mennesker til å midlertidig flykte fra de dagligdagse omgivelser og de vante rutiner. Videre påpeker han problemet som kan oppstå dersom man stadig minnes på det man ønsket å forlate:

⁸¹ Kjørholt i Krefting/Maurseth (red.) 2008, side 141.

⁸² Ogden 2000, side 122.

⁸³ Film, litteratur, musikk og sport kan alle leses som kilder til adspredelse. Det vil si at kultur i denne forstand, definert som forlystende adspredelse, har den funksjon at det får deg til å glemme det dagligdagse for en stund. James Buzard poengterer denne likheten ved å si at reisen “like culture, permits individuals an imaginative freedom they cannot as a rule enjoy in their domestic lives.” Se Buzard 1991 side 33.

Originally conceived as something that redeemed its followers from society, tourism now brought society along. On the trip, the participants were able to read in the faces of their neighbours what they had intended to forget. Travelling companions were a reflection of what one had left behind.⁸⁴

Ifølge Enzensberger vil altså hverdagen kjapt innhente deg i din virkelighetsflukt dersom naboene dine plutselig dukker opp i horisonten. Enzensbergers essay er opprinnelig skrevet som en refleksjon rundt demokratiseringen av turismen de siste 150 årene, og det kan dermed også kaste lys over det nye fokuset for reisen i romantikken og Byrons reise utenfor allfarvei. Byrons venn, forfatteren Thomas Moore, hadde påpekt akkurat det samme behovet for å komme seg bort fra det hele:

And is there then no earthly place,
Where we can rest, in dream Elysian,
Without some curst, round English face,
Popping up near, to break the vision?
(...)
Go where we may – rest where we will
Eternal London haunts us still.⁸⁵

De andre tilreisende engelskmenn i Italia minnet Byron på alle de tingene han hadde ønsket å forlate. Dermed forsøkte også han å unngå å treffe på et “curst, round English face” så langt det lot seg gjøre, slik at de ikke skulle ødelegge utsikten/innsikten hans. Hans motivasjon for å forlate England kan altså leses som et utslag av det jeg i denne avhandlingen har kalt for *bortelengsel*. Og denne motivasjonen, Byrons ønske om å slippe unna det dagligdagse, å slippe unna det engelske, er et uttrykk for den frihet fra “external influences/impositions” som Charles Taylor har identifisert som en viktig faktor i det romantiske opprøret.⁸⁶ Hans opphold i Venezia og senere i Ravenna, to byer hvor engelskmenn stort sett glimret med sitt fravær, hvor Byron følte seg fri for disse eksterne kravene, kan leses som et eksempel på den

⁸⁴ Enzensberger 1996, side 131.

⁸⁵ Moore 1823, side 99-100

⁸⁶ Taylor 1991, side 27. Jfr. refleksjon rundt dette i kapittelets innledning.

antitouristiske strategien å reise utenfor allfarvei. Venezia og Ravenna var ikke som Roma, hvor de tilreisende turistene ifølge Byron vrimlet rundt som “a parcel of staring boobies.”⁸⁷ Fraværet av disse uønskede og forstyrrende elementene, som ville kunne forhindre ham i å anta sin ideelle identitet, var altså en av grunnene til hans valg av Venezia som bosted. Han sa det selv i klartekst: “Venice is not a place where the English are gregarious – their pigeon-houses are Florence-Naples-Rome &c. - & to tell you the truth this was one reason why i staid here (...).”⁸⁸ Hvordan Byron så brukte denne dette fraværet av alt som hadde med England å gjøre til å skape sitt nye selv, sin ideelle identitet, skal jeg ta nærmere for meg i kapittel fire.

⁸⁷ Til Thomas Moore, Venezia 25. mars 1817, i *BLJ* Vol. 5 side 187.

⁸⁸ Til John Murray fra Venezia, 25 mars 1817, i *BLJ* Vol. 5, side 191.

3 Reisen utenfor sesong

Roma

I wished to have gone to Rome; but at present it is pestilent with english, - a parcel of staring boobies, who go about gaping and wishing to be at once cheap and magnificent.⁸⁹

- Lord Byron

Vi har så langt sett hvordan Byron led av bortelenssel og reiste utenfor allfarvei slik at han unngikk sine reisende landsmenn. I dette kapittelet skal jeg se nærmere på hvordan Byron forholdt seg til det å reise til et populært sted som Roma. Byron reiste nemlig også til den evige stad, og der var det flere engelske turister å finne. Roma har jo alltid vært en bruksgjenstand. Byen har ofte fungert som en slags kappe som personer og institusjoner har svøpt om seg i håp om at dens historikk og symbolikk skal låne legitimitet til deres sak. Et arvesmykke som uttaler et nært slektskap til en fjern fortid. Romas topografi og hennes monumenter har derfor blitt re-fortolket gang på gang. Fra hedenske templer omgjort til kristne av pavekirken, til Mussolini som rev ned middelalder og renessanse bebyggelse for å anlegge en paradegate som skulle symbolisere slektskapet mellom hans fasciststyre og det romerske imperium. Roma har alltid vært et slags senter for og symbol på noe: som politisk og økonomisk hovedstad i det utstrakte Romerriket; som en religiøs hovedstad for kristne fra senantikken og frem til vår egen tid; som et symbol på en sovende kjempes oppvåkning hos Mussolini; eller som hovedmålet for de tilreisende engelskmenn i Italia på 1800-tallet som ville se arven etter Romas storhetstid. I dette kapittelet skal jeg vise hvordan Byron reiste til Roma utenfor det som var datidens turistsesong, for å unngå å være én blant mange besøkende, slik at han kunne bedrive det jeg har kalt for meditativ sightseeing. Noe som igjen var et strategisk grep fra Byrons side, for å kunne svøpe Romas kappe om seg selv slik at

⁸⁹ Til Thomas Moore, Venezia 25. mars 1817, i *BLJ* Vol. 5 side 187.

kunne rekonstruere byen, speile seg i dens historie og levere en autentisk og subjektiv reisebeskrivelse fra en populær by som var allemannseie.

3.1 Byron i Roma: Via Appia

Byron oppholdt seg i Roma i tre uker våren 1817, etter datidens målestokk var det for en langweekend å regne. Han skrev ikke mange brev i løpet av sitt opphold her, så det tekstmaterialet jeg skal legge vekt på her, er de versene han skrev om byen. Jeg sikter da hovedsakelig til *CHP IV*, og det er de romerske versene fra denne cantoen jeg skal ta for meg i dette kapittelet. *CHP IV* skrev han først etter at han forlot Roma.

Oh Rome! my country! city of the soul!
The orphans of the heart must turn to thee.⁹⁰

Med disse ordene markerer Byron sitt alter-ego Childe Harolds ankomst i Roma. Den fjerde cantoen av *CHP* er i sin helhet viet til beskrivelser av Italia, og mange av disse versene omhandler Roma. Allerede i Byrons samtid spurte man seg hvor mye av seg selv han hadde puttet inn i dette diktverket. Hvilke av pilgrimmen Harolds eventyr var basert på Byrons egne opplevelser? Byron sier selv i forordet til Canto nummer fire: “With regard to the conduct of the last canto, there will be found less of the pilgrim than in any of the preceding, and that little slightly, if at all, separated from the author speaking in his own person.”⁹¹ Denne siste delen av diktverket kan altså ifølge Byron kalles enda mer selvbiografisk enn de foregående cantoene, og derfor leser jeg i dette kapittelet Byrons vers som en kilde til hans eget syn på og forhold til Roma.

Via Appia Antica. De første beskrivelsene av konkrete steder i Roma hos Byron, finner sted langs dette antikke veiløpet som ligger øst for dagens bykjerne:

⁹⁰ Byron, *Childe Harolds Pilgrimage IV*, vers 78.

⁹¹ Byron 2008, side 146.

Here didst thou dwell, in this enchanted cover,
Egeria! Thy all heavenly bosom beating
For the far footsteps of thy mortal lover⁹²

Passion flies O'er the world's wilderness, and vainly pants
For some celestial fruit forbidden to our wants⁹³

Oh Love! No habitant of earth thou art –
An unseen seraph, we believe in thee,
A faith whose martyrs are the broken heart⁹⁴

Det er denne type beskrivelser og refleksjoner Byron serverer oss fra sin vandring langs Via Appia. Stedet han dveler lengst ved langs denne veien, er den gjengrodde fontenen til ære for nymfen Egeria. Disse beskrivelsene av Egeria fontenen kan vi lese i lys av hans personlige kjærlighetsliv. Byron var en kvinnebedårer av rang. Som kjent får dette sitt mest markante litterære utslag senere i Byron's forfatterskap med verket *Don Juan*. Når han forsøkte å slå seg til ro, og gifte seg og stifte familie, så fungerte det dårlig. Dette var en av hovedgrunnene til at Byron forlot England og satte kursen for Italia. Det hele hadde endt i en stygg skilsmisse med anklager om sodomi og rykter om at han hadde et incestuøst forhold til sin halvsøster Augusta Leigh. Et drøyt halvår før turen til Roma hadde skrev Byron følgende til henne: "I shall never find anyone like you – nor you (vain as it may seem) like me."⁹⁵ Derav allegorien om de forbudne frukter. Det som en gang hadde vært en marmorfontene, nå tapt til naturen og etterlatt, lengtende etter "the far footsteps of thy mortal lover," ser altså ut til å ha vekket i Byron følelser om tapt kjærlighet og de ting han ikke lenger er i besittelse av.

⁹² Byron, *CHP IV*, Vers 118.

⁹³ Byron, *CHP IV*, Vers 120.

⁹⁴ Byron, *CHP IV*, vers 121.

⁹⁵ Byron i Marchand 1976, side 96.

3.2 Pantheon

Byron vier ikke Pantheon mange strofene i *CHP IV*. Han lovpriser først bygget som “simple, erect, severe, austere, sublime”. Videre kommer følgende:

Looking tranquillity, while falls or nods
Arch, empire, each thing around thee, and man plods
His way through thorns to ashes – glorious dome!
Shalt thou not last? Time’s scythe and tyrants rods
Shiver upon thee – sanctuary and home
Of art and piety – Pantheon! – pride of Rome!⁹⁶

I denne skildringen av Pantheon dveler han ved alle tings forgjengelighet. Men blant alle disse eroderende kreftene som i Byrons øyne herjer Roma by, står dette bygget stedfast og stille. I hans vers fremstilles det som en bauta som nekter å la seg falle til jorden. Dette er det best bevarte av alle antikke byggverk i Roma, denne konstruksjonen har huset de fleste hellige skikkelser i Roma fra Jupiter til Jesus, og Byron ser ut til å påpeke noe lignende da han kaller det “blessed by time.” Her aner vi at Romas topografi tenner et visst håp hos Byron. Her ser han at Pantheon står støtt, og har gjort det gjennom mange år. Det som den dag i dag er verdens største uarmerte betongkuppel har, som han selv sier det, overlevd og overmannet “tidens tann og tyranners sverd.” Dette ser for Byron ut til å fungere som et symbol på at fordums storhet ikke bare innbyr til reflektert resignasjon, men også til inspirasjon:

Relic of noblers days, and noblest Arts!
Despoiled yet perfect with thy circle spreads,
A holiness appealing to all hearts.⁹⁷

Han bruker aldri ordet selv, men teksten indikerer at han ser på Pantheon som noe i nærheten av et museum. Et sted hvor man kan studere fortiden, for så å la den vise vei. Altså et annet

⁹⁶ Byron, *CHP IV*, vers 146.

⁹⁷ Byron, *CHP IV*, vers 147.

perspektiv enn hva han anla langs Via Appia, og som vi skal se i sitt møte med Colosseum. Denne kontrasten i tilnærmingen til byen finner vi gjennomgående i canto nummer fire av *CHP*. Litteraturviter og romantikkforsker Timothy Webb poengterer dette i en artikkel om romantikernes forhold til Roma:

(...) the fourth canto is marked by a contrast between an unsettling sense of absence and the poet's resurrectionary powers. The canto's account of Rome is punctuated by a need to lament the classical past and an impulse to call it to urgent, if paradoxical, life.⁹⁸

Det bør også nevnes her at Byron var en meget sammensatt person, og dermed vil man til stadighet støte på slike tilsynelatende motstridende positurer i møte med hans tekster.⁹⁹ Byron ekspert og biograf Peter Cochran ser på dette som en av de store styrkene i hans forfatterskap: "One of the glories of Byron is his magnificent inconsistency, and his fearless indifference to rational analysis."¹⁰⁰ Denne tosidigheten og dobbelkommunikasjonen finnes det mange eksempler på i Byrons poesi og i hans levde liv, dette skal jeg diskutere nærmere neste kapittel.

3.3 Peterskirken

Byron skrev også om Peterskirken. Selv var han protestant, men han hadde ikke de klare antipatiene mot den katolske kirke slik mange av hans landsmenn hadde. Han hadde vanskelig for å fatte dens storhet øyeblikkelig. Storheten er ifølge Byron åpenbar, men syn og sanser har blitt "expanded by the genius of the spot."¹⁰¹ Han har fått en slags sanselig overdose, slik at inntrykkene må fordøyes før han forstår hva han er stilt ovenfor:

⁹⁸ Webb, essay i Skoie (red.) 2012, Side 205.

⁹⁹ Se Uthaug, 2011, side 248.

¹⁰⁰ Cochran 2012, side 85.

¹⁰¹ Byron, *CHP IV*, Vers 155.

Power , Glory, Strength and Beauty, all are aisled
In this eternal ark of worship undefiled.¹⁰²

Fra Byron's møte med Peterskirken finner vi igjen liknende beskrivelser som de han presenterte for oss ved Pantheon. Han ser kirken og plassen som symboler på vekst, kontinuitet og evighet. I det som på den tiden var utkanten av byen reiste man en kirke på 300-tallet, på 1500- tallet bygget man så en ny kirke over den gamle. Byron tok også turen opp i kuppelen til kirken:

Till, growing with its growth, we thus dilate
Our spirits to the size of that they contemplate
(...)
Then pause, and be enlightened; there is more
In such survey than the sating gaze¹⁰³

Herfra kan man se langt, og derved skaffe seg et overblikk over byen, og for Byron også et overblikk over hva byen hadde gitt ham. Stilt ovenfor de bygningene i Roma by som var velbevarte og de stedene som hadde vært kontinuitetsbærere gjennom mange år la Byron seg inspirere. Han beskriver sitt komplekse forhold til Roma aller best selv:

Admire, exult – despise – laugh, weep, - for here
There is such matter for all feeling: - Man!
Thou pendulum betwixt a smile and tear¹⁰⁴

3.4 Colosseum

Byron vier mye oppmerksomhet til Colosseum i *CHP IV*, og det er i hans vers fra dette flaviske amfiteateret at hans bruk av den antituristiske strategien meditativ sightseeing for alvor blir tydelig. I sitt møte med dette delvis gjengrodde skjellet av en bygning begynner han

¹⁰² Byron, *CHP IV*, Vers 154.

¹⁰³ Byron, *CHP IV*, vers 158-159.

¹⁰⁴ Byron, *CHP IV*, Vers 109.

med å beundre ingeniørkunsten samt beskrive brutaliteten i de gladiator kampene som hadde funnet sted her. Deretter kommer han med følgende:

There is the moral of all human tales:
'Tis but the same rehearsal of the past
First Freedom, and then Glory – when that fails
Wealth – Vice – Corruption – Barbarism at last.
And History with all her volumes vast,
Hath but *one* page, - 'tis better written here
Where gorgeous tyranny has thus amass'd
All treasures, all delights, that eye or ear,
Heart, soul could seek, tongue ask – Away with words! Draw near. ¹⁰⁵

I dette verset fra Colosseum reflekterer han rundt det at forgjengeligheten alltid ser ut til å trumfe forfengeligheten. Hvordan menneskers gode intensjoner og bedrifter til syvende og sist ser ut til å være fåfengte i møte med tidens tann, ettersom alt til slutt ender opp i ”barbarism.” Byron var i sin egen samtid vitne til Napoleons utvidelse av det franske imperium. Napoleon var en mann han stadig uttalte beundring for, og han ble også vitne til den samme Napoleons fall etter drøye ti år som keiser. Det utstrakte Romerriket bestod på sin side i hele åtte hundre år, men for Byron fungerte de begge som eksempler på det samme: forgjengelighet. Generelt sett kan vi si at Byron beskriver Colosseum som et eksempel på historiens gang, som fallitterklæringer. Og noen vers senere lar han sin egen person igjen bli til en del av det samme dystopiske regnestykket:

Amidst this wreck, where thou hast made a shrine
And temple more divinely desolate,
Among thy mightier offerings here are mine,
Ruins of years – though few, yet full of fate¹⁰⁶
(...)
Have i not suffered things to be forgiven?
Have i not had my brain seared, my heart riven? ¹⁰⁷

¹⁰⁵ Byron, *CHP IV*, Vers 108.

¹⁰⁶ Byron, *CHP IV*, Vers 131.

¹⁰⁷ Byron, *CHP IV*, Vers 135.

Byron legger seg på historiens alter, og slik han ser på Colosseum som en ruin ser han også på sine egne erfaringer og sitt levde liv som ruiner. Her vil det med andre ord ikke være veldig radikalt å trekke inn Byrons personlige liv på tidspunktet som en måte å forklare disse utsagnene på. Byron understreker det han oppfatter som parallellen mellom historiens gang og hans eget liv og virke. Grunnen til at Byron igjen var på reise i Europa på dette tidspunktet, finner vi i de skandalene som med tiden hadde satt sitt preg på hans omdømme i hjemlandet. Det ulykkelige ekteskap, det incestuøse forholdet til sin halvsøster samt hans generelle misnøye med klimaet i England. Det moralske klima så vel som det fysiske. Dette var blant grunnene til at han fra 1816 og frem til sin død i 1824 levde sitt liv i eksil. Dermed er det kanskje ikke så overraskende at Byron midt i sin beskrivelse av Colosseum i *CHP IV*, begir seg ut på en slags bekjennende monolog som omhandler de veier han har gått og de valg han har tatt, som ender med følgende utsagn:

The seal is set. – Now welcome, thou dread power
Nameless, yet thus omnipotent, which here
Walk'st in the shadow of the midnight hour
With a deep awe, yet distinct from fear;
Thy haunts are ever where the dead walls rear
Their ivy mantles, and the solemn scene
Derives from thee a sense so deep and clear
That we become a part of what has been,
And grow unto the spot, all seeing but unseen¹⁰⁸

Byron leser nok en gang sin egen person inn de store sammenhenger når han skriver at “we become a part of what has been.” På tidspunktet dette er skrevet ser det altså ut til at han føler seg i slekt med byen Roma og at han identifiserer seg med hennes oppturer og nedturer. Han byr seg frem som en slags offergave til historien. Han forsøker å slå seg til ro med det han opplever som sine egne feiltrinn ved å plassere disse og seg selv som en del av en større helhet. Man får inntrykk av at han ønsker å gjemme seg bort i ruinene, akseptere en statistrolle i historiens teater ved å “grow unto the spot, all seeing but unseen.”

¹⁰⁸ Byron, *CHP IV*, Vers 138.

Litteraturviter/kulturhistoriker Jerome McGann påpeker denne tendensen hos Byron i *CHP IV* ved å hevde at: ”Like everything else in Byron’s poem, Rome is an expression and extension of himself, (...) the history of Rome becomes an emblem of his heart.”¹⁰⁹

Det var forholdsvis vanlig blant besøkende til Roma på 17- og 1800-tallet å skrive tekster basert på det man i dagens forskninglitteratur kaller “ruin sentiment” og “ruin meditation.” Å utlede diverse moralske imperativer, eller å søke en slags trøst i møte med ruiner og deres historier var, ifølge litteraturviter Stephen Cheeke, et av de sentrale temaene i det han kaller romantikkens loko-deskriptive poesi: “there may be a sense in which the contemplation of ruins eclipses or diminishes the pain of specific personal misfortune through a wider contemplation of worldly disaster.”¹¹⁰ Byron gjør nettopp dette i sine vers fra Colosseum. Han fortolker og skaper seg selv i møte med Romas ruiner, og skaper slik tanken om at det eksisterer et slags skjebnefellesskap mellom hans eget livs ruiner og Romas ruiner.

3.5 Roma som reisemål i romantikken

Byron var ikke den eneste som hadde et nært forhold til Roma som by og som idé i romantikken. Roma hadde en svært viktig posisjon i det romantiske universet. Byen var også på 1800-tallet en magnet på alle typer turister. Sosiale enklaver bestående av folk fra andre europeiske land fantes det nær sagt i enhver bydel, og mange var ankommet med de samme målene for øyet: se de historiske restene av byens storhet og deretter ta disse inntrykkene og et par suvenirer med seg hjem igjen.¹¹¹ Roma var også et slags politisk ideal for mange av hennes besøkende. Her i Roma, drøye to tusen år tidligere, hadde man klart det mesterstykke å forene demokrati, aristokrati og monarki i den romerske republikken og dens konstitusjon. I Europa på 17- og 1800-tallet var det mange som så med beundrende blick på hva denne byen

¹⁰⁹ McGann 1985, side 324.

¹¹⁰ Cheeke 2006, side 522-523.

¹¹¹ Eksempelvis holdt skandinavene ofte til rundt forskjellige trattoriaer i Trastevere og de hadde i mange år Caffé Greco nær Piazza di Spagna som møtested. Se Eriksen 1997 for mer om dette.

hadde klart å produsere, og hvilke ideer dens ledere hadde satt ut i livet i glansdagene. Franskmennene så seg selv, sitt system og sitt gryende imperium som Romas rettmessige arvtakere. Den britiske poeten Samuel Taylor Coleridge (1772-1834) påpekte dette: "The least attentive observer of the political world cannot but have noticed the solicitude of the French Government to represent their country as the new Roman Republic."¹¹² Som Coleridge var det mange intellektuelle briter som hevdet at det var de, og ikke franskmennene, som skulle føre arven etter den romerske republikken videre. Roma representerte og symboliserte altså en politisk idé og det å hevde et politisk slektskap til Roma var gildt. Dermed ble selve byen til en inspirasjonskilde for det var blant Romas bygninger og monumenter at disse ideene hadde sitt spirituelle hjem. Roma by var som et museum, en visdomskilde. Dette på tross av at en generell fordømmelse av byer, og det livet man førte i dem, var utbredt blant romantikkens kunstnere. Dikotomiene by/land og kultur/natur stod sentralt i det romantiske universet. Byen var synonymt med forfall mens landsbygda ble idyllisert som det stedet man kunne leve i pakt med naturen og dermed i pakt med seg selv. Jerome McGann hevder for eksempel at: "Only one city escaped the judgement of Romanticism, and that was Rome. (...) Rome attracted to herself – to the idea of herself, perhaps we should say – nearly all the great figures of the Romantic Movement."¹¹³

Engelskmenn hadde altså et sterkt forhold til Roma på 1800-tallet, og Piazza di Spagna var å regne som byens turistiske nullpunkt. Hit kom de tilreisende for å spise og bo, og hit kom italienerne fra hele halvøya i håp om å kunne stå modell for de maleriene som turistene gjerne ønsket å bestille hos lokale kunstnere. Dette nabolaget var kjent som *Little Westminster* (Oppkalt etter bydelen Westminster i London). Her holdt altså de fleste av de tilreisende britene hus i en slags engelsktalende enklave. For de fleste av datidens besøkende var nok dette området et nyttig referansepunkt hvor man kunne være sosial og skaffe seg den informasjonen man hadde behov for. Pugging av italienske gloser stod ikke på agendaen til turistene, og engelsk grammatikk stod ikke på italienernes agenda. Derfor falt det seg kanskje naturlig for de fleste engelskmenn å søke seg til et nogen lunde kjent miljø.

¹¹² Coleridge sitert i Sachs artikkel (23-43) i Skoie 2012, side 34.

¹¹³ McGann 1985, side 313.

Men om miljøet var kjent for de fleste, så var det ikke dermed sagt at det var kjær for alle. Nedsettende bemerkninger vedrørende hvor mange engelskmenn som befant seg i Roma var det ikke manko på. Den franske forfatteren Stendhal ble ofte kreditert en historie, som stadig ble referert til blant samtidens Roma reisende, om en engelskmann som red gjennom Colosseum mens han bemerket at dette ville bli et flott byggverk når det var ferdigstilt.¹¹⁴ Stendhal hadde antageligvis stjålet ideen til utsagnet fra komedien med tittelen *il calzolaio inglese in Roma* (den engelske skomaker i Roma), skrevet i 1826 av Giovanni Gherardo De Rossi. Stykket omhandler en nyrik engelsk skomaker på reise til Roma. Denne skomakeren ser sitt snitt til å klatre litt på den sosiale rangstigen ved å la seg kalle “milord”, og forsøker slik å fremstå som en lærd og belest herremann. De Rossi lar skomakeren uttale følgende i møte med Colosseum: ”Oh! Bella cosa! Bella cosa! Quando quella fabbrica sarà terminata sarà uno stupore.”¹¹⁵ Turistenes uvitenhet ble altså gjort narr av. Det gjaldt de av turistene som demonstrerte et talent for overfladiskhet ala denne skomakeren, men også den antikkfikserte og beleste delen av de besøkende. En historie forteller om en tilreisende tilbeder av det gamle Romas storhet som forgjeves spurte lokalbefolkningen om hvor han kunne finne Forum Romanum. Alt han fikk til svar var skuldertrekk, for hva i all verden var Forum Romanum? Den arkeologiske utgravingen av Roma var i sine barndoms år på starten av 1800-tallet, og dermed var området fortsatt kjent som Campo Vaccino for romerne. Her gikk kuene og gresset blant republikken og imperiets rester.

Også blant de tilreisende som ville ha byen for seg selv kan man finne et vell av åpenbart sarkastiske bemerkninger. I det filosofiske tidsskriftet *Westminster Review* stod det å lese at Roma ikke var annet enn “an english watering place.”¹¹⁶ En tilreisende aristokrat hevdet følgende: “There are at present twice as many coroneted carriages in Piazza di Spagna as in St James Square.”¹¹⁷ Å reise til Roma var altså i vinden blant engelskmenn. Og det å snakke

¹¹⁵ De Rossi 1826, side 185. Sitat oversatt: “Så vakker! Når den fabrikken står ferdig vil den være forbløffende.”

¹¹⁶ *Westminster Review*, 3 (Apr. 1825), side 359. Sitert i Buzard 1993, side 90.

¹¹⁷ Lord Macaulay sitert i Cavaliero 2005, side 35.

nedsettende om de engelskmenn som blindt fulgte vinden, det var også i vinden. Byron selv hadde sin residens i *Piazza di Spagna 66* i løpet av sine tre uker i Roma.¹¹⁸ Noe av det som derimot er det mest interessant med Byrons reise til Roma med tanke på denne avhandlingens perspektiver, er tidspunktet han reiste på.

3.6 Reisen utenfor sesong og meditativ sightseeing

I slutten av mars måned 1817 skrev Byron til sinn venn Thomas Moore: “I wished to have gone to Rome; but at present it is pestilent with english, - a parcel of staring boobies, who go about gaping and wishing to be at once cheap and magnificent.”¹¹⁹ Byron satte deretter kursen for Roma midt i april måned, snaue tre uker etter å ha uttrykt tydelig misnøye vedrørende sine landsmenns stadige tilstedeværelse i den evige stad. Reisen fra hans faste residens i Venezia gikk via Firenze, men geniernes by var ikke fullt så viktig for Byron. Som han selv skrev: “I only want to see Rome. I have not the least curiosity about Florence (...)”¹²⁰ Å ikke avlegge Roma et besøk var nok derfor aldri et tema. Hans uttalte ambivalens i forkant av reisen var kun et forsøk på å distansere seg fra sine landsmenn som vandret rundt i byen. Når han har ankommet og funnet seg til rette konstaterer han at “(...) there are few English here at present; the winter is *their* time.”¹²¹ Sommeren gjør nemlig sin entre i Roma i mai måned. Høy luftfuktighet, varme, mygg og tilhørende plager var blant byens mindre populære attraksjoner og dermed forlot som regel de fleste engelskmenn byen i god tid før sommeren satte inn. Byron reiste altså til Roma utenfor datidens turistsesong, noe som altså synes å ha vært et meget bevisst valg fra hans side. Men hvorfor avlegge byen et besøk når den trykkende varmen hadde satt inn? Hvorfor ikke bare forsøke å unngå de andre turistene eller ignorere dem? Ville hans opplevelsen av byen blitt nevneverdig annerledes?

¹¹⁸ Se Cochran 2012, side 106.

¹¹⁹ Til Thomas Moore, Venezia, 25. mars 1817, i *BLJ* Vol. 5 side 187.

¹²⁰ Til Thomas Moore, Venezia 11. april 1817, i *BLJ* Vol. 5 side 211.

¹²¹ Til Thomas Moore, Roma, 12. mai 1817, i *BLJ* Vol. 5 side 227.

Som turismeforsker Dean MacCannell påpeker, så er det noen turister som føler så sterkt for et sted at de ønsker å ha det for seg selv uten å forstyrres av uønskede elementer: “Some tourists feel so strongly about the sight they are visiting that they want to be alone in its presence, and they become annoyed at other tourists for profaning the place by crowding around ’like sheep.’”¹²² Her i Roma var det som sagt nok av disse “sauene.” Om det ikke var fullt så folksomt utenfor Colosseum som i dag, så var det tydeligvis nok til å skremme Byron. Han ventet som nevnt med å reise til Roma til sommeren var ankommet, når turistene hadde reist videre. Han ventet til:

(...) the season of the purgation of Rome from these people – which is infected with them at this time – should arrive (...) if i met with any of of the race in the beautiful parts of Switzerland – the most distant glimpse of them poisoned the whole scene - & I do not choose to have the Pantheon & St Peter’s & the Capitol spoiled for me too.¹²³

Et folketomt Roma har ikke eksistert siden byens grunnleggelse, så han hadde nok ingen forhåpninger om å ha hele herligheten for seg selv, men han kunne i det minste regne med å ha noe mer albuerom dersom han reiste utenfor sesong. Han ønsket ikke at turistene skulle få ødelegge hans opplevelse av Roma slik de hadde “poisoned the whole scene” i Sveits. Men hva var det han skulle bruke dette albuerommet til? Byrons overordnede mål med turen til Roma kan sies å ha vært et slags stevnemøte med byen og et stevnemøte med seg selv. Han var av den oppfatning at de fleste av hans andre landsmenn vandret tankeløst rundt her som “a parcel of staring boobies,” uten vilje eller evne til å reflektere rundt det de så. For Byron var det ikke gildt nok å se og beskrive Roma. Dette hadde mange gjort før ham. Han ville føle byen. Han reiste altså til Roma for å bedrive det jeg her har valgt å kalle for *meditativ sightseeing*, for dette skulle sette ham i stand til å reflektere rundt det han så, for deretter å skrive høyst personlig litteratur basert på sitt møte med byen.

Meditasjon kan defineres på flere måter, men i denne sammenhengen og slik Byron gjør det så handler det om å gi seg hen til en slags tankeflyt hvor man nå og da stopper opp og dveler

¹²² MacCannell, 1976, side 43.

¹²³ Til John Murray, Venezia, 25. mars 1817, i *BLJ* Vol. 5 side 191

for igjen å flyte videre. Konseptet sightseeing krever ingen videre definisjon. Som vi har sett i Byrons vers fra Roma, ser han ut til å gå frem og tilbake mellom håp og håpløshet, optimisme og fallitterklæringer mens han beveger seg rundt i byen. Han dveler ved de følelsene Romas bygninger og monumenter bringer opp i ham. Litteraturviteren Jonathan Sachs sier følgende: “Such alterations between abject despair – at decline in life, in history – and glimpses of hope is complicated in Childe Harold (...).”¹²⁴ At dynamikken i *CHP IV* er komplisert har jeg ingen innvendinger mot, og dersom man ser på Byrons tilnærming til Romas severdigheter som en slags meditasjon så vil denne følelsesmessige kompleksiteten kunne leses på en ny måte. De versene jeg har presentert fra *CHP IV* er eksempler på nettopp denne måten å se et sted på. De fungerer altså som eksempler på meditativ sightseeing. Byron brukte selv betegnelsen meditasjon når han i *CHP IV* hadde tatt for seg Venezias severdigheter:

But my soul wanders: I demand it back
To meditate amongst decay, and stand
A ruin amidst ruin; there to track
Fall'n states and buried Greatness, o'er a land
Which *was* the mightiest in its old command, (...).¹²⁵

Det er en slik meditasjon ”amidst decay” Byron foretar seg i Roma. Jonathan Sachs er inne på det samme, dette med å se *CHP* som en slags meditasjon, når han sier at:

Childe Harold is a poem defined by its observing consciousness, a self set in contrast to the world outside it, consolidating itself by reflecting on what the eye confronts in a somewhat meandering, sometimes determined and sometimes associative way.¹²⁶

For at Byron skulle ha mulighet til å reflektere over det han så og følte, altså for å meditere, hadde han behov for en viss ro rundt seg. Byron ønsket å være i fred så langt det lot seg gjøre, som sagt var Roma et meget populært reisemål, og derfor reiste han til byen utenfor datidens turistsesong.

¹²⁴ Sachs 2010, Side 140.

¹²⁵ Byron *CHP IV*, vers 25.

¹²⁶ Sachs 2010, side 134.

3.7 Reisen utenfor sesong på jakt etter autentisiteten

Hva var hensikten med denne meditative sightseeingen? Den høyst subjektive måten å beskrive de stedene en reiser til, som vi her har sett eksempler på hos Byron, var ganske nytt med romantikken. Litteraturviter Maria Schoina sier følgende: “With the rise of the reading public, ‘authenticity’ was becoming a major selling point in travel writing, and a steady requirement of publishers and editors towards writer.”¹²⁷ Dette salgsargumentet, som Schoina kaller det autentiske for, gjaldt ikke kun for reisebeskrivelser. Jakten på det autentiske uttrykket i litteraturen og kunsten hang sammen med det generelle fokuset på enkeltindividets følelsesliv og den søken etter frihet som var typisk for romantikken. Som nevnt i innledningen: en generell bevegelsen fra fornuft til følelser begynte for alvor å bli tydelig på den siste delen av 1700-tallet. Filosofen Charles Taylor kaller tanken om autentisitet som nøkkelen til sannheten for et barn av den romantiske tidsånden. Denne periodens nye syn på menneskets forhold til seg selv og omverden har han kalt for for “the ethic of authenticity.”¹²⁸ Utgangspunktet for denne nye måten å tenke på hos romantikerne var at man mente at mennesket fra naturens side var utstyrt med en moralsk følelse for hva som er rett og hva som er galt. Taylor sier følgende om bakgrunnen:

The original point of this doctrine was to combat a rival view, that knowing right and wrong was a matter of calculating consequences (...). The notion was that understanding right and wrong was not a matter of dry calculation, but was anchored in our feelings. Morality has, in a sense, a voice within.¹²⁹

Taylor sier videre at man tidligere eksempelvis hadde sett på kontakt med Gud eller andre eksterne størrelser som en essensiell faktor dersom man ønsket å være et fullkomment menneske. Romantikernes nye rebelske perspektiv bestod av at den ultimate kilden til sannhet og fullbyrdelse nå lå inne i hvert enkelt individ. Denne moralske sideforskyvningen er ifølge Taylor en viktig bestanddel av det han kaller “the massive subjective turn of modern

¹²⁷ Schoina 2009, side 96.

¹²⁸ Taylor 1991, side 25.

¹²⁹ Taylor 1991, side 26.

culture.” Dette var ”a new form of inwardness, in which we come to think of ourselves as beings with inner depths.”¹³⁰ En følge av at denne alternative måten å se mennesket og dets moral, var at det å uttrykke seg fra et subjektivt ståsted i kunsten ble langt viktigere enn det som hadde vært vanlig tidligere. For romantikerne lå kilden til den moralske sannheten i individets følelsesmessige og subjektive interaksjon med sine omgivelser, og et autentisk uttrykk var dermed et bevis på at en person var i kontakt med seg selv. Derfor skulle kunsten i romantikken utfylle en ny funksjon: dens ideelle oppgave endret seg fra det å skulle henvende seg på en så objektiv og stilmessig korrekt måte som mulig, og til flest mulig mennesker, til det å levere en personlig og autentisk tolkning med andre enkeltindivider som mottakere.¹³¹ Romantikkens kunstnerideal bestod i å klare å videreformidle sin egen tolkning av verden på en original og autentisk måte.

Denne bevegelsen fra objektiv til subjektiv observasjon av verden kommer også tydelig til uttrykk innen reisevirksomhet og reiselitteratur. Reisende hadde i tidligere epoker drevet med det en kan kalle en slags geografi i ordets rette forstand.¹³² Dette var helt i tråd med det som ble forventet av dem. De reiste ut, kanskje med Francis Bacons reisemanual *Of Travel* (1625) i bagasjen, hvor de fikk beskjed om å kartlegge det de så på en objektiv og rasjonell måte. Den reisende hovedoppgave var altså å observere objekter. Dette fordi motivet bak reisen ikke var forlystelse, de var gjerne sendt på tur med klare mål for øyet og deres reisebeskrivelser bar selvfølgelig preg av dette da den gjerne fungerte som en rapport.¹³³ Det Byron presenterte i sine vers fra Roma var derimot en slags assosiativ geografi, og dette var altså helt i tråd med romantikkens kunstnerideal og et uttrykk for den “autentisitetens etikk” som Charles Taylor har beskrevet. Den forlystelsesreisende i romantikken skulle være et observerende subjekt, i motsetning til den rasjonelle reisende som hadde observert objekter.

¹³⁰ Taylor 1991, side 26.

¹³¹ Denne bevegelsen fra mimesis til ekspresjonisme i kunsten var i gang før romantikken, dette påpeker også Taylor (1989, side 377), men det er i romantikken den for alvor trer i kraft.

¹³² Fra det latinske ordet ”Geographia”, som oversatt betyr: å (be)skrive jorden

¹³³ Om de faktisk forlystet seg underveis på reisen er et helt annet spørsmål, poenget er at dette fremgår uansett ikke i de offisielle reisebeskrivelsene.

Byron var slik sett et barn av sin tid i den forstand at han var ute etter å si noe subjektivt, originalt og dermed autentisk om Roma.

Byron var for så vidt klar over det faktum at det meste allerede var sagt om byen og dens monumenter. Guidebøker var i ferd med å bevege seg i retning av de formater vi kjenner i dag, med forholdsvis nøktern og objektiv informasjon om hva man burde se og hvordan man kunne komme seg dit. Byron henviser selv flere ganger til Joseph Forsyths bok fra 1816 med tittelen *Remarks on Antiquities, Arts and Letters: During an Excursion in Italy in the Years 1802 and 1803*. Boken var utgitt på John Murrays forlag og det var en av de få guidebøkene Byron satte pris på: “Matthews diary most excellent – it and Forsyth and parts of Hobhouse – are all we have of truth or sense upon Italy.”¹³⁴ Murrays forlag begynte i 1836 å gi ut sine etter hvert bestselgende guidebøker. Den første hadde tittelen *A Hand-Book for Travellers on the Continent*. Byron henviser selv til disse guidebøkene forløperer med en sarkastisk tone: “Of Rome i say nothing; it is quite indescribable, and the Guidebook is as good as any other...as for the Coliseum, Pantheon, St. Peter’s, the Vatican, Palatine &c.&c.- as I said, vide Guidebook. They are quite inconceivable, and must *be seen*.”¹³⁵ Byron hadde ingen intensjon eller ønske om å bidra med beskrivelser av Roma i prosa form ment for slike publikasjoner. Ved å omtale guideboken som “vide” antyder Byron at i den er det kun rom for de mest åpenbare og lettfordøyelige betraktninger. Det var slik sett en bok skrevet fra en objektivt posisjon for et stort publikum, og dermed var det lite sannhet og inspirasjon å spore i den, for en romantiker som Byron.

Byrons frykt for å bli tatt for å være en av de gjengse turistene som kom med selvsagtheter i møtet med Roma, kan også forstås i lys av sosiale forhold i datidens England. I århundrer hadde aristokratiet vært den delen av det britiske samfunnet hvor det meste av makten lå samlet, men i løpet av siste halvdel av 1700-tallet vokser det for alvor frem en

¹³⁴ Til John Murray, Ravenna 28. sept. 1820, i *BLJ* Vol. 7 side 182. Byron henviser her også til Henry Matthews dagbok, utgitt med tittelen *The Diary of an Invalid. Being the Journal of a Tour in Pursuit of Health in Portugal, Italy, Switzerland and France In the Years 1817, 1818 and 1819*. Boken ble utgitt på Murrays forlag i 1820.

¹³⁵ Til Thomas Moore, Roma, 12. mai 1817, i *BLJ* Vol. 5, side 227.

“middelklasse” bestående av eksempelvis fabrikkere og handelsmenn. Den industrielle revolusjon hadde bidratt til at stadig flere personer slo seg opp i samfunnet, selv uten å komme fra rike familier, og gjennom dette startet også en demokratisering av reisen. Det var ikke lenger kun aristokratens unge sønner som kunne ta seg råd til en Italia tur. Den fiktive skomakeren på reise til Roma (Jfr. De Rossis bok *Il Calzolaio Inglese in Roma*) kan leses som et eksempel på en av de som hadde gjort en slik klassereise, og dette hadde satt ham i stand til å ta turen til Roma. Her ble han, og de andre reisende som tilhørte den voksende middelklassen, sett på som fisker ute av vannet av Byron og hans likesinnede med antitouristiske holdninger. For ettersom den nye middelklassens reisende kanskje ikke hadde gått på de fine skolene, så var de heller ikke kjent med Romas historie. Dermed ville deres møter med den evige stads ruiner kun føre til misforståelser ala skomakerens beskrivelse av Colosseum som en uferdig fabrikk som ville bli fin når den var ferdig. Byron hadde selv kalt disse nye reisende for “a parcel of staring boobies, who go about gaping and wishing to be at once cheap and magnificent.”¹³⁶ Bak slike utsagn som det vi her ser hos Byron ligger det en angst for å bli tatt for å være som skomakeren: en av de som ikke hadde historisk kjennskap til Roma og Italia.¹³⁷ James Buzard har hevdet følgende:

Complaints about the tourist invasion were less an effort to defend favourite haunts – an effort that would be futile, in any event, in the face of tourism’s continuing development – than they were a rhetorical strategy for guaranteeing the complainer’s difference. (...) the anti-tourist was always saying: *keep the flood-gates shut until I have had my special experience and made my uniqueness known.*¹³⁸

Byrons reise utenfor sesong til Roma og hans meditative sightseeing blant byens severdigheter kan altså forstås som strategier han tar i bruk for å distingvere seg selv fra disse nye reisende. Deretter gjorde Byron sin “uniqueness known” gjennom en subjektive tolkning av Romas ruiner i *CHP IV*.

¹³⁶ Til Thomas Moore, Venezia 25. mars 1817, i *BLJ* Vol. 5 side 187.

¹³⁷ Den franske sosiologen Pierre Bourdieu har i sin bok *Distinksjonen* (1979) blant annet tatt for seg denne typen sosial angst. Bourdieu hevder blant annet at mennesker gjennom å gi uttrykk for sine estetiske preferanser (klesvalg, matvaner, feriereiser etc) posisjonerer seg selv i forhold til de andre som man vil assosieres med eller de andre som man ikke vil assosieres med. Se Bourdieu 1995.

¹³⁸ Buzard 1993, side 94.

Å distansere seg selv og sin beskrivelse av Roma fra andre turister og deres tekster, var forøvrig forholdsvis vanlig blant byens besøkende i romantikken. Byrons beretning om Roma i *CHP IV* er et prakteksempel på dette romantiske idealet om å levere en personlig og autentisk beretning av et fenomen eller et sted. Når det kommer til å spesifikt plassere reiselitteraturen i dette paradigmeskiftet vi kan se i romantikken, det Taylor har kalt “the subjective turn,” har James Buzard valgt å kalle det for “travel writings inward turn.”¹³⁹ Denne nye reiselitteraturen var da en type beskrivelse av reiser og steder gjort fra et meget subjektivt ståsted, og denne måten å berette på var altså veldig vanlig blant romantiske diktere. Å levere en personlig beretning av det en hadde sett og følt blant Romas ruiner var en av de få måtene man kunne spinne en autentisk historie ut av sitt opphold i byen på. Som jeg har vist så er det ganske tydelig at Byron legger seg oppå byens historie, og at han ønsket å uttrykke et personlig og nært slektskap til byen Roma gjennom en assosiativ geografi. Han deler byens skjebne, ved å påvise at de begge har vært med på oppturer og nedturer, at de begge har følt på både makt og avmakt, at de begge for øyeblikket ligger i ruiner som en skygge av sitt egentlige selv. Litteraturviter Stephen Cheeke har påpekt at dette med å uttale et slektskap til Roma og hennes historie i verseform var forholdsvis vanlig blant byens besøkende på 17 og 1800 tallet, og han har kalt dette for “ruin sentiment.”¹⁴⁰ Men hvis “ruin sentiment” var vanlig, hvordan kan da Byrons meditative sightseeing, og den påfølgende assosiative geografi, sies å ha vært en antitulistisk strategi? Hvis dette var vanlig å drive med, og man ønsket å vise sin overlegenhet overfor de andre turistene, ville det ikke da være bedre å ikke si noe som helst? Cheeke påpeker videre at her i Roma ville “refusal-to-speak” ikke være en særlig god strategi for å vise at man var i besittelse av hemmeligheter om, og hadde et autentisk forhold til, byen/ideen Roma. Dette fordi en slik trassen og fornektende oppførsel også var helt vanlig.¹⁴¹ Dermed er det selve tidspunktet for Byrons reise til Roma som fremstår som den antitulistiske strategien i forbindelse med hans opphold der. Han bruker *reisen utenfor sesong* som strategi for å unngå de største hordene av turister slik at han kunne

¹³⁹ Buzard i Thompson (red.) 2011, side 111.

¹⁴⁰ Cheeke 2006, side 523.

¹⁴¹ Cheeke 2006, side 526.

se byen i ro og mak, drive med *meditativ sightseeing*, og la seg inspirere og levere en autentisk reisebeskrivelse (i form av *CHP IV*) fra Roma. Senere ble forøvrig deler av Byrons assosiative geografi fra Roma implementert i Murrays etter hvert velkjente og svært populære guidebøker. Byrons skildringer av Roma, som i sin tid ble forfattet for å beskrive hans subjektive opplevelse av og personlige eierskap til byen, ble dermed kjapt redusert til klisjeer og allemannseie. Byrons Roma hadde, paradoksalt nok, blitt en del av “the vide Guidebook.”

4 Akkulturasjon

Venezia – Ravenna

(...) you must not mind what the English fools say of Italy – they know nothing – they go gaping from Rome to Florence and so on – which is like seeing England in Saint James’s Street. – I live with the people – and amongst them - & know them (...).¹⁴²
- Lord Byron

Som vi så i kapittel 2, så bosatte Byron seg i Venezia og Ravenna til dels fordi det var få andre engelskmenn der. Han gjorde dette for å ikke bli minnet på det han hadde ønsket å forlate, fordi dette ville ha gjort det vanskelig å være den versjonen av seg selv som han aller helst ønsket å være. Byrons samtidige, essayisten William Hazlitt, hevdet i sitt essay *On Going a Journey* (1822): “it demands an effort to exchange our actual for our ideal identity (...).”¹⁴³ Dette kapittelet skal se nærmere på hvilken innsats Byron la inn i denne identitetskonstruksjonen, hvordan hans hamskifte kom til uttrykk og hvordan Byron brukte denne ideelle identiteten for å heve seg over de andre tilreisende. Byrons identitetskonstruksjon i Italia kaller jeg for *akkulturasjon*, og denne prosessen og dens resultat er antituristens viktigste strategi. Med *akkulturasjon* sikter jeg til en tilegnelse av lokalkunnskap og en påfølgende interaksjon med et lokalsamfunn og den lokale kulturen. Denne akkulturasjonen oppnås gjennom å lære seg det lokale språket for deretter å kunne tilegne seg informasjon som igjen gjør at man er i stand til å knekke kulturelle koder, beherske de sosiale kutymene og møte et sted på dets egne premisser.

¹⁴² Til Lady Byron, Ravenna, 10. okt. 1820, i *BLJ* Vol. 7, side 256-257.

¹⁴³ Hazlitt 1917, side 150.

4.1 Fra George til Giorgio: Byrons italienske identitet

Italienerne er glade i sitt eget språk og derfor oversetter man det meste her nede. Navn på personer er intet unntak og Byron heter Giorgio, og ikke George, når man har passert alpene. Denne oversettelsen hadde nok Byron ingen vanskeligheter med å svelge, og vi skal nå se eksempler på hvordan han forsøkte å oversette sin egen personlighet og dermed skape den italienske versjonen av seg selv. Jeg har allerede diskutert hvordan Byron adopterte den kulturelle praksisen med sosialt akseptert utroskap. En praksis som det i seg selv nok ikke var spesielt vanskelig å godta for en type som Byron, men det faktum at han talte for denne seksualmoraliske praksisens overlegenhet i forhold til det engelske motstykket gir et eksempel på hvordan han tidlig under sitt opphold begynner å ta til seg den italienske kulturen for å skape seg et italiensk image. For å få tilgang til og for å forstå en kultur og dets folk, gjennom å kommunisere med og innlede et gjensidig forhold til dem, så er det spesielt en faktor som er avgjørende: språket.

Allerede før Byron bosatte seg i Italia behersket han italiensk, kort tid etter sin ankomst i Venezia bekrefter han dette overfor sin forlegger Murray: “As for italian I am fluent enough, even in it’s Venetian modification.”¹⁴⁴ Han poengterer her at han også forstår den måten de snakker på i Venezia. Det er mulig å hevde at her sikter han til den venetianske aksenten, altså den venetianske måten å snakke italiensk på. De lokale og regionale dialektene i Italia var og er for egne språk å regne så venetiansk snakket han ikke. Men uansett om han snakket dialekt eller ei, så er det tydelig at Byron følte seg sikker på seg selv og sine språkkunnskaper. Til sin halvsøster kunne han meddele at han snakket språket “with fluency rather than accuracy.”¹⁴⁵ Dette antyder at Byron hadde et forholdsvis ukomplisert forhold til det å tilegne seg det italienske språket, og at han uten problemer kunne kastet seg ut i det sosiale livet. John Cam Hobhouse, Byrons mangeårige venn og faste reisekompanjong, stoppet også opp i Venezia i 1816, men da han reiste videre ble Byron værende. Utpå våren i

¹⁴⁴ Til John Murray, Venezia 4. des. 1816, i *BLJ* Vol. 5 side 138.

¹⁴⁵ Til Augusta Leigh, Venezia 18. des. 1816, i *BLJ* Vol. 5 side 140.

1818 skrev Byron til sin gode venn at han hadde “(...) been much among the natives since you left (...)”¹⁴⁶ Byron forstod at for å få tilgang til en kultur, for å bli invitert inn for å smake på dens goder, så er det nødvendig å tilbringe tid med de lokale og for å tilbringe tid med de lokale er det viktig å snakke språket. Når man så blir invitert inn vil man lære språket enda bedre, man får mulighet til å vise frem sin kjennskap til språk og kultur, de lokale lar seg så imponere av den fremmedes kunnskap, noe som igjen vil føre til ytterligere invitasjoner og økt tilgang på goder. Byron tok selv opp språkets viktighet i en slik akkulturasjonsprosess i *CHP IV*: “I’ve taught me other tongues – and in strange eyes / Have made me not a stranger (...)”¹⁴⁷

Det var ikke første gang han hadde brukt språkkunnskaper for å få innpass hos en lokalbefolkning. Byron hadde nemlig gjennomgått en lignende prosess i Hellas i 1810. Litteraturviter J.A. Hubbell har gjort en studie av dette hvor han påpeker at: “(...) indigenous people who are impressed with Byron’s sensitivity, knowledge and awareness, invite him to come further in – to continue loving Greeks and Greece.”¹⁴⁸ Etter å ha bodd halvannet år i Venezia skriver så Byron til Murray at “(...) i know the Italian way of life well - in time may know it yet better (...)”¹⁴⁹ Han kjente altså allerede landet og dets kultur godt og med tiden, og stadige invitasjoner, ville han lære det enda bedre å kjenne.

Byron hadde tilsynelatende seriøse hensikter med sitt kjærlighetsforhold til Italia. Ikke bare inspirerte landskapet, dets historie og dets kultur ham til å skrive sine mest berømte dikt på engelsk, han uttalte også ambisjoner om å føre sitt forfatterskap videre på sitt nye språk: “(...) I mean to write my best work in Italian (...)”¹⁵⁰ Nå skal det sies at man til tider må ta det Byron skrev i sine brev med en klype salt. Dette gjelder nok spesielt de brevene han skrev til forlegger Murray, da disse brevene stadig har form av en slags litterær polemikk. Disse brevene bærer preg av at Byron tilsynelatende var meget klar over at Murrays posisjon gjorde

¹⁴⁶ Til Hobhouse, Venezia 19. mai 1818, *BLJ* Vol. 6 side 40.

¹⁴⁷ Byron, *CHP IV*, vers 8.

¹⁴⁸ Hubbell, 2010, side 188.

¹⁴⁹ Til John Murray, Venezia 25. mars 1818, i *BLJ* Vol. 6 side 24.

¹⁵⁰ Til John Murray, Venezia 6. april 1819, i *BLJ* Vol. 6 side 105.

ham til en potensiell videreformidler av sitt eget rykte og image i hjemlandet, og derfor er de en viktig kilde for å forstå hvordan Byron posisjonerte seg som en antiturist. Om Byron faktisk var seriøs med tanke på å skrive store verk på italiensk er heller tvilsomt. Det er mulig intensjonen var der på det tidspunktet, men han satte aldri i gang med et slikt prosjekt. Så det er mer nærliggende å lese dette som en måte å beskrive det nære forholdet han var i ferd med å utvikle til landet og en måte å vise frem dette overfor sine landsmenn. Brev på italiensk forfattet han derimot etter hvert, og hans første brev på italiensk ble skrevet i 1819:

Amami – non come io ti amo – perché questo sarebbe renderti troppo infelice, Amami – non come merito perché questo sarebbe troppo poco, -ma come il tuo Cuor ti dirigerá.¹⁵¹

(Elsk meg – ikke slik jeg elsker deg – fordi dette ville gjøre deg altfor ulykkelig, Elsk meg – ikke slik som jeg fortjener fordi det ville være altfor lite, - men elsk meg slik ditt hjerte vil det.)

Dette kjærlighetsbrevet skrev han til Teresa Guiccioli som kort tid i forveien hadde forlatt Venezia sammen med ektemannen. De aller fleste brev Byron skrev på italiensk de neste årene var av denne typen kjærlighetsdeklarasjon til Teresa med et forholdsvis lyrisk språk. Etter å ha tilbragt fem år i Italia var italiensk blitt Byrons muntlige hovedmål ifølge ham selv. Byron ba sin kone (Lady Byron - Annabella Milbanke) om å sørge for at deres felles datter Ada lærte det italienske språket, fordi dersom far og datter skulle møtes i fremtiden ville det ifølge Byron være nødvendig for å kunne snakke med ham:

(...) it will be nearly necessary to converse with me – for I write English now with more facility than i speak it – from hearing it but seldom. It is the reverse with my Italian which i speak fluently – but write incorrectly – having never studied it & only acquired it by ear.¹⁵²

Etter mange år uten noe særlig sosial omgang med sine landsmenn mente Byron altså at han ville finne det vanskeligere å kommunisere muntlig på sitt morsmål enn på italiensk. Et par år senere under sitt opphold i Pisa, hvor Byron stort sett kun omga seg med engelskmenn,

¹⁵¹ Til Teresa Guiccioli, Venezia 22. april 1819, i *BLJ* Vol. 6 side 111.

¹⁵² Til Lady Byron, Ravenna 14. sept. 1821, i *BLJ* Vol. 8 side 210.

nevner han aldri denne språklige forvirringen som et problem. Hvorvidt det stemte at Byron hadde problemer med å snakke engelsk, eller hvorvidt dette er et eksempel på Byrons forsøk på å skille den engelske versjonen av seg selv fra den italienske, er umulig å fastslå med sikkerhet.

Maria Schoina har kalt tendensen Byron hadde til å bytte karaktertrekk/identitet alt ettersom hvilken kontekst han befant seg i for "Byron's negotiating identities."¹⁵³ Hun påpeker at Byron hadde et slags register av karakterer han kunne spille ut, som en sosial og kulturell kameleon som alltid var kledd for anledningen. En identitet til enhver anledning. Vi tar alle på oss forskjellige roller alt ettersom hvilke personer vi omgir oss med, og en sammenblanding av det man oppfatter som to forskjellige roller kan av de fleste oppleves som problematisk. Under sin tid i Italia var dette noe Byron fryktet. Denne frykten for sammenblanding av roller ser vi et eksempel på i Byrons reaksjon når han fikk høre om at en italiensk oversettelse av hans dikt *Manfred* var i ferd med å produseres:

My dear Sir, - Our friend, il Conte M., threw me into a cold sweat last night, by telling me of a menaced version of Manfred by some Italian, who had sent it to you for correction, which is the reason why I take the liberty of troubling you on the subject. If you have any means of communication with the man, would you permit me to convey to him the offer of any price he may obtain or think to obtain for his project, provided he will throw his translation into the fire (...). As I did not write *to* the Italians, nor *for* the Italians, nor *of* the Italians, I confess I wish that they would let me alone, and not drag me into their arena as one of their gladiators, in a silly contest which I neither understand nor have ever interfered with, having kept clear of all their literary parties (...). I came into Italy to feel the climate and be quiet, if possible. (...) I like the people very much, and their literature very much, but I am not the very least ambitious of being the subject of their discussions literary and personal (which appear to be pretty much the same thing, as is the case in most countries).¹⁵⁴

Brevet er adressert til Byrons venn Richard Belgrave Hoppner, som var den engelske generalkonsulen i Venezia på dette tidspunktet. Det er tydelig at Byron er særdeles misfornøyd med at et av hans dikt er i ferd med å gjøres tilgjengelig for det italienske

¹⁵³ Schoina 2009, side 99-123.

¹⁵⁴ Til Richard B. Hoppner, Venezia 28. feb. 1818, i *BLJ* Vol. 6 side 15-16.

publikum, og han henvender seg til en venn med makt for å forsøke å stoppe denne utgivelsen. Han argumenter med at diktet var skrevet for et engelsk publikum, og at italienerne derfor ville komme til å lese det på feil måte. Dermed kunne det hende at de endret oppfatning av hvem Byron var. Her er det fristende å trekke frem et eksempel fra vår egen tids populærkultur for å belyse denne angsten hos Byron. I en episode fra den amerikanske kultserien *Seinfeld*, er karakteren ved navn George Costanza svært frustrert fordi hans kjæreste er i ferd med å tre inn i hans lille sirkel av nære venner. Han hevder å ha to versjoner av seg selv: i selskap med kjæresten er han *Relationship George* og sammen med sine venner er han *Independent George*. Han er ekstremt opptatt av at disse to verdener ikke skal kollidere fordi dette vil ta livet av *Independent George*. Som han sier det selv: “If Relationship George walks through that door, he will kill Independent George. (...) A George divided against itself cannot stand!”¹⁵⁵

Den måten Byron skapte og forsøkte å beskytte den idealiserte italienske versjonen av seg selv på, og den angsten han tydeligvis følte på når dette imaget var truet, kan forstås i lys av nyere samfunnsvitenskapelig teori. Den amerikanske sosiologen Erving Goffman presenterte i 1959 en etter hvert velkjent analyse av hvordan møter mellom mennesker i det daglige har mange strukturelle likheter med et skuespill utført på en scene. I *The Presentation of Self in Everyday Life*, hevdet han at vi daglig konstruerer våre identiteter gjennom små sosiale rollespill. Ifølge Goffman har deltagerne i et slikt sosialt rollespill en tendens til å tilby sine medskuespillere og publikummere “an impression that is idealized in several different ways.”¹⁵⁶ En deltager i et slikt rollespill vil, ifølge Goffman, forsøke å skjule de fakta som er uforenelige med den idealiserte versjonen av seg selv som han ønsker å formidle. Han vil også forsøke å unngå at de han spiller én type rolle overfor ikke er de samme individene som han spiller en helt annen type rolle for i en annen setting.¹⁵⁷ Videre vil deltageren forsøke å etterstrebe det Goffman kaller for “audience segregation,” samt at han vil forsøke å holde en viss avstand til sitt publikum ettersom “(...) these inhibitions of the audience allow the

¹⁵⁵ Seinfeld episode 118.

¹⁵⁶ Goffman 1990, side 44.

¹⁵⁷ Goffman 1990, side 56-57.

performer some elbow room in building up an impression of his own choice (...) that close inspection would destroy.”¹⁵⁸ Goffmans sosiologiske teori kaster et godt lys over Byrons frykt for rollesammenblanding og litteraturviter Claude Béguin har påpekt Byrons angst på en lignende måte:

Byrons litterære aktiviteter var, i alle fall i de første årene, rettet mot England. I Italia derimot, var Byron hovedsakelig verdensmannen, eksentrikeren og den unge aristokraten som var opptatt med å kjempe for friheten. Enhver sammenblanding av disse to livene gjorde ham urolig.¹⁵⁹

Ifølge Béguin forsøkte altså Byron å unngå en sammenblanding av sin rolle i England som “forfatteren Byron” og den rollen han hadde skapt seg i Italia som “den frihetssøkende Byron.” Byron forsøkte altså å sette opp en barriere mellom sitt engelske publikum og sitt italienske publikum, det Goffman kalte for ”audience segregation,” ved å nekte dem tilgang til hans tidligere utgivelser. Når den italienske oversetteren ved navn Michele Leoni, som hadde oversatt Shakespeare, satte i gang med å oversette bestselgeren *CHP* til italiensk, skrev Byron direkte til ham og forsøkte å overtale ham til å ikke gi opp oversettelsen av de store klassikerne til fordel for en samtidig forfatter som seg selv: “(...) I should be more gratified by your continuance to give *them* to Italy, than by any personal honour or advantage I could derive from the introduction of my own attempts (even under your auspices) to the foreign reader.”¹⁶⁰ Byron gjorde jo sitt beste for å unngå det som minnet ham om hjemlandet og de skandalene som etter hvert hadde fulgt han der. I England hadde man helt siden utgivelsen av den første cantoen av *CHP* i 1812 sett på Byrons dikt som selvbiografiske, noe som i stor grad var med på å forme hans image i hjemlandet. Han var etter hvert blitt til en offentlig person som det var så mye oppstyr, sladder og skandaler rundt at han utviklet bortelengsel, ønsket seg langt vekk og forlot England. Dermed var han nok lite interessert i at den engelske

¹⁵⁸ Goffman 1990, side 76.

¹⁵⁹ Béguin 1988, side 86. Egen oversettelse fra sitat: ”L’attività letteraria é, almeno in un primo tempo, tutta diretta verso l’inghilterra mentre in Italia Byron é soprattutto l’uomo di mondo, il personaggio eccentrico, o il giovane aristocrato, seriamente impegnato nella causa democratica della libert . Ogni confusione fra queste due vite lo disturba.”

¹⁶⁰ Til Michele Leoni, Venezia 30. mai 1818, i *BLJ* Vol. 6 side 42.

forfatteren Byron og dennes image skulle smelte sammen med den nye versjonen av seg selv som han med stort hell var i ferd med å skape i Venezia, og derfor begynte han altså å kaldsvette når han fikk høre om planene om denne oversettelsen. For dersom de samme spekulasjoner og den samme sladderer skulle innhente ham i Italia fryktet Byron at den italienske, ideelle versjonen av ham selv ville tilintetgjøres, for “a george divided against itself cannot stand.”

Dette behovet for å skape det ideelle selvet som vi ser hos Byron, og hans frykt for rollesammenblanding, kan også leses som et utslag av det gjennomgående fokuset på frihet og autentisitet som vi ser hos romantikkens kunstnere og intellektuelle. Det var forøvrig ikke kun på det personlige og subjektive plan at denne jakten på det partikulære og den ideelle identitet kom til uttrykk i løpet av den første delen av 1800-tallet. For at et individ skulle være i harmoni så måtte det være i kontakt med sitt egentlig selv, og det samme gjaldt for en nasjon. For at man skulle klare å samle et folk, holde dem samlet i harmonisk sameksistens så måtte også samfunns og nasjoners være i kontakt med seg selv og deres egentlige vesen måtte derfor identifiseres.¹⁶¹ Litteraturviter Laurence Lockridge bruker betegnelsen “self-realizationism” om denne jakten på det autentiske selvet, og hevder at dette som filosofisk idé var en drivende kraft bak romantisk litteratur fra England.¹⁶² Opplysningstidens mekanistiske og objektive måte å forstå verden og mennesket på, hadde ikke gitt mye plass til frihet og subjektive tolkninger slik romantikerne så det. Slik sett kan man plassere romantikkens fokus på friheten og det individuelle i et antitetisk forhold til opplysningstiden og si at “self-realizationism” var en viktig del av det romantiske opprøret. For Charles Taylor fremstår denne selvrealiseringen som selve grunntanken bak den generelle bevegelsen mot alt som hadde med frihet å gjøre: “Freedom takes on central importance because it is synonymous with self-realization which is the basic goal of men.”¹⁶³ Reisen ble da sett på som den perfekte arena for å komme i kontakt med sitt egentlige, frie og selvrealiserte selv. William

¹⁶¹ Litteraturen var et viktig hjelpemiddel i denne prosessen, og velkjente litterære eksempler som gjerne knyttes til denne typen nasjonsbygging er innsamlingene av regionale sagn og eventyr ved brødrene Grimm i Tyskland og Asbjørnsen og Moe i Norge.

¹⁶² Lockridge 1989, side 128.

¹⁶³ Taylor 1991, side 24.

Hazlitt hadde i 1822 gitt uttrykk for at det å finne sitt ideelle selv var det egentlige målet med en reise: “The soul of a journey is liberty, perfect liberty, to think, feel, do just as one pleases.”¹⁶⁴ Litteraturviter Robin Jarvis har påpekt at denne måten å forholde seg til reisen på, som ”a route to the redefinition of the self,” var typisk blant de romantiske kunstnerne, og som vi har sett så var Byron altså i ferd med å redefinere seg selv i Italia som italieneren Byron.¹⁶⁵

Det italienske språket og den italienske kulturen hadde ikke kun innvirkning på Byrons konstruksjon av sitt ideelle selv i Italia, det hadde også stor direkte innvirkning på Byrons forfatterskap. At landskapet og dets historie inspirerte ham til å skrive er nærmest selvsagt.¹⁶⁶ Noe som er interessant når man reflekterer rundt Byrons tilegnelse av det italienske er hvordan han bytter versform på sine dikt under sitt opphold i Italia. Han publiserte som nevnt aldri noen verk skrevet på italiensk, men etter å ha lest mye italiensk litteratur, både samtidig og klassisk, byttet han form på sine dikt fra *Spenserian stanza* til det som på italiensk kalles *ottava rima*. En versform med italiensk opphav som først ble brukt av Giovanni Boccaccio på 1300-tallet og som senere brukt i episke heltedikt av Ludovico Ariosto og Torquato Tasso. Byron var godt kjent med verkene til både Ariosto og Tasso, og gjorde seg etter hvert bruk av denne versformen i blant annet *Beppo* og *Don Juan*. Dette stilmessige hamskiftet er også et uttrykk for hvordan Byron skaper seg en italiensk identitet.

4.2 Byron og Carbonari-bevegelsen

Vi har sett at Byron snakket det italienske språket, og at han hadde skapt en italiensk versjon av seg selv og nå skal jeg vise hvordan Byron også etter hvert snakket på vegne av det italienske folket og tok steget opp på den politiske scenen på halvøya. Italia var nemlig ikke

¹⁶⁴ Hazlitt 1917, side 141.

¹⁶⁵ Jarvis, 2004. Side 84.

¹⁶⁶ Se kapittel om *Reisen utenfor sesong* for en grundig diskusjon av Byrons forhold til Romas landskap og historie.

et samlet land da Byrons var der. I nord-øst (Veneto og Lombardia) hadde østerrikerne med sin utenriksminister Metternich i spissen vunnet tilbake makten som Napoleon i sin tid hadde tatt fra dem et drøyt tiår tidligere. Områdene i nord-vest (Liguria og Piemonte) samt øya Sardinia hadde lydd navnet *Regno di Sardegna* siden senmiddelalderen. Pavestaten hadde vært i besittelse av makten på midten av støvelen (Umbria, Lazio, Marche, Romagna) i et drøyt årtusen. Toscana og Modena var uavhengige fyrstedømmer og resten av det sørlige Italia, Sicilia inkludert, lå under Bourbonernes styre. Ideen om at ethvert folk burde styre sine egne, suverene og frie nasjoner var i vinden i romantikkens intellektuelle diskurs, og denne vinden feide også inn over Italia. Starten på den lange prosessen som etter hvert skulle få navnet *il Risorgimento* (oppstandelsen) tidfestes gjerne til den perioden hvor Napoleon med sin hær over alpene dro, altså rundt 1805. Han tok med seg mye rikdom ut av landet i form av kunst, men han introduserte også en del prinsipper gjennom sine juridiske reformer som skulle sette varige spor og vise seg å bli viktige bidrag til den endelige samlingen av Italia.¹⁶⁷ Etter tapet ved Waterloo ble Napoleon tvunget til å gi fra seg de deler av Italia som han hadde lagt krav på og forsøkt å reformere. Makten i Veneto, og dermed også i byen Venezia, lå dermed igjen på østerrikske hender når Byron oppholdt seg der. For en mann som Byron, en forkjemper for friheten og en beundrer av Napoleon, klang nok ikke dette særlig godt. Etter å ha tilbragt drøye tre år i Venezia forflytter han seg sørover til Ravenna i desember 1819. Grunnen til dette het Teresa Guiccioli (født Teresa Gamba). Hennes mann, grev Alessandro Guiccioli, var tvunget til å reise fra Venezia til sin hjemby Ravenna grunnet et dårlig forhold til de østerrikske styresmakter. Her flyttet Byron inn i en leilighet i grev Guicciolis hus i sentrum av byen. Teresas bror, Pietro Gamba, var kjent for å være en som talte de liberale verdiers sak og det er trolig gjennom ham at Byron fikk innpass i den hemmelighetsfulle og myteomspunne motstandsbevegelsen som lød navnet *la Carboneria* (kullbrenneriet). Dette var en motstandsbevegelse som det er vanskelig å definere på en klar og tydelig måte ettersom den hadde mange fraksjoner og ingen klart definert ideologi. I grove trekk kan man si at *I Carbonari* ønsket å innføre konstitusjonelt monarki og at de var klare til å ta våpen i bruk for å nå dette målet. Det rådde et strengt hierarki i disse gruppene og mange

¹⁶⁷ *Code Napoléon*, som i store trekk bestod av å forby arvelige privilegier, tillate religionsfrihet og innføre likhet for loven.

av dem hadde sterke innslag av symbolikk ala frimurerbevegelsene. Byrons involvering med denne bevegelsens fraksjon i Ravenna er preget av det hemmelighetskremmeriet som naturlig nok omsluttet en slik organisasjon.¹⁶⁸ Han henviste derfor sjeldent direkte til sin involvering med denne gruppen i sine brev, men som vi skal se så kommer hans tanker om de styresmaktene man opponerte mot ganske tydelig frem. Han ble medlem i *la Carboneria* i Ravenna i 1820.

På vårparten i 1820 så man starten på en revolusjon i Napoli som til slutt førte til at bourbonerkongen Ferdinand abdiserte i juli. Denne uroen førte til at nasjonalistiske og revolusjonære ideer fikk en oppblomstring over hele landet. Selv om det bør nevnes at det først og fremst var den intellektuelle elite og de høyere klasser rundt omkring i Italia, og spesielt i nord, som talte for en samling av halvøya.¹⁶⁹ Denne eliten satt dermed sin lit til at hærstyrker fra Napoli skulle sette kursen nordover for å frigjøre resten av landet. Byron var blant dem som lot seg inspirere av uroen lenger sør og ventet på at den revolusjonære vinden skulle blåse innover Romagnas sletter:

We are in expectations of a row here – in a short time – the Spanish business has set all Italy a constitutioning – and they won't get it without some *fetching* as we Scottish say. – Now this being likely – I shall stay to see what turns up – and perhaps to take turn amongst them – instead of coming to hear so much – and to see so little done - as seems to be your Anglo-fashion at present. (...) As I have been inoculated among the people rather within these last four years – if matters wax serious – I should not like to sit twirling my thumbs – but perhaps "take service (...)."¹⁷⁰

I dette brevet til Douglas Kinnaird påpeker Byron at han ikke ønsker å forholde seg til situasjonen på det han mener er det britiske viset. Ifølge ham selv hadde han i løpet av sine fire år i Italia blitt innpodet blant folket, han var blitt en av dem, og derfor ønsket han ikke å

¹⁶⁸ Deres gjøren og laden var sterkt preget av dette hemmeligholdet og derfor har man selv i dag forholdsvis lite håndfast historisk materiale å konsultere for forskning.

¹⁶⁹ Se Guerris bøker *Il Sangue del Sud* (2011) og *Antistoria degli Italiani* (1997) for mer om dette. Han hevder blant annet at denne revolusjonære vinden var av en helt annen karakter enn den som hadde endret Frankrike: "mentre la rivoluzione francese fu ideata da intelletuali borghesi ma animata e vissuta sino in fondo dal popolo, il risorgimento italiano sarebbe nato, cresciuto e morto come fenomeno d'élite, per di piú nobile" (1997 side 172).

¹⁷⁰ Til Douglas Kinnaird, Ravenna 14. april 1820, i *BLJ* Vol. 7 side 76.

tvinnne tompler dersom situasjonen skulle tilspisse seg. To dager senere gjentar han sitt kall og sine sympatier med det han mener er italienernes sak overfor Murray:

there is that brewing in Italy – which will speedily cut off all security of communication and set all your Anglo-travellers flying in every direction with their usual fortitude in foreign tumults. (...) I have lived long enough among them – to feel more for them as a nation than for any other people in existence (...) no Italian can hate an Austrian more than i do (...).¹⁷¹

Her påpeker han at en eventuell eskalering av situasjonen vil føre til at alle de engelske reisende i Italia vil rømme landet i frykt for sitt eget ve og vel, mens han selv vil velge å bli værende fordi han føler så sterkt for folket og det han ser på som en nasjon. Byron føler seg som en italiener. Det er i alle fall dette bilde av seg selv han ønsker å kommunisere til omverdenen, og i diktform gjentar han også de samme sympatier:

Are ye not brave? Yes, yet the Ausonian soil
Hath hearts, and hands, and arms, and hosts to
bring
Against oppression ; but how vain the toil
While still Division sows the seeds of woe
And weakness, till the stranger reaps the spoil.
Oh! my own beauteous land! so long laid low,
So long the grave of thy own childre's hopes,
When there is but required a single blow
To break the chain, yet – yet the Avenger stops,
And Doubt and Discord step 'twixt thine and thee
And join their strength to that which with thee
copes;
What is there wanting then to set thee free,
And show thy beauty in its fullest light?
To make the Alps impassable ; and we,
Her sons, may do this with *one* deed – Unite!¹⁷²

Disse linjene er hentet fra diktet *The Prophecy of Dante*, skrevet i 1819. Hovedbudskapet i dette utdraget oppsummeres i den siste strofen, hvor Byron oppfordrer italienerne til å gjøre

¹⁷¹ Til John Murray, Ravenna 16. april 1820, i *BLJ* Vol. 7 side 77.

¹⁷² Byron *Prophecy of Dante* canto II, side 140-141. (se bookmarks for teksten)

alpene ugjennomtrengelige ved å samle seg som nasjon. Det som derimot er mest interessant her, når vi ser dette i lys av Byrons akkulturasjon, er frasen “Oh! my own beauteous land!”, samt sitatets siste linjer hvor han skriver: “and we, Her sons, may do this with *one* deed – Unite!” Her sier han det rett ut: Italia var et land han så på som sitt eget. Han skrev ikke i andre person flertall. Han proklamerte ikke at det var *dere*, Italias sønner, som skulle frigjøre landet. Byron skrev dette diktet i første person flertall, og han så seg selv som en del av dette italienske *vi*, noe som innebar at også han var en av disse Italias sønner som skulle opp på barrikadene, “make the Alps impassable” og kjempe for sitt moderland. Han gjentar dette nære forhold til Italia og det italienske i diktet *Stanzas To the Po*: “My blood is all meridian; were it not, / I had not left my clime, (...)”¹⁷³ Til Hobhouse skrev han våren 1820: “I should not like to leave this country in case of a row (...)”¹⁷⁴ Noen måneder senere gjentar Byron nok en gang overfor både Murray at situasjonen i Ravenna er spent:

We are on the eve of a row here – Italy’s primed and loaded – and many a finger itching for the trigger. – So write letters while you can. I can say no more in mine for they open all.¹⁷⁵

The Italian vespers are fixed for the tenth of Sept. – You understand this for I dare not trust more to paper and scrawl this as unintelligibly as I can – if they strike you may or may not hear from me again – but that don’t matter, write.¹⁷⁶

Ifølge Byron var det altså mange som var ivrige etter å spenne hanen og trekke av, og det ble planlagt et opprør den 10. September. Dette opprøret ble det imidlertid aldri noe av. Byron lot seg irritere og skrev følgende til Hobhouse elleve dager senere:

I amongst thousand was to have a part – being urged thereto by my love of liberty in general and of Italy in particular (...) but all of a sudden the City of Sausages (do you understand me?) withdrew from the league – and wanted to temper and temporize – and so leave us in the lurch.¹⁷⁷

¹⁷³ Byron, *Stanzas To the Po*.

¹⁷⁴ Til Hobhouse, Ravenna 22. april 1820, i *BLJ* Vol. 7 side 82.

¹⁷⁵ Til John Murray, Ravenna 12. aug. 1820, i *BLJ* Vol. 7 side 158.

¹⁷⁶ Til John Murray, Ravenna 25. aug. 1820, i *BLJ* Vol. 7 side 162.

¹⁷⁷ Til Hobhouse, Ravenna 21. sept. 1820, i *BLJ* Vol. 7 side 177.

Det går frem av disse utdragene at Byron var klar til å bidra dersom det skulle smelle og han nevner sin generelle kjærlighet til friheten og sin spesielle kjærlighet til Italia som motivasjon. Byron og de andre “kullbrennerne” i Ravenna følte seg sviktet av sine kolleger i Bologna (City of Sausages), da de til syvende og sist foretrakk den fredelige omveien via diplomatiet. Byron beskrev de østerrikske okkupasjonsmakter med følgende utsagn: “there is not an Italian who loathes them more than I do – and whatever I could do to scour Italy and the earth of their infamous oppression – would be done “con amore”.”¹⁷⁸ Byron følte seg altså så bundet til det italienske landskapet, det italienske folk og den italienske kultur at han var villig til å gå i kamp for å forsvare det han så på som sitt eget land.

Antituristen Byron var opptatt av å tilegne seg lokalkunnskap, og denne lokalkunnskapen brukte han som et bevis for hvordan han hadde gått i dybden og hvordan han mente å ha forstått et område, dets folk og deres kultur. En effektiv strategi for å vise frem denne kunnskapen var gjennom solidaritet. For ved å stå sammen med sine nye brødre på barrikadene, viser antituristen Byron at han etter sitt dypdykk i språk og kultur har forstått, har empati med og er villig til å kjempe for, det han så på som sitt nye land. I motsetning til alle “Anglo-travellers” som ifølge Byron stakk av med halen mellom bena “in every direction with their usual fortitude in foreign tumults.”¹⁷⁹

4.3 Byron posisjonerer seg overfor turistene

Dette med å ta til seg en ny kultur, altså akkulturasjon, var ikke noe Byron var fremmed for. Slik sett var han var et slags prakt eksempelpå verdensborgeren som følte seg hjemme hvor enn han befant seg. Dette påpekte han også selv: “Since i was twenty one I have passed six years out of eleven in other countries – so that I am as much expatriated in habits as in

¹⁷⁸ Til John Murray, Ravenna 16. feb. 1821, i *BLJ* Vol. 8 side 79.

¹⁷⁹ Til John Murray, Ravenna 16. april 1820, i *BLJ* Vol. 7 side 77.

climate, and should feel hardly less strange in London than in Peking.”¹⁸⁰ Ifølge Byron selv så var altså denne evnen til omstilling blitt en slags vane for ham. Å ta Italias bør på sine egne skuldre, og å være villig til å kjempe for det han så på som italienernes felles kamp for frihet, var derfor naturlig for ham. Dette nære og gjensidige forholdet til Italia var det ikke alle andre tilreisende som hadde, og dette lot Byron seg irriterer seg over ved flere anledninger. La oss se hvordan han uttalte seg om turistene i Italia og hvordan han posisjonerte seg selv i forhold til dem ved hjelp av sin kunnskap om landet. Vinteren 1820 skriver han til Thomas Moore fra Ravenna:

However, I suspect I know a thing or two of Italy – more than Lady Morgan has picked up in her posting. What do Englishmen know of Italians beyond their museums and saloons – and some hack, *en passant*? Now, I have lived in the heart of their houses, in parts of Italy freshest and least influenced by strangers, - I have seen and become (*pars magna fui*) a portion of their hopes, and fears, and passions, and am almost inoculated into a family. This is to see men and things as they are.¹⁸¹

Byron hevder her for det første at han vet “en ting eller to” om Italia, i motsetning til andre engelskmenn som enten har vært eller er på gjennomreise i landet. Han trekker opp av hatten det faktum at han ikke var på gjennomreise, at han hadde tatt turen utenfor allfarvei, at han hadde bodd med italienerne og dermed tatt del i deres sorger og gleder. Et drøyt halvår senere har Byron en brevveksling med Murray hvor han hever seg selv over den gjengse turisten i Italia:

Why do you send me so much *trash* upon Italy – such tears &c. which i know *must be false*.¹⁸²

I told you as much before – as to what travellers report – what are travellers? – now I have lived among the Italians – not Florenced or Romed – and Galleried – and Conversationed it for a few months – and then home again – but been of their families – and friendships and feuds – and loves – and councils – and correspondence in a part

¹⁸⁰ Til Lady Byron, Ravenna 20. feb. 1820, i *BLJ* Vol. 7 side 40. For en grundig diskusjon av Byron og kosmopolitisme se kapittel 2.4.

¹⁸¹ Til Thomas Moore, Ravenna 31. aug. 1820, i *BLJ* Vol.7 side170-171.

¹⁸² Til John Murray, Ravenna 7. sept. 1820, i *BLJ* Vol. 7 side 172.

of Italy least known to foreigners – and have been amongst them of all classes – from the Conte to the Contadino – and you may be sure of what i say to you.¹⁸³

Murray hadde sendt Byron noen bøker og artikler om Italia, kanskje fordi han ønsket å fremprovosere et svar som det vi har sett. Igjen setter Byron sitt opphold i Italia opp som en motsetning til dem som er på en kort visitt. Han kaller de andre reisende for ”travellers,” og mens disse har spankulert i Firenze og Romas kunstgallerier sammen med fiffen har Byron vært i Ravenna og tilbragt tid med folk fra alle samfunnslag, både fyrster og bønder, ifølge ham selv. Disse “travellers” har skummet overflaten mens Byron hevder å ha gått i dybden. En av de bøkene Murray hadde sendt til Byron var Jane Waldies reiseberetning fra Italia med tittelen *Sketches Descriptive of Italy in the years 1816 and 1817*. Murray hadde nylig publisert boken på sitt forlag, og Byron hadde følgende å si om den:

(...) she evidently don't know the Italians – or rather don't like them – and forgets the *causes* of their misery and profligacy (*Matthews* and *Forsyth* are your men of tact) and has gone over Italy in *company* always a *bad* plan. – You must be alone with people to know them well. (...) These fools will force me to write a book about Italy myself to give them ”the loud lie.”¹⁸⁴

Som vi ser var ikke Byron spesielt begeistret for Waldies bok om Italia. Nok en gang gjentar han tanken om at for å forstå et folk må man tilbringe tid alene sammen med dem. Det mest interessant ved dette sitatet finner vi i de første linjene, hvor Byron hevder at Waldie uttaler seg om Italia uten å forstå hva som er den bakenforliggende grunnen til tingenes tilstand. Derfor følte Byron seg nesten tvunget til selv skrive en bok om Italia for å rette opp i de fordommene som var i ferd med å bre om seg som ild i tørt gress hva italienerne og deres kultur gjaldt. Murray hadde tidligere spurt om muligheten for å sette sammen nettopp en slik bok, men Byron hadde nektet:

You ask me for a volume of manners &c. on Italy; perhaps I am in the case to know more of them than most englishmen – because I have lived among the natives (...) but

¹⁸³ Til John Murray, Ravenna 23. sept 1820, i *BLJ* Vol. 7 side 180.

¹⁸⁴ Til John Murray, Ravenna 28. sept. 1820, i *BLJ* Vol. 7 side 183-184.

there are many reasons why I do not choose to touch in print on such a subject (...). Their moral is not your moral – their life is not your life – you would not understand it - (...) the habits of thought and living are so entirely different – and the difference becomes so much more striking the more you live intimately with them (...).¹⁸⁵

Ifølge Byron ville ikke en slik bok oppnå noe som helst da den ikke ville kunne bidra nevneverdig til en økt forståelse av Italia den italienske kultur. For å forstå den må man leve i den og ta del i den, ifølge Byron. Også i diktform hadde han gjort narr av de tilreisende som ikke klarte å tilpasse seg de lokale forhold:

And thus they bid farewell to carnal dishes,
And solid meats, and highly spic'd ragouts,
To live for forty days on ill-dress'd fishes,
Because they have no sauces to their stews,
A thing which causes many 'poohs' and 'pishes'
And several Oaths (which would not suit the Muse),
From travellers accustom'd from a boy
To eat their salmon, at the least, with soy;¹⁸⁶

Dette verset er hentet fra diktet *Beppo*, og han gjør her narr av de problemene de tilreisende hadde med å vende seg til venetianernes matvaner under det årlige karnevalet. Han beskriver dem som nesten infantile, når han hevder at de uffer og akker seg (poohs and pishes) når de ikke får severt det de er vant til å spise hjemme.¹⁸⁷ Byron ser ut til å ha ment at de som ankommer Italia uten å være forberedt på å følge stedets rytmer og kutymmer helst burde ha holdt seg hjemme. Maria Schoina fremhever dette når hun sier at Byron var “receptive to the new perspectives offered by his experience of other countries and reproached his compatriots for their insularity and resistance to external influence.”¹⁸⁸ Byron kan nemlig ses som et slags unntak når det gjaldt engelskmenn som reiste til Italia, i den forstand at han i stor grad forsøkte å møte landet og kulturen på dets egne premisser mens normen blant de tilreisende

¹⁸⁵ Til Murray, Ravenna 21. feb. 1820, i *BLJ* Vol. 7 side42.

¹⁸⁶ *Beppo*, Vers 7.

¹⁸⁷ Det italienske ordet *carnivale* er en omskrivning av det gamle ordet *carnelevare* som på sin side består av de to ordene *carne* (kjøtt) og *levare* (fjerne), og tradisjonen tro var det ikke vanlig å spise kjøtt under denne høytiden, men dette var tydeligvis ikke turistene beredt på å følge.

¹⁸⁸ Schoina 2009, side 107.

var en helt annen. Hva var normen? Hvordan kom engelskmennenes “insularity and resistance to external influence” til syne i deres møte med Italia?

4.4 Den gjengse turist som “orientalist”

Turister i Italia på 17- og 1800-tallet reiste som regel fra sted til sted i en lukket vogn og var dermed i minimal kontakt med de mennesker og samfunn de passerte. De aller fleste av disse engelskmenn og kvinner snakket ikke italiensk og de hadde heller ikke noe ønske om å komme i kontakt med de lokale. Når de stoppet opp for å sove på et hotell, eller var ankommet reisesens mål, så var det ikke snakk om å få seg et lokalt måltid. Den medbragte kokken okkuperte gjerne hotellets kjøkken for å lage kjent og kjær engelsk mat for reisefølget. I tillegg til at man oppsøkte de samme stedene som alle andre (Firenze, Roma, Napoli), bodde på de samme hotellene, gikk de samme sightseeing rutene for å se ting man på forhånd hadde lest om, så tok man også med seg mat hjemmefra. På disse opptråkkede stiene var faren for å trække i salaten minimal. Turistene kom i kontakt med de samme personene gang på gang. Ifølge Attilio Brilli, som har skrevet ekstensivt om turister i Italia på 17- og 1800-tallet, hevder at de reisende stort sett hadde kontakt med “hotelleiere og vertinner, servitører, kusker, hovslagere, stallgutter og stuepiker.” Videre langs sightseeing-rutene traff man selvfølgelig il cicerone (guiden), som var “fjern, overfladisk og upresis, en løgnaktig type som var interessert i å ta med seg sine kunder til de lokaler han samarbeidet med.”¹⁸⁹ Faren for å misforstå språk/kultur og dermed rote seg opp i problemer ble slik eliminert, og samtidig forsvant også muligheten til å forstå kulturen.

¹⁸⁹ Brilli 2003, side 11. Originalt sitat: (...) locandieri e ostesse piú o meno rapaci contornati da una pletora di lacché, camerieri, vetturini, postiglioni, maniscalchi, staffieri, garzoni e mozzi di stalla (...). Nei percorsi urbani c'era l'immanabile cicerone, confusionario, approssimativo, mendace, interessato a dirottare la clientela nei locali con i quali era in combutta (...).

De italienerne som livnærte seg langs/av de opptråkkede stier var etter hvert blitt klar over hvilke forventninger de besøkende hadde og søkte derfor å oppfylle disse i håp om belønning. Ved å følge de samme rutene, se de samme stedene og ved å møte de samme stereotypiske karakterene gang på gang, så skrev alle de tilreisende hjem og beskrev mer eller mindre de samme tingene. De fikk dermed bekreftet at de fordommene vedrørende italienerne man hadde tatt med seg på vei nedover kunne man trygt ta med seg hjem igjen uten å måtte fortolle dem. Italia ble altså behandlet som en kulisser, og italienerne var statister hvis eneste oppgave var å hjelpe den engelske tilreisende med å realisere de forventninger denne hadde med seg i bagasjen. Man forventet at det man møtte på i Italia korresponderte med det man hadde hørt om Italia før man reiste. Hva var det så de forventet seg eller ønsket å se? Syngende gondolførerne blant Venezias prangende palasser, stolte arvinger etter den romerske republikk i Romas gater, glade italienerne som visste å sette pris på sitt solrike klima og som kultivere sine solfylte landskap. Kort og godt stereotyper som var tegnet fra et britisk og utenforstående perspektiv. Brillì hevder at disse stereotypene bestod av:

(...) karakterer som korresponderte med pittoreske skisser, og dermed også de fordommer vedrørende Italia og italienerne som sirkulerte i den reisendes hjemland; Altså livløse mannekenger hvis eneste kjennetegn og unike egenskaper var deres respektive regionale pynt og kostymer.¹⁹⁰

Hvis man så skulle være så uheldig at man støtte på realitetene, altså fattigdom på bygda og i byene, forfalne palasser og en svært ustabil politisk situasjon, så satte disse tilreisende opp en indignert mine og begynte å snakke om hvor skuffet de ble over å se hvordan italienerne ikke var seg bevisste sin stolte fortid og at de derfor ikke var i stand til å ta vare på landet sitt. Historiker Giordano Bruno Guerri sier det slik at de fleste utenlandske besøkende, og spesielt de engelske, gav uttrykk for at de "elsket Italia mens de snakket nedsettende om

¹⁹⁰ Brillì 2003 side 15. Sitat på italiensk: essere folla costituita di figure di maniera rispondenti ai canoni del bozzettismo e del pittoresco, e con essi ai pregiudizi piú vieti che sull'Italia e sugli italiani circolano nei paesi d'origine dei viaggiatori, il che significa essere figure inconsistenti e inanimate, dei veri e propri manichini distinguibili tutt'al piú dai costumi e dagli orpelli regionali.

italienerne.”¹⁹¹ Landskapet ble lovpriset mens samfunnet ble fordømt fordi det på ingen måte lignet på de stolte republikker og imperier fra fortiden.

I sin artikkel med tittelen “Italy without Italians” (2002) går Italiaekspert Joseph Luzzi disse holdningene nærmere i sømmene. Han mener at nordeuropeiske forfattere på reise i Italia etablerte en dikotomi som på den ene siden bestod av det de så på som deres egne rasjonelle og progressive kulturer, og italienernes irrasjonelle og bakstreverske kultur på den andre. Han poengterer også følgende: “Many foreign writers believed, moreover, that Italy’s monumental past (especially that of Rome) represented the privileged historical source of their own individual nations and cultures.”¹⁹² Ettersom disse forfatterne under sine besøk, for eksempel i Roma, ble møtt av fattige lurendreiere og forfalne relikvier, mente de at italienerne ikke kunne være de rettmessige arvingene etter Romas stolte fortid.¹⁹³ Det var isteden nordeuropeerne, i dette tilfellet britene, som hadde rett til å krone seg med denne tittelen. De så det som sin oppgave å hegne om de fantastiske landskaper og monumenter fra fortiden som de hadde studert i bøker og nå var kommet for å se med egne øyne. De så det som sin rett til å snakke på vegne av det hellige Italia for de håpløse italienerne var ikke i stand til å ta vare på seg selv og sin arv. Dette kan leses i lys av de holdninger Edward Said beskrev i sin velkjente studie *Orientalism* (1978): “The Orient, in short, existed as a set of values attached, not to its modern realities, but to a series of valorized contacts it had had with a distant European past.”¹⁹⁴ Said tar i sin bok for seg forholdet mellom England og orienten. Her legger han frem eksempler på hvordan orientens kulturer (spesielt Egypt) har blitt forsøkt dominert av britene og deres kultur, og hvordan britene rettferdiggjorde sitt kolonistyre ved å hevde den britiske kulturs fortreffelighet. Denne typen etnosentrisme, i en oriensalsk kontekst, har Said kalt for orientalisme. Italia er ikke en del av orienten, så slik sett kan man ikke kalle det for orientalisme. Man kan fint hevde at mange reisende briter i Italia hadde et

¹⁹¹ Guerri 1997, side 188. Sitat på italiensk: “La maggior parte dei visitatori stranieri continuó ad amare l’Italia ed a disprezzare gli italiani; questo valse soprattutto per gli inglesi (...).”

¹⁹² Luzzi 2003 side 49-50.

¹⁹³ Et eksempel er Forum Romanum. Man begynte å gjøre utgravninger her først helt mot slutten av 1700-tallet, og det som møtte turistene der var stort sett gressende kuer.

¹⁹⁴ Said 1978, side 85.

orientalistisk forhold til italienerne og deres kultur. Jeg vil her parafrasere Said ved å si at Italia eksisterte for de engelske turistene som et sett med verdier. Disse verdiene var knyttet til at engelskmennene så Italias ruiner og historie som sin egen kulturelle arv, som sin egen fjerne fortid. De var ikke knyttet til det moderne Italias realiteter eller til samtidens italienske kultur.

På denne tida hadde det vokst frem teorier som forsøkte å forklare sosiale og kulturelle forskjeller gjennom teorier om klimaets påvirkning på personer og kultur. Disse teoriene sa at innbyggerne i kalde land av nødvendighet må være arbeidsomme, nøyaktige og systematiske og at de derfor tvinges til å reflektere over sine handlinger. Videre argumenterte disse teoriens tilhengere for at innbyggerne i varme land naturligvis er late, unøyaktige og usystematiske og at de dermed lar seg styre av følelsene som bruser gjennom deres varme blod.¹⁹⁵ Ut ifra disse tankene hadde den franske opplysningsfilosofen Montesquieu kommet frem til at man måtte ta høyde for disse ideene når man skrev lovene i et land. Dermed vil det være naturlig at samfunn i varmere land styres med en sterk hånd under et autoritært regime, for å holde orden på de varmlodige og impulsive individene, mens samfunn i kaldere land kan nyte liberale og demokratiske styresett. Om han har rett eller ikke får andre diskutere. At klima historisk sett har hatt en viktig innvirkning på et områdes økonomi og dermed dets mennesker, samfunn og kultur er det liten tvil om. Hvis man stopper opp der vil ikke teorien i seg selv være spesielt problematisk. Problemet oppstår når man hevder at disse varme landene må styres av personer fra de kalde landene fordi de førstnevnte er dårligere som land, fordi deres innbyggere har en dårligere moralsk forfatning og fordi nordboernes sosiale og politiske kultur er overlegen ”de varmlodiges” sosiale og politiske kultur. Å hevde at én kultur er bedre enn en annen kultur, er jo i grunn like absurd som å hevde at én kultur er bedre enn en annen kultur.

Det var nettopp disse orientalistiske og imperialistiske holdningene de engelske turistene i Italia tok med seg på sin tur over alpene og tilbake igjen. Engelske aristokrater reiste rundt i

¹⁹⁵ Se Brillì 2003 side 29-33 for mer om dette i forbindelse med engelske turistenes syn på Italia på 17- og 1800-tallet.

Italia og brukte disse ideene som begrunnelse for at de hadde et slags eierskap til landet fordi de stakkars italienerne fortsatt i stor grad levde av jorda og ikke hadde det samme politiske system som man var så stolte av i England. Uansett, denne holdningen de hadde overfor Italia, denne bedømmelsen av landskapet og folket ut ifra ens egne forventninger og sin egen kulturelle horisont, førte til at mange av disse turistene betraktet landet og folket med et etnosentrisk/orientalistisk blikk. Selv Byrons gode venn Shelley, som selv hadde bodd mange år i Italia, hadde en lignende holdning overfor italienerne:

There are two Italies, one composed of green earth and transparent sea and the mighty ruins of ancient times, and aerial mountains...the other consists of the Italians of the present day, their works and ways. The one is the most sublime and lovely contemplation that can be conceived by the imagination of man; the other the most degraded disgusting and odious.¹⁹⁶

Shelley var slik sett forholdsvis lik de andre turistene i sine holdninger overfor italienerne. Han hadde lest i brosjyren før avreise om den romerske republikk, grandiose byggverk og renessansens genier. Når han så ble vitne til den andre siden av medaljen ble han sur fordi italienerne ødela opplevelsen hans. Som hår i en suppe beskrev italienerne som “a miserable race.”¹⁹⁷ Gjennom slike overfladiske kommentarer uten å vise særlig vilje til å forstå hvorfor situasjonen var slik den var og ved å forvente at Italia skulle være en tidløs kulisser, sementeres etter hvert tanken om landet som “un paradiso abitato dai diavoli.”¹⁹⁸

4.5 Byron og det paradoksale

Byron angrep aldri sin nære venn Shelley for disse holdningene selv om det var dette nettopp denne fordomsfulle og overfladiske måten å forholde seg til et land på som Byron stadig vekk sablet ned i sine brev og i sine dikt. I møte med Byrons brev og poesi kommer slike

¹⁹⁶ Shelley sitert i Cavaliero 2007, side 42.

¹⁹⁷ Shelley sitert i Cavaliero 2007, side 37.

¹⁹⁸ Cavaliero 2007, side 39.

paradokser og dobbeltkommunikasjon stadig til syne. Nå skal jeg ta for meg nettopp denne paradoksale siden ved Byron og hans tekst fra, og liv i Italia. Maria Schoina påpeker at måten Byron skaper seg en italiensk identitet på og hans stadige forsøk på å heve seg selv over de andre tilreisende britene, er et uttrykk for “an oblique assertion of the incompleteness of his native identity, as well as a critique of the deficiencies of British society and the liabilities of the British empire.”¹⁹⁹ Dette har jeg også vist og argumentert for i løpet av denne avhandlingens foregående kapitler, men det var ikke slik at Byron kastet hele sin tilhørighet til det britiske på sjøen, og det var ikke slik at alt det han skrev og gjorde i Italia kan puttes i boksen for kulturrelativisme og antiturisme. Når jeg nå har vist hvordan Byron presenterte seg selv i klar motsetning til de andre engelske turistene, så er det også viktig å påpeke den dobbeltkommunikasjonen han drev med. Han skrev følgende i Ravenna, November 1820:

When a man hath no freedom to fight for at home,
Let him combat for that of his neighbours;
Let him think of the glories of Greece and Rome,
And get knocked on the head for his labours.²⁰⁰

Selv om Byron ikke var en av de som bidro til sementeringen av de italienske stereotypiene, og selv om han i langt større grad enn andre tilreisende kan sies å ha hatt en kulturrelativistisk tilnærming til Italia og det italienske, så ser man også hos ham tendenser til etnosentriske, imperialistiske og det vi med Edward Said kan kalle orientalistiske holdninger. Han hevder i det korte diktet ovenfor at dersom man allerede har vunnet friheten i sitt hjemland, så bør man kjempe for at sine naboer oppnår den samme friheten. Det Byron her tar for gitt er at hans naboer har den samme oppfatningen som han om hva frihet består av. Dette er også en forutinntatt holdning. Byron skrev følgende i sin dagbok: “Only think – a free Italy!!! Why there has been nothing like it since the days of Augustus. I reckon the times of Caesar (Julius) free (...).”²⁰¹ Her gjør han nettopp det han selv kritiserte sine landsmenn for: han måler 1800-tallets Italia opp mot Caesars dager og slik antyder at landet politisk sett ikke lever opp til sin

¹⁹⁹ Schoina 2009, side 91.

²⁰⁰ Fra Byrons *Occasional Pieces (1804-1824)*, sitert i Cavaliero 2005, side 8.

²⁰¹ Byrons dagbok, Ravenna 18. feb. 1821, i *BLJ* Vol. 8 side 47.

store fortid. Og hvilken frihet er det Byron snakker om? Hadde han spurt italienerne på bygda utenfor Ravenna om de følte seg ufri i forhold til hva deres forfedre gjorde for ett tusen åtte hundre år siden? Byron var faktisk klar over at den revolusjonen som han og Carbonari-brødrene hans ønsket å sette i gang i liten grad interesserte det italienske folket:

If they gather, - 'which is to be doubted,' – they will not muster a thousand men. The reason of this is, the populace are not interested, - only the higher and middle orders. I wish that the peasantry were; they are a fine savage race of two-legged leopards.²⁰²

Det fikk altså bare være at de lavere sosiale sjikt ikke ville være med. Det er ikke nødvendigvis slik å forstå at den gjengse italiener var en uttalt motstander av en samling av halvøya. De var rett og slett bare ikke spesielt opptatt av ideen om Italia som én samlet nasjon. Det hadde de ikke tid til, for de fleste var opptatt med å tjene til livets opphold, gjerne gjennom aktiviteter knyttet til jordbruk. De aller fleste av "italienerne" snakket ikke engang italiensk, som var et samlespråk basert på den florentinske dialekten, men sine egne dialekter og disse varierte igjen fra by til by.²⁰³ Dette var en av faktorene som var med på å gjøre det vanskelig å spre revolusjonens budskap, både skriftlig og muntlig, slik at mannen i gata i de forskjellige byene og på landsbygda kunne gjøre seg opp en mening og deretter samle seg under en felles fane. Det eksisterte uansett ingen nasjonalfølelse eller revolusjonsvilje av betydning hos den gjengse italiener når Byron var i Italia. Denne manglende støtten i befolkningen, mangelen på en felles italiensk kultur og identitet, gjorde at den prosessen som skulle samle halvøya under ett flagg tok godt og vel seksti år å gjennomføre.²⁰⁴

Tanken om at den politiske kulturen man hadde dyrket frem i England var den beste av alle politiske kulturer, at det var den som best hadde tatt opp i seg idealene fra fortidens Roma og

²⁰² Byrons dagbok, Ravenna 24. jan. 1821, i *BLJ* Vol. 8 side 34.

²⁰³ Ifølge studier gjort av forskjellige linguister var prosentandelen av italiensktalende innbyggere ved samlingen av landet i 1861 svært lav: "Estimates of the numbers of those able to speak Italian at the time of Unification range between 2.5% of the population, according to De Mauro, through 9.52% (or about two and a quarter million persons), according to Castellani." (Maiden 1995 side 8). Tallet var neppe høyere når Byron var i landet. Maiden henviser her til de italienske linguistene Tullio De Mauro og Arrigo Castellani, se De Mauro 1970 og Castellani 1982 for mer om dette.

²⁰⁴ For mer om samlingen av Italia og analyser av denne prosessen se Beales/Biagini 2005 og Maturi 1971.

at britene derfor hadde rett til å snakke på andres vegne, var blant de viktigste argumentene de brukte for å legitimere imperiet sitt. De rasjonelle nordboerne så seg selv som mer opplyste og frie enn de irrasjonelle og bakstrevsøringene. Derfor mente de førstnevnte at de hadde rett til å styre, og plikt til å “hjelp”, de sistnevnte. Den engelske koloniseringen av verden økte i omfang utover 1800-tallet og disse ideene tok stor plass i samtidens politiske og vitenskapelige diskurser. Italia var aldri innlemmet i det britiske imperiet, men som jeg har vist finner man igjen denne imperialistiske holdningen også i den gjengse britiske turist sitt møte med Italia. Byron mente nemlig tydeligvis å vite hva som var til det beste for alle innbyggerne på den langstrakte halvøya. Han snakket derfor på deres vegne og kan slik sett plasseres i denne tradisjonen.

Det finnes også mer konkrete eksempler på hvordan også Byron tok med seg engelske standarder i bagasjen, og deretter reagerte med forferdelse over at italienerne ikke fulgte disse. Et av tilfellene finner vi når en mann skulle brennes i Lucca for blasfemi, hvorpå Byron henvendte seg til jarlen av Guilford for å spørre om han kunne trekke i noen tråder: “Some of our Countrymen here as well as myself are shocked at this horrible mode of punishment (...). We wish to have the punishment commuted, if the man *cannot* be saved.”²⁰⁵ Dette kan også karakteriseres som etnosentrisme, en holdning som Byron støtt og stadig kritiserte sine landsmenn for å utøve i Italia. For Byron var det jo nettopp dette som skilte ham fra de andre reisende, det var på bakgrunn av dette at han “argumenterte” for sin overlegenhet overfor disse. Man kan hevde at den etnosentrismen jeg har påpekt hos den gjengse turist i datidens Italia ikke kan sammenlignes med dette fordi Byron forsøker å redde en mann fra henrettelse og at han derfor har gode intensjoner, men mekanismen er den samme. Byrons frihetsforkynnelse på andres vegne og hans ønske om å eksportere liberale idealer og nedkjempe det han så som reaksjonære holdninger, er preget av hans britiske perspektiv. Der turistene ikke justerte sitt gastronomiske kompass etter å ha ankommet Italia, lot Byron i enkelte tilfeller være å justere sitt moralske kompass. Byron hadde tatt på seg en helt annen holdning i sin brevveksling med Murray når de diskuterte ideen om en bok om den

²⁰⁵ Til Jarlen av Guilford, Pisa 12. des 1821, i *BLJ* Vol. 9 side 79.

italienske kultur for det britiske folk: “Their moral is not your moral – their life is not your life – you would not understand it - (...) the habits of thought and living are so entirely different (...).”²⁰⁶ Her hadde han opptrådt i den andre enden av skalaen når han påpekte at italienernes moral ikke var den samme som britenes moral. I forbindelse med den nevnte blasfemisaken oppførte han seg derimot nettopp som om hans britiske moral også burde være italienernes moral.

Byron fikk også stadig tilsendt ting og tang fra England. Han ber flere ganger Murray om å sende ham tidsskrifter, tannbørster og spesielle matvarer som ikke var å oppdrive i Italia. Det totale fraværet av alt som var engelsk, som han stadig vekk smykket seg med, var altså en sannhet med modifikasjoner. I tillegg var han i Venezia nøye med å påpeke at en av grunnene til at han valgte å bosette seg i byen var at det var få engelskmenn der. Det stemmer nok det, men en av grunnene var også de lave prisene. Dette var for øvrig ofte hovedgrunnen til at forfattere og kunstnere bosatte seg sør for alpine i perioder. Der holdt nemlig pengene lenger. Leia var lav, maten var billig og sist men ikke minst så var damene billige. I Venezia kunne Byron fortelle om hvor lite penger han brukte der:

(...) in the two years I have been at Venice – I have spent about five thousand pounds - & I needed not have spent one third of this – had it not been that I have a passion for women which is expensive in its variety every where but less so in Venice than in other cities. (...) the sum of five thousand pounds sterling is no great deal – particularly when I tell you that more than half was laid out on the Sex – to be sure I have had plenty for the money – thats certain (...).²⁰⁷

Daryl S. Ogden har tatt for seg disse sidene ved Byrons opphold i Venezia i sin artikkel “Byron, Italy and the Poetics of Liberal Imperialism” (2000). Her hevder han blant annet at Byron utnyttet til fulle den kulturelle kapital han var i besittelse av i kraft av sin rolle som engelsk aristokrat og populær poet, gjennom at han oppførte seg som om Venezia var hans egen fornøylespark. Ogden tilskriver Byron en “unself-conscious imperialist attitude” ved å påpeke at han utnyttet sin posisjon som rik engelskmann i Venezia, mens han tilsynelatende

²⁰⁶ Til Murray, Ravenna 21. feb. 1820, i *BLJ* Vol. 7 side 42.

²⁰⁷ Til Basil Hall, Venezia, i *BLJ* Vol. 6 side 65-66.

ikke så ut til å tenke over at han, riktignok i mindre skala, gjorde det samme som han hadde kritisert de østerrikske okkupasjonsmaktene for å gjøre: nemlig å utnytte Italia og italienerne.²⁰⁸ Ogden har kalt denne tendensen hos Byron for *liberal imperialism*, og har beskrevet den på følgende måte: “(...) Byron alternated – often in the same poem – sometimes in adjacent lines – between Orientalizing Italy in the manner of an arch-imperialist and Occidentalizing it in the style of a liberal nationalist.”²⁰⁹ I ett øyeblikk hyller han det autentiske og partikulære og kjefter opp de overfladiske turistene, for deretter å uttale seg fra et etnosentrisk ståsted ved å forkynne universalistiske ideer om hva som er rett og galt, godt og vondt.

Disse faktorene må også tas med i beregningen når man skal snakke om Byron som antiturist, for å vise at det også finnes eksempler hos Byron på nettopp de etnosentriske, imperialistiske og turistiske holdningene han kritiserte de andre tilreisende for å ha. Disse eksemplene på det jeg mener er dobbeltkommunikasjon fra Byron er hentet fra forskjellige samtaler, forskjellige dikt og i det hele tatt fra forskjellige kontekster. Det ville være urettferdig, og akademisk sett lite interessant, å kreve av Byron at alle hans uttalelser korresponderer med hverandre. Det er klart at Byron, som de fleste andre mennesker, tilpasset seg den situasjonen han befant seg i. Ingen av oss er hel ved. Det er allikevel viktig å understreke Byrons dobbeltkommunikasjon. For det første bidrar det til å understreke at det finnes flere måter å lese hans forhold til Italia på, og for det andre fordi det bidrar til å ytterligere belyse hvordan han bruker visse holdninger og handlinger bevisst som strategier for å fjerne seg og sitt image fra turistens. Disse paradoksene kan også med fordel leses inn i det romantiske idékompleks. Fokuset på følelser, autentisitet og enkeltindividets frie utfoldelse vil jo føre til tanker og uttrykk som spriker, og som vi har sett gikk tilsynelatende motstridende foretakender og holdninger hånd i hånd med hverandre hos Byron. Slik sett kan det paradoksale kalles for typisk romantisk, og Byron for et barn av sin tid.

²⁰⁸ Ogden 2000, side 122-124.

²⁰⁹ Ogden 2000, side 115.

4.6 Akkulturasjon som antiturstisk strategi

Der de andre tilreisende stort sett hadde spasert bedagelig på opptråkkede stier med sine fordommer og forventninger som guidebok, hevdet altså Byron å ha en helt annen tilnærming til Italia og dets folk. Dette ønsket og behovet om å forstå andre kulturer og mennesker ser ut til å ha vært et slags karaktertrekk hos Byron, han hadde nemlig gjennomgått en lignende akkulturasjonsprosess under sitt opphold i Hellas i 1810. Litteraturviter J.A. Hubbell har skrevet om dette i *Byron's Cultural Ecology* (2010). Her påpeker han blant annet at Byrons "temperate-stoic-immersive travel is the epistemological process that triggers his environmental unconscious so that he can become aware of how the Greek environment constructs and is constructed by Greek culture." Gjennom sine språkkunnskaper fikk altså Byron tilgang til lokal kultur og tilegnet seg slik en dyp forståelse for den greske kultur og dens gjensidige forhold til det landskapet og som omringet den og dens mennesker. Han kunne vise til sitt opphold i landet og den kunnskapen han hadde tilegnet seg der, og dette "became Byron's general strategy for claiming authority to speak on a broad number of subjects."²¹⁰ Byron talte grekernes og Hellas sak, blant annet gjennom å vise at han var en sterk motstander av at Lord Elgin fikk grave ut marmor skulpturer fra Partenon i Athen og flytte dem til London for å stille dem ut. Etter sitt Italia opphold reiste Byron tilbake til Hellas i 1823 for å kjempe mot de tyrkiske okkupasjonsstyrkene, noe som forøvrig skulle bli hans bane. Poenget er at den måten Byron identifiserte seg selv med Italia på, og deretter snakket nedsettende om de som ikke kjente landet like godt som han selv, ikke var et engangstilfelle. Han hadde gjort det samme i Hellas. Denne akkulturasjonsprosessen som Byron gjennomgår i Italia er altså et uttrykk for hans generelle holdning til turister og et eksempel på hans tilbøyelighet til å ta i bruk antiturstiske strategier for å forsikre seg om at han ikke ble tatt for å være en av turistene. Som Hubbell sier det: "Byron's immersion is an epistemological method that he used to overcome his outsider status and speak authoritatively

²¹⁰ Hubbell 2010, side 187.

about Greece.”²¹¹ Du kan uten problemer stryke ut “Greece” i dette sitatet, sette inn “Italy,” og påstanden vil fortsatt være gyldig.

Gjennom å bruke “immersive travel” som epistemologisk metode forsøkte antituristen Byron å forstå og å tilpasse seg det stedet han befant seg på, slik at han var i stand til å møte kulturen på dens egne premisser. Målet var en autentisk og unik opplevelse. Ifølge turismeforskeren Dean MacCannell vil de fleste reisende, i større eller mindre grad, forsøke å få tilgang til denne autentisiteten som befinner seg bak de turistiske kulisser:

Being ‘one of them,’ or at one with ‘them,’ means, in part, being permitted to share back regions with ‘them.’ This is a sharing which allows one to see behind the others’ mere performances, to perceive and accept the others for what they really are.²¹²

Jeg har i løpet av dette kapittelet vist hvordan Byron, ved å lure seg inn bak de turistiske kulissene (back regions) hvor de fastboende viste sitt sanne jeg, mente å kunne se italienernes sanne ansikt. Tilgang til disse rommene, innpass i et lokalsamfunn, og den unike og autentiske opplevelsen av en kultur og et landskap som dette altså fører til, var antituristen Byrons store trumfkort og hans viktigste retoriske strategi når han forsøkte å fremstille seg selv som en bedre reisende enn de andre turistene. Etersom Byron kunne vise til at han hadde tilgang til Italias ‘back regions,’ gav det ham kredibilitet nok til å kunne drive med en slags retorisk hersketeknikk for å posisjonere seg overfor de andre tilreisende. Byron hevdet å kjenne det autentiske Italia, mens turistene kun kjente til “Italia.” Slik kunne han fremstille seg selv som en italiener, som “one of them.” Slik blir hans akkulturasjonsprosess, hans tilegnelse av det italienske, til en antiturstisk strategi. Dette bekreftes av Byron selv, så jeg lar ham få det siste ordet her: “(...) you must not mind what the English fools say of Italy – they know nothing – they go gaping from Rome to Florence and so on – which is like seeing England in Saint James’s Street. – I live with the people – and amongst them - & know them (...).”²¹³

²¹¹ Hubbell 2010, side 187.

²¹² MacCannell 1976, side 94.

²¹³ Til Lady Byron, Ravenna 10. okt. 1820, i *BLJ* Vol.7 side 256-257

5 Heltedåder og prøvelser

Portovenere – Venezia - Ravenna

Nå har jeg vist hvordan Byron følte seg så hjemme i Italia at han skapte den italienske versjonen av seg selv gjennom en akkulturasjonsprosess og hvordan han kunne bruke sin tilegnede kunnskap om Italia til å hevde sin overlegenhet overfor den gjengse turist. I dette kapittelet skal jeg vise hvordan Byron følte seg så trygg på sine omgivelser at han kunne trå ut av den gjengse turistens komfortsone og utsette seg selv for fare, for deretter å kommunisere det frivillige ubehaget han hadde gjennomgått, og hvordan dette kan forstås i lys av det romantiske idékompleks. Den antitouristiske strategien som står i sammenheng med dette har jeg kalt for *heltedåder og prøvelser*.

Hvert år i august måned kaster hundrevis av menn seg i havet ved den lille byen Portovenere i Liguria. Deretter svømmer de om kapp de cirka åtte kilometerne over gulfen til byen Lerici. Gulfen lyder navnet *Golfo dei poeti* og denne offisielle havsvømmekonkurransen kalles *Coppa Byron*. Hvorfor heter konkurransen det? På forsommeren i 1822 hadde Byron ankret opp med sin skonnert *Bolivar* utenfor Portovenere fordi hans gode venn Shelley hadde funnet seg et hus for sommeren i Lerici. Den gangen gikk det ingen ferje tvers over sundet slik det gjør i dag. Å gå de drøye ti kilometerne var nok uaktuelt for Byron med sitt haltende ganglag og hestene hans stod i Pisa. Byron hadde etter sigende et ønske om å besøke sin gode venn, og istedenfor å la seil og vind gjøre jobben kastet han seg i vannet og svømte avgårde. Vil ryktet ha det til. Det er denne svømmeturen som har gitt navnet til det som i dag er Italias største havsvømmerkonkurranse, og rett ved ”startstreken” finner du også *Grotta Byron* med inskripsjonen: ”Denne grotten var inspirasjonen til Lord Byron og man minnes den udødelige poeten og modige svømmeren som motsto havets bølger når han svømte fra Portovenere til Lerici.” Men er denne historien sann? Og hvorfor er det interessant for denne avhandlingen hvorvidt den er sann eller ikke?

5.1 Byron og havet

Havet hadde en spesiell plass i de romantiske dikternes verden. Saltvannsmarinerte fortellinger om havets farer var svært populære i 1800-tallets England. Det hadde med tiden oppstått en egen sjanger for denne typen poesi og litteratur som man senere har kalt for *shipwreck narratives*.²¹⁴ Noen av de mest kjente eksemplene på dette finner vi i Daniel Defoes velkjente roman *Robinson Crusoe* fra 1719 og i Samuel Taylor Coleridges store diktverk kalt *The Rime of the Ancient Mariner* fra 1798.²¹⁵ De handler begge i grove trekk om en forlist sjømann og hans lange vei hjem. Byron selv hadde lagt handlingen til canto nummer to av *Don Juan* (1819) til en slik setting, og han fant stadig plass til vers og linjer om havet i sine dikt. I *CHP IV* hyllet han det våte element med følgende linjer:

And i have loved thee, Ocean! And my joy
Of youthful sports was on thy breast to be
Borne, like thy bubbles, onward: from a boy
I wantoned with thy breakers – they to me
Were a delight; and if the freshening sea
Made them a terror – ’twas a pleasing fear,
For i was as it were a Child of thee,
And trusted to thy billows far and near,
And laid my hand upon thy Mane – as I do here.²¹⁶

I disse vendingene ser Byron på seg selv som et barn av havet, videre anerkjenner han også dets farer, men dette er en type fare og frykt han ser på som en utfordring og en inspirasjon heller enn et hinder. Dette var ikke en holdning Byron kun tok på seg på papiret. Myten vil som nevnt ha det til at han svømte over *Golfo dei poeti* i 1822, men det stemmer nok ikke. Myter og historier om de poetene som oppholdt seg langs Liguria kysten i denne perioden

²¹⁴ Se Carl Thompsons bok *Romantic-Era Shipwreck Narratives* (2007) for mer om dette.

²¹⁵ Bokens hele og fulle tittel er litt lenger: *The Life and Strange Surprizing Adventures of Crusoe, Of York, Mariner: Who lived Eight and Twenty Years, all alone in an un-inhabited Island on the Coast of America, near the Mouth of the Great River of Oroonoke; Having been cast on Shore by Shipwreck, wherein all the Men perished but himself. With An Account how he was at last strangely deliver'd by Pyrates* (1719). Tittelen gir et bilde på hvor populære disse historiene var. Her var det viktig å understreke hva boken handlet om. En spoiler alert hadde for øvrig vært på sin plass.

²¹⁶ Byron, *CHP IV* vers 184.

finnes det flere av,²¹⁷ og som litteraturviter Margaret Brown sier om Byrons svømmetur til Lericci: “No documentary evidence supports this claim (...).” Videre spør hun også: “but does not a great deal happen in everyone’s life which is not recorded?”²¹⁸ Hun har et poeng, men som vi har sett var Byron opptatt av å styre sitt eget image, og som vi skal se så gjaldt dette i stor grad også fakta rundt de fysiske bravader han kastet seg ut i.

Denne myten har antagelig vokst ut av en lignende historie, og den historien er veldokumentert. Percy Shelleys båt forsvinner i en storm på vei tilbake til Lericci fra Livorno 8. juli 1822. En ukes tid etter skylles liket opp på stranden, og 18. juli blir han kremert i vannkanten ved Viareggio. Der var Byron tilstede. Man vet at han var svært nedfor grunnet Shelleys død, man vet at det var meget varmt i været og man vet at han svømte ut til båten sin mens Shelley ble kremert. Om dette var en måte å avreagere på eller om det var en måte å unnslippe varmen på vites ikke sikkert. Selv henviste han til hendelsen i et brev en måneds tid senere: “The other day at Viareggio, i thought proper to swim off to my schooner (the Bolivar) in the offing, and thence to shore again – about three miles, or better, in all.”²¹⁹ En svømmetur på drøye fem kilometer som forøvrig førte til at han ble meget solbrent.²²⁰ Kanskje har myten om Byrons svømmetur over *Golfo dei poeti* vokst ut av denne historien.

Slike svømmeturer var uansett ikke noe Byron var ukjent med. Under sin reise i det nære Østen, en reise som skulle legge rammen om den første cantoen av *CHP*, la han i 1810 ut på svømmetur over Hellesponten eller Dardanellene som det kalles i dag. Dette er stredet som skiller Europa fra Asia i det nordvestlige Tyrkia, og Byron ble kjent som den første som hadde klart å overvinne de sterke strømmene og komme seg i land på andre siden. Byron

²¹⁷ Et eksempel er H.C. Andersen. Byen Sestri Levante har tatt ham til seg, og byen har skole, fotballstadion og en gate oppkalt etter ham. Videre heter byens største bukt *baia delle favole* (fablenes bukt) og hvert år siden 1956 arrangeres en stor internasjonal barnelitteraturfestival her med navnet *Premio Andersen*. At Andersen bodde og skrev sine fabler og eventyr i denne vakre byen tar de fleste av dens innbyggere for gitt. Faktum er at han oppholdt seg der i en natt, på vei mot Roma i 1833.

²¹⁸ Brown, Margaret. 1973, side 48.

²¹⁹ Til Thomas Moore, Pisa 27. aug. 1822, i *BLJ* Vol. 9 side 196.

²²⁰ Hendelsen nevnes også i Teresa Guicciolis bok *Vie de Lord Byron en Italie*, og den avflasede huden fra ryggen til Byron tok hun vare på og disse hudflakene kan man faktisk ”konsultere” i Biblioteca di Classense i Ravenna den dag i dag.

hadde lest gresk mytologi og ville kopiere sagnfiguren Leander som etter sigende skal ha svømt over stredet for å treffe sin elskede Hero. Diktet med tittelen *Written After Swimming from Sestos to Abydos* (1812) handler om turen over dette stredet, og Byron skriver der at Leander hadde svømt for kjærligheten mens han selv hadde svømt for hederen. Denne hederen var Byron fast bestemt på å nyte til fulle. Forlegger Murray gav ti år senere ut en bok av diplomaten William Turner, hvor forfatteren hevdet at Byron hadde valgt den lette veien over stredet ved å svømme med strømmen og at dette ikke kunne sammenlignes med Leanders bragd som etter sigende hadde svømt begge veier.²²¹ Byron svarer på kritikken og argumenterer sin sak i et brev til Murray fra Ravenna i 1821:

My object was to ascertain that the Hellespont could be crossed *at all* by swimming – and in this – Mr. Ekenhead & myself both succeeded – the one in an hour and ten minutes – the other in one hour and five minutes. The *tide* was *not* in our favour – on the contrary the great difficulty was to bear up against the current – which so far from helping us to the Asiatic side – set us down right towards the Archipelago.²²²

Videre i det samme brevet tar han opp lignende hendelser over de neste fire sidene for å vise at han var en autoritet når det kom til svømming. Han påpeker blant annet følgende: “I was three hours in swimming across the Tagus – which is much more hazardous, *being two hours* longer than the passage of the Hellespont.”

Under sin tid i Italia var han heller ikke fremmed for å hoppe i havet. Jeg har allerede nevnt hvordan han svømte ut til båten sin når Shelley ble kremert på stranden, og i Juni 1818 hadde han svømt om kapp med to andre engelskmenn og en italiener i Venezia: “I have just been swimming from Lido to the Riva (...) none of them went even half the distance – but got back into their gondolas - & drest & were probably at dinner – before i had done my progress (...).”²²³ Noen dager senere svømmer han igjen:

²²¹ *Journal of a Tour in the Levant* (1820).

²²² Til John Murray, Ravenna, 21. feb. 1821, i *BLJ* Vol. 8 side 80-81.

²²³ Til Hobhouse, Venezia 16. juni 1818, *BLJ* Vol. 6 side 51.

Since my last i have had another *Swim* against Mingaldo – leaving him breathless & five hundred yards behind hand before we got from the Lido to the entrance of the Grand Canal. – Scott went from Lido as far as the Rialto - & was then taken into his Gondola – I swam from Lido right to the end of Grand Canal (..) and coming out finally at the end opposite Fusina and Maestri (...) the whole distance computed by the Venetians at four and a half Italian miles. – I was in the sea from half past 4 till a quarter past 8 – without touching or resting.²²⁴

Begge disse brevene er adressert til Hobhouse, men Byron gjentok de samme historiene i sin brevveksling med Douglas Kinnaird. Også denne svømmeturen hentet han frem og brukte i den nevnte polemikken overfor William Turner: “I had been in the water by my watch without help or rest – and never touching ground or boat *four* hours and *twenty* minutes.”²²⁵

5.2 Fryktløse Byron

Byron var også svært glad i å ri på hest, og snakket ofte varmt i sine brev om turer på hesteryggen. Under sin tur til Roma i 1817 hevdet han for eksempel at han var “(...) hardly of my horses back the whole time (...).”²²⁶ Heltedåder fra hesteryggen var han ikke ukjent med. Han skal blant annet ha reddet en kvinne fra henrettelse ved drukning i Athens havneby Pireus etter å ha entret scenen på sin hest. Soldaten som holdt kvinnen ville ikke slippe henne, så Byron trakk pistolen, truet med å skyte, og fikk deretter forhandlet frem en avtale for å spare den unge kvinnens liv.²²⁷ Under sitt opphold i Venezia hadde han under en ridetur langs landeveien på fastlandet støtt på et reisefølge med kjerre, hvorpå en mann inne i vognen forsøkte å skremme hesten til Byron:

Last week i had a row on the road with a fellow in a carriage, who was impudent to my horse. I gave him a swinging box on the ear, which sent him to the police, who

²²⁴ Til Hobhouse, Venezia 25. juni 1818, *BLJ* Vol. 6 side 54-55.

²²⁵ Til John Murray, Ravenna, 21. feb. 1821, i *BLJ* Vol. 8 side 81.

²²⁶ Til Douglas Kinnaird, Venezia 30. mai 1817, i *BLJ* Vol. 5, side 231. For øvrig vet man at dette er en sannhet med modifikasjoner, da han blant annet brukte et par dager på å sitte modell for marmorbysten som den kjente danske skulptøren Thorvaldsen laget av ham.

²²⁷ Se Marchand 1957, Vol. 1 side 257, for mer om denne historien.

dismissed his complaint. Witnesses had seen the transaction. He first shouted, in an unseemly way, to frighten my palfry. I wheeled round, rode up to the window, and asked him what he meant. He grinned, and said some foolery, which produced him an immediate slap in the face, to his utter discomfiture. Much blasphemy ensued, and some menace, which I stopped by dismounting and opening the carriage door, and intimating an intention of mending the road with his immediate remains, if he did not hold his tongue. He held it.²²⁸

Byron skygget altså ikke banen for å utøve selvjustis mot det han så som dårlig oppførsel og urett, og han kommenterer sin inngripen overfor den høylytte herremann på sin sedvanlig nonchalante og selvfølgelige måte. Denne inngripen er jo i seg selv ikke så spesiell, mange ville tatt til orde mot slik oppførsel, men det faktum at han gjentar denne historien tre ganger i sin brevveksling, både til Murray, Kinnaird og Moore, forteller oss at dokumentasjon og fremstillingen av slike hendelser var viktig for Byron.

Jeg har tidligere vært inne på Byrons involvering med Carbonari-bevegelsen som et eksempel på hvordan han tok til seg den italienske kulturen. Konspiratorisk aktivitet mot de østerrikske styresmakter var selvfølgelig også forbundet med fare, og Byron fremhevet dette i sine brev fra Ravenna:

We are on the eve of a row here – Italy’s primed and loaded – and many a finger itching for the trigger. – So write letters while you can. I can say no more in mine for they open all.²²⁹

The Italian vespers are fixed for the tenth of Septr. – You understand this for I dare not trust more to paper and scrawl this as unintelligibly as I can – if they strike you may or may not hear from me again – but that don’t matter, write.²³⁰

Byron var klar over at han løp en viss risiko ved å skrive om disse tingene, ettersom all post som ble sendt fra Italia og over alpene undergikk østerrikerens sensur. Han var også klar over at østerrikerne var klar over hvilke sympatier han hadde: “(...) they put up a paper about three months ago – denouncing me as the chief of the Liberals - & stirring up persons to

²²⁸ Til Thomas Moore, La Mira 10. juli 1817, i *BLJ* Vol. 5 side 250.

²²⁹ Til John Murray, Ravenna 12. aug. 1820, i *BLJ* Vol. 7 side 158.

²³⁰ Til John Murray, Ravenna 25. aug. 1820, i *BLJ* Vol. 7 side 162.

assasinate me. – But this shall never silence nor bully my opinions.”²³¹ Dette oppslaget nevner han også i et brev til Kinnaird noen dager senere, og han er tydelig i sin tale når han nekter å la seg føye. Den risikoen det innebar var han tydeligvis villig til å ta, og han poengterte dette ved flere anledninger. Han poengterte også at de andre tilreisende engelskmenn ikke var like fryktløse som han selv:

(...) there is that brewing in Italy – which will speedily cut off all security of communication and set all your Anglo-travellers flying in every direction with their usual fortitude in foreign tumults.²³²

Byron ironiserer her over det han ser som sine landsmenns fravær av heltemot når de befinner seg i utlandet. Implisitt i denne ironien ligger det en viss selvhevdelse, for Byron viser klart og tydelig at han, i motsetning til de andre, ikke har til intensjon om å stikke av.

5.3 Byron og jakten på det sublime i romantikken

Det er tydelig at dette våghals-imaget var noe Byron pleide med omhu. Å utsette seg selv for denne typen prøvelser var på ingen måte vanlig for de fleste av datidens reisende. Vi har sett i kapittelet fire hvordan normen blant turistene var å ta med seg flest mulig av hjemmets trygge rammer på tur, dette gjaldt også for hvordan de forholdt seg til havet. Bading for rekreasjonens og helsens skyld var et fenomen som i England ble populært i løpet av 1700-tallet. Diverse byer langs landets sørlige kyst fikk etter hvert betegnelsen “seaside resorts,” og hit reiste man for å hygge seg og for den helsebringende effekten man mente at et bad i havet hadde på kroppen. Man badet fra såkalte bademaskiner (bathing machines): små hus på hjul som ble trukket ut i vannet av en hest. Denne innordningen skulle hindre innsyn fra stranden og sikre privatlivets fred også blant Atlanterhavets bølger. Menn kunne bade nakne, frem til victoriatidens mange forbud tredde i kraft, mens kvinner skulle dekke seg til. Man ansatte

²³¹ Til Richard Belgrave Hoppner, Ravenna 25. mai 1821, i *BLJ* Vol. 8 side 126.

²³² Til John Murray, Ravenna 16. april 1820, i *BLJ* Vol. 7 side 77.

også sterke kvinner eller menn hvis oppgave var å senke det badende subjekt ned i vannet og deretter trekke det opp igjen. Disse hadde tittelen “dippers.”²³³ Opplevelsen av havet foregikk egentlig innenfor hjemmets trygge rammer. Man hadde tjenere som assisterte og vegger som skjermet innsyn. Man møtte havet på ens egne premisser. I sterk kontrast til Byron som var i kontakt med havet og gav tydelig uttrykk for både å gi seg hen til det og å bruke det som en arena han kunne utfordre seg selv på.

Selv om de fleste av datidens turister tydeligvis ikke var like eventyrlystne og trygge på sine omgivelser som Byron, så var naturen som inspirasjonskilde ganske typisk for den romantiske kunstneren. Denne måten å se naturen og det naturlige på, som det stedet hvor man best kunne komme i kontakt med det egentlige, det ekte og det autentiske, og dermed seg selv, er betegnende for romantisk tenkning og kunst.²³⁴ Man oppsøkte naturen for å oppleve det sublime. Den engelske filosofen Edmund Burke gav i 1757 ut boken *Philosophical Enquiry into the Origin of our Ideas of the Sublime and the Beautiful*. I dette verket definerte han det sublime som den kvalitet ved livet og kunsten som fremkaller “the strongest emotion that the mind is capable of feeling.”²³⁵ Han mente at for å oppleve det sublime så var det nødvendig å gå veien via følelser som frykt og smerte, og å oppleve størrelser som evighet og storhet. Han skriver for eksempel: “Greatness of dimension, is a powerful cause of the sublime,”²³⁶ og videre at “if we annex an adventitious idea of terror, they become without comparison greater.”²³⁷ Hvis man setter det store og evige sammen med det farlige vil man altså enda enklere kunne komme i kontakt med det sublime ifølge Burke. Å gjengi disse ideene og følelsene i kunsten ble viet mye plass i det romantiske univers, og Byron var intet unntak. Vi kan igjen se på noen av linjene om havet fra *CHP IV*:

I wantoned with thy breakers – they to me
Were a delight; and if the freshening sea

²³³ Se Waltons bok *The English Seaside Resort. A social history 1750-1914* (1983), for mer om dette.

²³⁴ Jfr. kapittel 3.6 og 3.7.

²³⁵ Burke 2008, side 36.

²³⁶ Burke 2008, side 66.

²³⁷ Bruke 2008, side 53.

Made them a terror – 'twas a pleasing fear,²³⁸

Byron lar seg ikke skremme av bølgene og gir seg hen til dem, fordi han er en god svømmer blir dermed faren og frykten til “a pleasing fear.” Dette er mer eller mindre et ekko av Burke som snakket om “delightful terror.”²³⁹ Med dette mente Burke at dersom man ønsket å komme i kontakt med det sublime så måtte ikke faren, frykten og smerten bli for omfattende. Dette fordi frykt, ifølge Burke, var “a passion that which always produces delight, but delight may only exist when (terror) does not press too close.”²⁴⁰ Havet var og er forbundet med farer, frykt, smerte, storhet og evighet. Burke brukte det våte element som eksempel i sine teorier og Byron skrev om det i flere av sine dikt. Havet var altså den perfekte arena for å komme i kontakt med det sublime. Å oppleve det sublime og deretter sette ord, bilder eller musikk til opplevelsen var altså et ideal for den romantiske kunstneren. Når man kobler denne jakten på det sublime i kunsten sammen med ideen om selvet som kilde til moralsk sannhet og hvordan livet i seg selv slik sett kunne være et kunstverk,²⁴¹ så begynner man å forstå konteksten rundt de fryktløse handlingene til Byron og hvorfor han var så opptatt av å snakke om disse: Gjennom å utfordre seg selv, utsette seg selv for en sunn dose med fare til lands og til vanns, og deretter understreke disse heltedådene og prøvelsene i sine brev og sin poesi, blir Byron selv til et slags kunstverk hvor hans myteomspunne person blir et uttrykk for det sublime og det autentiske. Dette står i sterk kontrast til de andre reisende som holdt seg til det trygge på opptråkkede stier.

²³⁸ Byron, *CHP IV* vers 184.

²³⁹ Burke 2008, side 67.

²⁴⁰ Burke 2008, side 42.

²⁴¹ Jfr. diskusjonen rundt autenticitetens rolle i romantikken, i kapittel 3.6 og 3.7.

5.4 Byron som en skuespiller på en scene

Byron selv sammenlignet aldri direkte sine egne svømmebragder med turistenes forsiktige måte å nærme seg havet på. Han forventet nok ikke at alle turistene i Venezia skulle svømme fra Lido til Canal Grande, og han ønsket det helt sikkert ikke. Han forventet nok heller ikke at alle turistene skulle ta til våpen for og bli med i Carbonari-bevegelsen. Da ville det bli trangt om plassen i vannet så vel som blant mytene. Svømmeturene, krangelen langs veien i Veneto og involveringen med Carbonari kan ses som eksempler på hvordan Byron satte seg selv på prøve og utsatte seg for farer i en jakt på det sublime. Hva har dette med antiturstiske strategier å gjøre? Å sette seg selv på prøve og å utsette seg selv for fare kan helt klart ha en verdi i seg selv. Det er jo ikke slik at å svømme fra Lido til Canal Grande, eller å involvere seg med en frigjøringsbevegelse, i seg selv og helt uten videre kan kalles for antiturstiske strategier. Dette kan også leses som at Byron simpelthen var glad i å sette seg selv på prøve i vannet og at han brant for ideen om det samlede Italia. Disse handlingene kan selvfølgelig leses og tolkes som enkeltstående handlinger som ikke har noe innbyrdes forhold til hverandre, men man kan også lese Byrons retoriske bruk av disse hendelsene i sine brev som en av de strategiene han tok i bruk for å sementere sitt eget image som en eventyrer som igjen var en del av hans antiturstiske image. Om ikke formulert slik, så hadde han helt sikkert reflektert rundt følgende: om et tre faller i skogen, og ingen er i nærheten, lager det da lyd når det treffer bakken? Byron bruker nemlig disse hendelsene aktivt i sine brev for å fremstille seg selv i et eventyrlig lys, som en som oppsøkte farer og prøvelser, en som behersket verden. En som tilsynelatende alltid var på hjemmebane og dermed trygt kunne spille seg selv ut mot omgivelsene og improvisere dersom farer skulle oppstå og en som alltid kunne begå en heltedåd eller to.

Dette er det bildet av Byron som har blitt stående for ettertiden og dette er en av grunnene til at begrepet *byronic hero* brukes også i dagens forskningslitteratur. En av Byrons elskeres beskrivelse av ham som “mad, bad and dangerous to know” brukes fortsatt for å beskrive

ham.²⁴² Det er i stor grad hans egen fortjeneste at vi husker ham på denne måten i dag, for at det var slik han ønsket å bli husket er det liten tvil om. Den italienske litteraturviteren og turismeforskeren Giovanna Franci har poengtert Byrons iscenesettelse av seg selv og sin egen myte, på en kort og konsis måte: “Gjennom det stadige samspillet mellom virkelighet og fiksjon, mellom eget liv og litterære karakterer, setter Byron opp en scene som han selv kan spille på.”²⁴³ Franci har tatt for seg forholdet mellom Byron og hans diktverk, men jeg vil hevde at det hun skriver også gjelder hans brevvekslinger, og særlig fra hans opphold i Italia. Lady Blessington som var en av Byrons nære venner det året han tilbragte i Genova, tilskrev ham akkurat de samme karaktertrekkene:

Hans kjærlighet til det mystiske er så sterk at han stadig hentyder til eventyrlige hendelser i sin fortid: som for å pirre lytternes nysgjerrighet tar han på seg et mystikkens slør. Dersom han klarer å få deres oppmerksomhet så bytter han samtaleemne og gjør seg selv enda mer mystisk (...).²⁴⁴

Denne karakteren står ganske klart i motsetning til de det er naturlig å sammenligne han med når man forsøker å lese Byron i en turistisk kontekst. Der de komfortsøkende turistene tok med seg hjemmets trygge ramme på tur, kastet Byron seg ut i det som måtte komme av utfordringer. Dersom vi skal tro på den historien han har klart å skape rundt seg selv vel og merke. Nå kan det nevnes at Byron eksempelvis hadde en båt som fulgte ham på de nevnte svømmeturene. Dette gav jo trygghet dersom noe skulle gå galt underveis, men hovedpoenget her er ikke kun hva han gjorde, men også det at han var så nøye med å gjengi hendelsene i ettertid. Denne “beherskelsen av verden,” og fremstillingen av dette, kan helt klart leses som en antiturstisk strategi: Byron trår ut av den vanlige turistens komfortsone ved å utsette seg

²⁴² Utsagnet kommer etter sigende fra Caroline Lamb (1785-1828) som var Byrons elsker i en periode. Se blant annet britiske Channel 4 sin dokumentar “The Scandalous Adventures of Lord Byron” fra 2009.

²⁴³ Franci 1988, side 61. Originalt sitat: “Nello scambio continuo fra realtà e finzione, fra vita e figure sulla pagina, Byron allestisce la messa in scena e vede se stesso e i suoi personaggi partecipare a tutte le possibili recite.”

²⁴⁴ Blessington sitert i Sgarbi 1988. Originalt sitat: “L’amor della mistificazione é così forte, che egli continuamente lascia cadere misteriose allusioni ad avvenimenti del suo passato: come per eccitare la curiosità egli assume, in tali circostanze, una cera e un’aria adatte alla insinuazione avanzata. Se ha eccitato la curiosità degli ascoltatori, egli é soddisfatto, si dá un’aria ancor piú misteriosa e cambia discorso (...).”

selv for en viss fare. Opplevelsen av farene ble deretter brukt retorisk i poesi og korrespondanse for å vise at han selv som en besøkende var trygg på sine omgivelser og at han behersket disse omgivelsene på en bedre måte enn hva de andre tilreisende gjorde.

6 Hjemreise

6.1 Den romantiske reisearven

Gjennom en rekke korte reklamesnutter kom bookingtjenesten Expedia med følgende oppfordring til nordmenn vinteren 2014: “reis deg selv spennende.” Disse reklamesnuttene antydte at det er de små historiene du forteller til venner når du kommer hjem, historier som viser at du har opplevd noe annerledes og genuint, som er reisens virkelige mål. Expedias eksempler på slike historier gikk som følger: “Visste du at i Tokyo kan man kjøpe parykker til hunder i en automat? Visste du at i Bulgaria så rister man på hodet når man mener ja og nikker når man mener nei?” Ifølge disse reklamene vil altså en reise og de historiene du kan fortelle fra den være med på å gjøre deg til en spennende person i ettertid. Denne måten å bruke reisen på, som en identitetsmarkør, som en måte å uttrykke og iscenesette sin personlighet på, kan man se eksempler på i sosiale medier til daglig. Denne tendensen kan forstås som forsøk på å uttrykke det subjektive, det originale, det partikulære og det autentiske hos hver og en av oss. Hvor, når, hvordan og hvorfor du reiser sier noe om hvem du er som person. Kilroy Travels har i skrivende stund slagordet “explore life” som sin filosofi, og sier selv dette innebærer: “self-development; realizing your personal potential; creating yourself; broadening your horizon; live life to the fullest.”²⁴⁵ Disse frasene har frihet, subjektivitet, autentisitet og originalitet som fellesnevner. Jeg har i løpet av denne avhandlingen vist at det var nettopp et slikt idékompleks som lå til grunn for og kom til uttrykk i Byrons tekster under hans opphold i Italia. Byron kritiserte de andre tilreisende for å mangle en slik innstilling, og det var blant annet hans frykt for å bli tatt for å være en av dem som fikk ham til å ta i bruk antituristiske strategier. Slik sett er det fristende å se idéhistoriske linjer fra Byron og det romantiske universet han befant seg i, til dagens forståelse av reisen og bruken av den som identitetsmarkør.

²⁴⁵ Se www.kilroy.no/om-kilroy/filosofi/explore-life

Denne avhandlingen gir ikke et grunnlag for å hevde at det finnes en direkte uavbrutt linje som går fra Byron antitouristiske holdninger, og romantikkens reiser som selvrealiseringsprosjekter, frem til dagens reisende som forsøker å skille seg fra mengden ved å skape sin egen autentiske persona med reisen som middel. Men det er likevel mulig å påpeke at de av dagens reisende, eksempelvis de som abonnerer på Kilroys nevnte reisefilosofi, helt klart har noe til felles med sine romantiske forgjengere. William Hazlitt hadde i 1821 snakket om hvordan en reise kunne hjelpe deg til å oppdage ditt ideelle selv og hvordan den reisende versjonen av deg selv ville vekke beundring hos andre,²⁴⁶ mens i 2014 hevder et toneangivende reisebyrå at deres mål er å hjelpe deg til å ”create yourself” og en populær bookingtjeneste vil ha deg til å reise deg selv spennende.

At en av samtidens kulturelle trender har røtter tilbake til tidligere tider er jo ikke uvanlig i seg selv, men ettersom jeg i løpet av denne avhandlingen har vist at det å se på reisen som “a route to the re-definition of the self” oppstår med og var typisk for romantikken, så er det verdt å nevne det her.²⁴⁷ Robin Jarvis har også satt søkelyset på dette i sin artikkel “Self-discovery from Byron to Raban: The Long Afterlife of Romantic Travel” fra 2005. Der gir han eksempler på reiselitteratur fra de siste femti årene og argumentere for det han kaller “the enduring legacy of romantic travel.”²⁴⁸ Byron på sin side har blitt beskrevet som ”the Anglo-Italian par excellence,” han har blitt kalt for “the archetype of the modern tourist” og dette behovet for å fremheve det spesielle ved seg selv og sin reise har James Buzard kalt for “the Byronic disdain for fellow travellers.”²⁴⁹ Byrons opphold i Italia i romantikken har altså utvilsomt hatt innflytelse på hvordan vi leser og forstår turisme og antiturisme den dag i dag.

²⁴⁶ Hazlitt 1917, side 150.

²⁴⁷ Jarvis 2004, side 84.

²⁴⁸ Jarvis 2005, side 185.

²⁴⁹ Henholdsvis: Schoina 2009, s. 91 / Enzensberger 1996, side126 / Buzard 1991, side 32.

6.2 Svar på problemformuleringen

Jeg har i løpet av denne avhandlingen forsøkt å svare på følgende problemformulering: Hvordan kom Byrons antiturstiske holdninger til uttrykk i løpet av hans tid i Italia fra 1816 til 1823, og hvordan kan disse holdningene hos Byron forstås i lys av den romantiske periodens idékompleks? Her følger en oppsummering av hvordan jeg har besvart denne i løpet av de foregående kapitler.

Jeg startet i kapittel to med å vise hvordan Byron bevisst valgte å reise til Venezia og Ravenna hvor det var få andre engelske turister. Denne antiturstiske strategien, som jeg har kalt for *reisen utenfor allfarvei*, kan forstås i lys av den generelle frihetslengselen i romantikken. Byrons reise utenfor allfarvei kan slik leses som et eksempel på frigjøringen fra “external impositions” som filosofen Charles Taylor har påpekt som en viktig del av det romantiske opprøret. Min påstand er at han reiste til nettopp disse stedene for å unngå å minnes det han ønsket å forlate.

I kapittel tre har jeg vist hvordan Byrons antiturstiske holdninger kommer uttrykk når han bevisst valgte å reise utenfor turistsesong da han tok turen til Roma. Jeg har lest *reisen utenfor sesong* som en antiturstisk strategi hos Byron ettersom målet med hans opphold i Roma synes å ha vært en meditativ sightseeing som senere skulle fungere som inspirasjonskilde for Byrons autentiske og subjektive reisebeskrivelse fra byen. Denne antiturstiske strategien hos Byron (*å reise utenfor sesong*), og den meditative sightseeingen som var målet med den, har jeg lest som et uttrykk for jakten på autentisitet i den romantiske epoken og som et eksempel på idealet for den romantiske kunstneren som skulle videreformidle sin egen tolkning av verden på en original og autentisk måte.

Deretter har jeg i kapittel fire vist hvordan han brukte dette oppholdet utenfor allfarvei som jeg diskuterte i kapittel to, til å gjennomgå en akkulturasjonsprosess. Denne antiturstiske strategien har jeg kalt for *akkulturasjon*. Gjennom fraværet av engelskmenn og det engelske,

som jeg leser som de “external impositions” Byron søkte å frigjøre seg fra, skaper han seg den italienske versjon av seg selv under sitt opphold i Venezia og Ravenna. Han bruker deretter “italieneren” Byron, og denne karakterens dype forståelse av den italienske kultur, som et retorisk virkemiddel for å fremstå som en bedre reisende enn de andre turistene. Slik kan Byrons akkulturasjonsprosess forstås som en antiturstisk strategi, som jeg igjen har lest som den jakten på frihet og autentisitet, og mer spesifikt selvrealisering som et uttrykk for dette, som preget romantikkens intellektuelle diskurs.

I kapittel fem hentet jeg frem eksempler på hvordan Byron gjennom akkulturasjonsprosessen og sin italienske identitet følte seg så seg trygg på sine omgivelser i Italia at han satte seg selv på prøve og utsatte seg selv for farer, og hvordan dette stod i motsetning til de andre turistene som søkte det trygge. Jeg har kalt denne antiturstiske strategien for *heltedåder og prøvelser*. Jeg har lest Byrons retoriske bruk av blant annet innvolvingen med frigjøringbevegelsen i Italia og hans lange svømmeturer i sine brev og poesi, som en strategi han tok i bruk for å underbygge sitt eget image som en eventyrer som igjen bygget oppunder og gav legitimitet til hans antiturstiske image. Denne antiturstiske strategien hos Byron leser jeg som et utslag av den romantiske kunstens jakt på det sublime og hvordan Byron selv forholdt seg til seg selv og sitt eget liv som et kunstverk.

7 Litteraturliste

- Abrams, M.H. *The Mirror and the Lamp*. Oxford University Press, 1971.
- Bacon, Francis. *Of Travel*. 1625. (Finnes online: <http://www.authorama.com/essays-of-francis-bacon-19.html>)
- Beales, Derek / Biagini, Eugenio. *Il Risorgimento e l'unificazione dell'Italia*. Il Mulino, 2005.
- Béguin, Claude. *Byron in Italia*. Finnes i Domini 1988. Side 85-89.
- Black, Jeremy. *Italy and the Grand Tour*. Yale University Press 2003.
- Boas, George. "The Romantic Self : An Historical Sketch." I *Studies in Romanticism*, Vol. 4, No. 1 (1964), side 1-16. Boston University Press 1964.
- Bourdieu, Pierre. *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Pax 1995.
- Brand, C.P.. *Italy and the English Romantics. The Italianite Fashion in Early Nineteenth Century England*. London, 1957.
- Brilli, Attilio. *Quando viaggiare era un'Arte. Il romanzo del Grand Tour*. Il Mulino 1995.
- Brilli, Attilio. *Un paese di Romantici briganti. Gli Italiani nell'immaginario del Grand Tour*. il Mulino 2003.
- Brilli, Attilio. *Il Viaggio in Italia. Storia di una grande tradizione culturale*. Il Mulino 2006.
- Brown, Margaret. "Byron and Shelley. The sea: a shared enthusiasm." I *Byron Journal* 1973, side 48-49.
- Brown, Sally. "Travelling with a purpose: Understanding the Motives and Benefits of Volunteer Vacationers." I *Current Issues in Tourism*, Vol. 8, nr. 6, side 479-496.
- Buzard, James. "The Uses of Romanticism: Byron and the Victorian Continental Tour." I *Victorian Studies*, Vol. 35, nr. 1, side 29-49. Indiana University Press 1991.
- Buzard, James. *The Beaten Track. European Tourism, Literature, and the ways to Culture*. Oxford University Press 1993.
- Byron, George Gordon Lord. *The Major Works*. Oxford University Press 2008.
- Byron, George Gordon Lord. *Byron's Letters and Journals (BLJ)* Vol. 5-10. Redigert av Marchand, Leslie. John Murray (Publishers) 1976.

- Castellani, Arrigo. "Quanti erano gli italofoeni nel 1861?" I *Studi linguistici italiani* 8, side 3-26. Salerno 1982.
- Cavaliero, Roderick. *Italia Romantica. English Romantics and Italian Freedom*. Tauris Parke Paperbacks 2005.
- Cheeke, Stephen. "What So Many Have Told, Who Would Tell Again?": Romanticism and the Commonplaces of Rome." I *European Romantic Review*, Vol. 17, nr. 5, side 521-541. Routledge 2006.
- Cochran, Peter. *Byron and Italy*. Cambridge Scholars Publishing 2012.
- De Mauro, Tullio. *Storia Linguistica dell'Italia Unita*. Laterza 1970.
- De Rossi, Giovanni Gherardo. *Il Calzolaio Inglese in Roma*. 1826. Finnes i google books.
- Domini, Donatoni. *Mostra: Lord Byron*. Katalog fra Byron utstilling ved Classense biblioteket i Ravenna 1988. Longo Editore, Ravenna, 1988.
- Enzensberger, Hans Magnus. "A theory of tourism." I *New German Critique*, nr. 68, side 117-135. Duke University Press, 1996. Originaltittel: "Vergebliche Brandung der ferne: Eine theorie des Tourismus." Merkur 126, 1958.
- Eriksen, Anne. *Minner fra den evige stad. Skandinavers reiser til Roma 1850-1900*. Pax forlag 1997.
- Franci, Giovanna. "Byron sulla scena gotica: le maschere del nero." I Domini 1988, side 61-64.
- Goffman, Erwing. *The Presentation Of Self In Everyday Life*. Penguin 1990.
- Guerri, Giordano Bruno. *Antistoria degli Italiani*. Oscar Mandadori 1997.
- Guerri, Giordano Bruno. *Il Sangue del Sud. Antistoria del Risorgimento e del Brigantaggio*. Oscar Mondadori 2011.
- Hazlitt, William. "On Going a Journey." I *Selected Essays*, side 141-151, Cambridge University Press 1917. (Boken er tilgjengelig online hos US Library of Congress). Først utgitt i 1821.
- Hubbell, J. Andrew. "Byrons's Cultural Ecology." I *European Romantic Review*, Vol. 21, nr. 2, April 2010, side 183-203. Routledge 2010.

- Hulme, Peter / Youngs, Tim. (red.) *The Cambridge Companion to Travel Writing*. Cambridge University Press 2002.
- Jakobsen, Kjetil. (red.) *Verdensborgerskapets idéhistorie. Den vestlige tradisjonen*. Unipub 2010.
- Jarvis, Robin. "The Glory og Motion: De Quincey, Travel and Romanticism." I *The Yearbook of English Studies* Vol. 34. Nineteenth-Century Travel Writing 2004.
- Jarvis, Robin. "Self-discovery from Byron to Raban: The Long Afterlife of Romantic Travel." I *Studies in Travel Writing*, Vol. 9, Nr. 2, side 185-204. The White Horse Press 2005.
- Kjørholt, Ingvild Hagen. "Mennesket som kosmopolitt." I Krefting/Maurseth (red.) 2008, side 137-150.
- Krefting, Ellen. / Maurseth, Anne Beate. (red.) *Mennesket. Arven fra opplysningstiden*. Scandinavian Academic Press 2008.
- Krefting, Ellen. *Vestens idéhistorie. Modernitetens fødsel 1600-1800*. Cappelen Damm 2012.
- Light, Duncan. "Taking Dracula on holiday. The presence of 'home' in the tourist encounter." I *The Cultural Moment in Tourism*, Routledge 2012.
- Lockridge, Laurence. *The Ethics of Romanticism*. Cambridge University Press 1989.
- Luzzi, Joseph. "Italy without Italians: Literary Origins of a Romantic Myth." I *Modern Language Notes* (MLN), Vol. 117, nr. 1, side 48-83. The John Hopkins University Press 2002.
- MacCannell, Dean. *The Tourist. A New Theory of the Leisure Class*. Schocken Books 1976.
- Maiden, Martin. *A Linguistic History of Italian*. Longman Publishing Group 1995.
- Marchand, Leslie. *Byron. A Biography*. Vol. 1-3. John Murray 1957.
- Maturi, Walter. *Interpretazioni del Risorgimento. Lezioni di Storia della Storiografia*. Einaudi 1971.
- McGann, Jerome. *The Beauty of Inflections*. Oxford University Press, 1985.
- Mehmetoglu, Mehmet. *The solitary traveller: why do people travel on their own?* University of Luton 2003.

- Moore, Thomas. *Fables For The Holy Alliance, Rhymes On The Road &c.* London, 1823.
(Boken kan finnes i sin helhet her: <https://archive.org/details/fablesforholyal00moor>)
- Preo, Cristina. *Lord Byron Alla Contessa Teresa Guiccioli: Lettere E Biglietti D'amore In Italiano.* Tesi Di Laurea (Masteroppgave). Università Ca' Foscari Di Venezia, 2000.
- Rousseau, Jean-Jacques. *Om samfunnspakten.* De norske bokklubbene 2001.
- Sachs, Jonathan. *Romantic Antiquity. Rome in the British Imagination, 1789-1832.* Oxford University Press 2010.
- Said, Edward W. *Orientalism. Western Conceptions of the Orient.* Penguin 1978.
- Schoina, Maria. *Romantic Anglo-Italians. Configurations of Identity in Byrons, the Shelley's and the Pisan Circle.* Ashgate 2009.
- Sgarbi, Vittorio. "Ritratto psicologico di Byron, tra ordine e avventura." *I Domini* 1988, side 45-47.
- Skoie, Mathilde (red.) m.fl. *Romans and Romantics.* Oxford University Press, 2012.
- Taylor, Charles. *The Ethics of Authenticity.* Harvard University Press 1991.
- Thiis-Evensen, Thomas. *Roma. Guide til Syv Vandringer.* Cappelen Damm, 2010
- Thompson, Carl (red.). *Travel Writing.* Routledge, 2011.
- Uthaug, Geir. Gjendiktet: *Childe Harolds Pilgrimsferd.* Bokvennen forlag, 2012.
- Walton, John K. *The English Seaside Resort. A social history 1750-1914.* Leicester University Press, 1983.
- Walton, John K. / Borsay, Peter. *Resorts and Ports. European Seaside Towns since 1700.* Channel View Publications, 2011.

Vedlegg / Appendiks